

Univerzita Karlova v Praze
Ústav etnologie filozofické fakulty

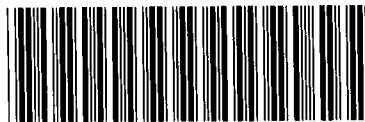
Název rigorózní práce:

Vesnická samospráva
na počátku 20. století v Libici nad Cidlinou

Vypracoval: Mgr. Jan Vinduška

Vedoucí rigorózní práce: PhDr. Jan Pargač, CSc.

Q-Eta-108/1006

2551119150

Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy v Praze

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že rigorózní práci na téma
„Vesnická samospráva na počátku 20. století v Libici nad Cidlinou.“
jsem vypracoval samostatně.
Použitou literaturu a podkladové materiály
uvádím v přiloženém seznamu literatury.

Obsah

Úvod	6
1. Kulturně historický přehled poděbradského politického okresu v letech 1900 až 1918.....	12
2. Přehled: hospodářství poděbradského politického okresu v letech 1900 až 1918.....	13
2.1. Zemědělství.....	13
2.2. Plodiny.....	14
2.3. Chov zvířectva	15
2.4. Lesnictví	15
2.5. Průmysl a obchod	16
3. Kulturně-historický přehled obce Libice n. C.....	18
4. Přehled: Územní samospráva v letech 1848 až 1918.....	27
5. Přehled: Politická správa na přelomu 19. a 20. století.....	35
6. Přehled: Finanční správa na přelomu 19. a 20. století.....	39
7. Vesnická samospráva v Libici nad Cidlinou v letech 1901 až 1918.....	41
8. Činnost obecního výboru Libice nad Cidlinou v letech 1901 až 1918.....	46
8.1. Volby obecní samosprávy	46
8.2. Virilní hlasy.....	68
8.3. Obecní výbor.....	70
8.4. Obecní představenstvo.....	71
8.5. Starosta.....	72
8.6. Schůze obecního výboru.....	74
8.6.1. Průběh schůze obecního výboru.....	77
8.6.2. Usnášecí schopnost obecního výboru.....	78
8.7. Výkon místní policie v Libici nad Cidlinou	81
8.8. Obecní zaměstnanci.....	83

8.8.1. Obecní strážník.....	84
8.8.1.2. Četníci a jejich asistence v Libici nad Cidlinou.....	91
8.8.2. Polní hlídači.....	93
8.8.3. Ponocný.....	95
9. Péče o obecní majetek.....	98
10. Dražby obecního majetku.....	112
11. Rozpočet obce a ústavu chudých.....	123
12. Domovské právo.....	133
13. Chudinství - péče o chudé v obci.....	139
Závěr.....	152
Poznámky	156
Seznam literatury.....	162
Archivní materiály.....	165
Přílohy:	166

ÚVOD

Uvedení v život obecní samosprávy v roce 1850 mělo obrovský význam jak pro samotné obyvatele obcí a měst, tak pro pozitivní vývoj celé společnosti. Obce i města dostala možnost se samostatně rozvíjet dle svých potřeb bez nutnosti neomezeného diktátu zvenčí, za předpokladu, že představitelé obcí a měst se budou řídit danými zákonnými normami.

Zásady na nichž měl být vybudován první obecní zákon v habsburské monarchii a které byly císařem zaručeny jako základní práva svobodné obce, obsahovalo IV. oddělení říšské ústavy ze dne 4. března 1849 v § 33 a znějí následovně:

- a) Volení zastupitelů obce;
- b) Přijímání nových údů (občanů) do spolku obecního;
- c) Samostatné řízení obecních záležitostí;
- d) Uveřejňování výsledků obecního hospodaření;
- e) Veřejná jednání obecních zastupitelů.

Těchto několik důležitých bodů pro vznik obecní samosprávy je základním motem předkládané studie.

Jak již sám název napovídá, hlavním cílem této práce je snaha o interpretaci přesně specifikované vesnické samosprávy počátkem 20. století na Poděbradsku.

Vedle konkrétního vzniku obecního výboru a orgánů obce na základě voleb se budeme zabývat také vymezením hlavních činností představenstva (prezentovaného starostou obce), obecního výboru a dalšími aktivitami úzce souvisejícími s obecní samosprávou. Obecní samospráva totiž dala občanům do rukou možnost rozhodovat téměř samostatně bez vnějšího vlivu o své obci na základě zákonem dané tzv. přirozené (samostatné) působnosti obce. Dále bude kladen důraz na péči o obecní majetek, obecní zaměstnance mající ochranu majetku občanů zajišťovat, hospodaření obce a péči o chudé v obci.

Sledovaným objektem se stala konkrétní obecní (vesnická) samospráva, prezentovaná obecním výborem v Libici nad Cidlinou v letech 1901 až 1918.

Důvodem proč bylo zvoleno toto námi přesně specifikované časové období a místo je mimo jiné již dlouhodobý zájem autora o tuto problematiku v této oblasti. Časové vymezení bylo zvoleno z důvodu, že obecní samospráva již byla plně srostlá s životem společnosti po padesáti letech fungování a prodělaných organizačních změnách celé státní správy v 50. a 60. letech 19. století. S tím souvisela i změna některých zákonů upravujících a vymezujících obecní samosprávu.

V prvních letech 20. století byla již Libice nad Cidlinou silně poznamenána urbanizačními vlivy a z ryze zemědělské obce se stala obec s určitým počtem nezemědělského obyvatelstva. Tradiční způsob života se postupně začal měnit v poslední třetině 19. století, která přinesla do obce žijící dosud tradičním způsobem životem mnoho nových aspektů, které se začaly postupně projevovat ve všech sférách života místního obyvatelstva obce. V těsné blízkosti obce Libice byla v roce 1870 položena trať severozápadní dráhy a budovány výrobní a zpracovatelské podniky, cukrovar, sušárna čekanky i továrna na zemědělské stroje.

V etnografické a sociologické literatuře nacházíme často konstatování, že česká vesnice v průběhu 19. století přestává být stabilizovaným a integrovaným společenstvím, protože značná migrace vyvolaná intenzívní industrializací vedla k oslabování vztahů uvnitř vesnice jako lokálního společenství a vztahů obyvatel ke své obci vůbec.

Tato konstatování můžeme částečně považovat za oprávněná a týkají se zejména oblastí, kde rozvoj průmyslu vytvářel na vesnici rychleji složitější sociální a socioprofesní strukturu. Tato sociální struktura nebyla bez vlivu na soudržnost lokálních vztahů a trvalou migrací do průmyslových center začal počet obyvatel v některých regionech ubývat. Vytvářela se pestřejší sociální,

kulturní a zájmová pluralita na úkor vnitřní integrity. Touto proměnou prošla také obec Libice nad Cidlinou, která se postupně proměnila z ryze zemědělské vesnice ve vesnici s rozvíjejícími se výrobními a zpracovatelskými podniky a část obyvatel, hledala obživu právě v těchto podnicích.

Přes působení uvedených faktorů však v minulosti fungovaly významné mechanismy, které integritu vesnice jako lokálního společenství posilovaly nebo napomáhaly k udržení lokální soudržnosti alespoň v základních sférách života.

V předkládané studii se budeme zabývat dosud nedocenenou skutečností, která byla jedním z rozhodujících faktorů zachování vesnické integrity ve druhé polovině 19. a v první polovině 20. století – vesnickou obecní samosprávu a její kooperativní a integrativní funkcí v životě vesnického společenství.

Dle našeho názoru, je nesmírně důležité, poznávat a studovat vedle hmotné a duchovní kultury obyvatel našich vesnic i jejich kulturu sociální. Sociální struktura a organizace řízení obce je zatím naší jak etnologií tak historiografií opomíjená oblast poznání, která nám může v mnoha případech pomoci odhalit a objasnit mnohé nejasnosti a souvislosti i při studiu dalších oblastí života. Proto by studium a bádání v oblasti sociální organizace nemělo být v žádném případě opomíjeno či podceňováno.

Je třeba si uvědomit skutečnost, že posledních více jak 150 let spoluvytváří dějinný obraz bezpočet obecních představitelů všech obcí na našem území. Tito představitelé byli tvůrci mnoha rozhodnutí, která měnila charakter obcí, zlepšovala a usnadňovala život mnoha svým spoluobčanů. Ve většině případů je na ně zapomínáno.

Celkový rozvoj jednotlivých obcí od roku 1850 byl silně spojen s elitou obce. V počátcích obecní samosprávy se jednalo převážně o ekonomické elity, které ji reprezentovaly a vtiskávaly jí svůj názor. Politická role a příslušnost v oblasti našeho bádání, jak bude uvedeno dále, nehrály během sledovaného období v našem konkrétním případě žádnou významnou a viditelnou roli.

Dalším neméně důležitým předpokladem ke zdárnému rozvoji obce, vedle vlivu lokálních elit, byla výše finančních prostředků s kterými mohla obec hospodařit. Jelikož byly podmínky financování nastaveny jiným způsobem než dnes, obce byly uzavřenou účetní jednotkou a daně které obec vybírala, kromě daní předepsaných státem, se stávaly hlavním zdrojem příjmů obecní pokladny.

Vesnická samospráva patří k okrajovým tématům naší etnologie. Často se upřednostňuje studium hmotné a duchovní kultury před studiem sociální kultury, i přestože se jedná o oblast silně spjatou s životem venkovského lidu. Ale i v této oblasti se však vyskytují výjimky.¹

V poslední době se tématem obecní samosprávy, právě možná pro její okrajovost, zabývá stále více badatelů. V jejich zorném historiografickém úhlu jsou ale převážně témata zabývající se jednou oblastí samosprávy a to právě pouze složení samosprávných orgánů, především však velkých průmyslových aglomerací na Moravě a ve Slezsku, výjimečně v Čechách. Touto problematikou komunální samosprávy na přelomu 19. a 20. století se u nás v poslední době soustavně a metodicky zabývá několik autorů, jako např. L. Fastora, P. Kladiwa, A. Pokludová.² Osudy obecní samosprávy malých obcí však zůstávají z větší části v oblasti bádání zahaleny tajemstvím. Čas od času se v regionálním tisku objeví zmínka o události spojené s konkrétní obcí, ale ve větším měřítku je toto téma silně zanedbávané.

Co se týče prací konkrétně svázaných s regionem Poděbradska, je tato oblast bádání zcela nedotčena. Podle našich poznatků se obecním zřízením v tomto regionu zabýval F. J. Čečetka, ale pouze obecním zřízením do roku 1848. V jeho případě se jedná o čtyřstránkový článek, který vyšel v Českém lidu v roce 1903 pod názvem *Staré obecní zřízení*.³ Další zmínky o obecní samosprávě se vyskytují v beletristickém díle J. Millera *Z tradic selského rodu Vinduškova do světové války*, kniha třetí, která vyšla v Praze v roce 1935.⁴

O některých činnostech obecní samosprávy na Poděbradsku, se velmi stručně a obecně zmiňují též autoři Antonín Robek a Jiřina Svobodová ve své, z dnešního pohledu tendenčně zaměřené práci – *Kronika socialistické vesnice Nymbursko a Poděbradsko*,⁵ – kteří však čerpali z výše jmenovaného díla J. Millera a případně z terénních výzkumů z let 1976-1979 a dalších zdrojů, což v tomto případě nelze přesně potvrdit.

Konkrétní činností obecní samosprávy na Poděbradsku se zabýval autor předkládané studie (J. Vinduška) ve své diplomové práci⁶ a v příspěvku *Život v obci Libice nad Cidlinou v letech 1901-18 (1. a 2. část)* publikované ve Vlastivědném zpravodaji Polabí 33/1999 a 34/2000. Dále pak v příspěvku *Vývoj územní samosprávy na Poděbradsku a Nymbursku v letech 1848-1918*, publikovaném ve Vlastivědném zpravodaji Polabí 36/2002.⁸ Tyto materiály se staly odrazovým můstkem pro předkládanou studii.

Celkový obraz obecní samosprávy poskytuje práce Jana Janáka a Zdeňky Hledíkové, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*,⁹ ale pouze v obecné rovině. Vyčerpávající informace o vzniku správního členění na našem území od 50. let 19. století poskytují práce Františka Roubíka.¹⁰ Nesmíme také zapomenout na práce Jiřího Klaboucha věnované obecní samosprávě a Jana Janáka zabývající se domovským právem.¹¹

Výzkumná metoda vychází z obecných poznatků získaných studiem literatury zabývající se obecní samosprávou v obecné rovině, následovaná vytěžením dostupných archivních pramenů souvisejících s obecní samosprávou obce Libice nad Cidlinou a provedení analýzy a syntézy k jednotlivým tématům předkládané práce. Zaměříme se na činnost obce ve své samostatné působnosti, dále na práci obecních zastupitelů při správě obecního jmění. S tímto souvisí také jejich péče o obecní zaměstnance, vztah k nim a péče o obecní chudé i k občanům obce jako celku.

Důležitým faktem při studiu a poznávání vesnické samosprávy jsou písemné dokumenty, které vznikaly v souvislosti s fungováním té, které konkrétní obecní samosprávy. Největší překážkou ale na druhé straně při tomto studiu je absentující archivní materiál obecních úřadů, který se zpravidla díky lidskému faktoru nezachoval, a tím vznikly nevyplnitelné mezery v našem poznání. Tyto mezery nelze zpravidla vyplnit. Lze si ale částečně vytvořit přibližný obraz za pomoci srovnávací metody při studiu podobné komunity.

Zdrojem nejdůležitějších informací pro naši studii je *Protokolní kniha obce libické 1901 až 1923*,¹² úřední dokument, který obsahuje zápisy jednání obecního výboru a též obecního představenstva. Kromě toho jsou zde zaznamenány i některé protokoly věnované pronájmu obecního majetku, které nám poskytují užitečné informace o průběhu konání dražeb veřejného majetku v Libici n. C. ve sledovaném období. Další cenné informace, i když torzovité, poskytuje korespondence mezi obcí Libice nad Cidlinou a c. k. okresním hejtmanstvím v Poděbradech. Pro oblast našeho bádání jsou přínosné i další materiály archivní povahy, vzniklé v důsledku úřední činnosti obecního úřadu (jako např. Trestní protokoly, inventáře, pokladní knihy atp.).

1. KULTURNĚ HISTORICKÝ PŘEHLED PODĚBRADSKÉHO POLITICKÉHO OKRESU V LETECH 1900-1918

Předmět našeho zájmu, obec Libice nad Cidlinou, byla politicky součástí politického okresu Poděbrady (c. k. okresní hejtmanství Poděbrady). Okresní hejtmanství Poděbradské (složené ze soudních okresů Poděbrady, Nymburk, Městec Králové) se rozkládalo po obou březích Labe, které je rozdělovalo na dvě nestejně části. Část na pravém břehu byla více jak čtyřikrát větší než díl na straně levé. Hranice okresu byly vymezeny od $50^{\circ}4'10''$ k $50^{\circ}19'36''$ severní šířky a od $32^{\circ}33'33''$ po $33^{\circ}5'30''$ východní délky od Greenwiche. Nejjižnější osadou byl Klipec (Glückzu), nejsevernější Mcely; vzdálenost mezi nimi dosahuje 24 km. Mezi nejzápadnějšími osadami Radenicemi, Vápenskem, Rozkoší a nejdále na východě položenými obcemi Skochovicemi a Žantovem je prostora v délce 34 km.

Morfologie Poděbradska je málo členitá. Největší výškové rozdíly terénu dosahují 124 metry. Kromě vlnité pahorkatiny na Královéměstecku, pak návrší na severozápadě a několik osamělých vrchů je skoro ze 2/3 nížinou, průměrně 183-190 metrů nad mořem. Šířka nížiny obnáší 10-24 km, nejširší je mezi Křincem a Sadskou, a zabíhá na jih do sousedních okresů.¹³

Začátkem 20. století sousedil Poděbradský politický okres na severu s hejtmanstvím Jičínským, na východě s Novobydžovským, na jihu s Kolínským, na západě s Českobrodským a na severozápadě s Mladoboleslavským.

Poděbradský politický okres svou celkovou rozlohou patřil k větším v Čechách a podle velikosti se nacházel na 26. místě. V politickém okrese Poděbradském byly celkem 104 katastrální obce, spojené ve 102 politické obce, a to na Královéměstecku 32 katastrální a 31 místní obec (město Městec Králové); na Nymbursku 36 obcí katastrálních a 35 obcí místních (město Nymburk, městys Křinec); na Poděbradsku 36 obcí katastrálních i místních (města Poděbrady a Sadská, městys Pečky na dráze).¹⁴

Poděbradský politický okres se skládal ze 3 soudních okresů: Královéměsteckého, Nymburského a Poděbradského.

Tabulka 1:

soudní okres	rozloha (km ²)*	obyvatelstvo v roce 1900*	obyvatelstvo v roce 1910**	počet domů v roce 1900*
Královéměstecký	239,95	20.065		3.235
Nymburský	241,00	28.714		3.909
Poděbradský	214,00	28.242	30.168	3.985
CELKEM	694,95	77.021		11.129

* Pramen: Poděbradsko, Díl I., Poděbrady 1906, str.16

** Pramen: Průvodce a popis Poděbradska, Nymburk, str.14

Statisticky i sociálně zajímavý je vzrůst obyvatelstva¹⁵ v průmyslových střediscích: v Nymburce, kde za poslední desetiletí 19. století (do roku 1900) přibyli 1184 obyvatelé a 134 domy, v Poděbradech, kde přibylo 685 obyvatel a 81 dům, v Pečkách, kde přibylo 617 obyvatel a 43 domy. V osadách na Královéměstecku obyvatelstva ubývalo, neboť odcházelo za výdělkem do průmyslových oblastí.¹⁶

2. PŘEHLED: HOSPODÁŘSTVÍ PODĚBRADSKÉHO POLITICKÉHO OKRESU V LETECH 1900 až 1918

2.1. Zemědělství

Poděbradsko bylo okresem hospodářským, se zemědělstvím jako hlavním zaměstnáním většiny obyvatelstva. Mezi 23 politickými okresy obchodní a živnostenské komory pražské bylo po roce 1900 na čtvrtém místě poměrnou rozlohou půdy, v pole proměněné; čítal 71% zdaněných polí, 4,91% luk, 1,24%

zahrad, 15,18% lesů, 0,76% rybníků. Relativně o málo více orné půdy jej v české nížině předčil jen okres Kolínský, Karlínský a Mělnický.

Při sčítání živností v roce 1902 bylo napočítáno:

Tabulka 2:

soudní okres	Polních hospodářství	živn. průmysl. A obchodních	domácně průmyslových
Královéměstecský	3359	1376	41
Nymburský	3104	1292	23
Poděbradský	3210	946	32
Celkem	9673	3614	96

Polní hospodářství zabírala přes 70 % veškerých živností.¹⁷

Pro úspěšnou zemědělskou činnost je důležité také složení půdy, které v oblasti Poděbradska je poměrně různorodé. Po levém břehu Labe převládají půdy písčité, na místech nižších i úrodné černé (černavky); od Pňova k Hradištku se objevují pruhy červinky, v okolí Peček hlínka žlutá. Na pravém Polabí až ke královéměstecské pahorkatině je převahou půda černá, jílovitá, občas se mísí s pískem, blízko Labe převládá písek a štěrk. Spodní vrstvy ornice po březích Labe jsou převážně písčité a štěrkové, zvláště na levém břehu, v půdách níže položených a v západní části je jíl.¹⁸

2.2. Plodiny

Na přelomu 19. a 20. století se na Poděbradsku nejčastěji pěstovalo v půdách černých řepa, pšenice, ječmen, oves, brambory, luštěniny a píce. V bílých se pěstoval zvláště ječmen a žito, luštěniny i píce, a v písčitéch žito, brambory, ječmen, čekanka, jetel růžák, vikev písečná. Z pícnin převládal jetel červený, méně se pěstoval růžák, vikev, směšky, vojtěška, ligrus, u velkostatků bob, kukuřice.

Cukrovka zaujala nejvíce orné půdy (24% - kolem r. 1900). Od šedesátých let 19. století dala nový směr zemědělství Poděbradska, převrátila rolnické

hospodářství: rybníky se vysoušely, pastviny a louky se měnily v pole, pěstování obilnin se omezilo na nejnižší možnou mez. V době poklesu ceny cukrovky se rozšířilo zvláště v písčitých půdách pěstování čekanky. Rolníci, aby usnadnili dovoz čekanky do vzdálených továren a lépe ji zpeněžili, postavili družstevní sušárny na čekanku v Libici, Sánech a Sokolči. Soukromá sušárna vyrostla z kapitálu Matěje Havelky v Šlotavě.¹⁹

Luk na Poděbradsku bylo kolem roku 1900 nedostatek, proto převládala píce jetelová. Nejvíce luk bylo a je kolem Labe u Poděbrad. Pastviny, které dříve nechyběly při žádné obci, byly proměněny v pole, nebo osázeny stromy ovocnými,²⁰ lesními a vrbovými.²¹

2.3. Chov zvířectva

Z živočišné produkce bylo dosaženo největšího výsledku v chovu hovězího dobytka. Chov koní byl omezen pouze na potřebu v hospodářství. Dříve rozsáhlý a znamenitý chov ovcí, téměř zanikl. V roce 1902 se v soudním okrese Poděbradském chovalo: 1178 koní, 11.500 kusů hovězího dobytka, 1772 koz, 582 ovcí a 7057 vepřů.²²

S chovem hospodářského zvířectva je spojena i záležitost prodeje produkce vyrobené v zemědělských usedlostech a statcích na pravidelně se konaných trzích. Například na týdenním trhu v Nymburce v roce 1903 stál 1kg másla 1,9 – 2,5K, 1 kg tvarohu 0,24 – 0,36K, 1 kopa (60) vajec 2,80 – 5,20K.²³

2.4. Lesnictví

Roku 1895 obnášela celková výměra lesní půdy politického okresu Poděbradského, patřícího k nejchudším na lesy, 10 476 ha; z toho bylo vysokého

lesa listnatého 288 ha, jehličnatého 3080 ha, středního a nízkého 7 108 ha. Lesy se v největší míře omezovaly na svahy, stráně, na inundační obvody, písčité, na méně úrodné nánosy v rovinách. Dobrá půda byla využívána především k polnímu hospodářství.

V roce 1904 obnášela celková rozloha lesů 12 098 ha; obce i záduší měly lesy nepatrné (zádušní les libický měl rozlohu 31,71 ha), většina náležela velkostatkům. Lesy velkostatků tvořily větší komplexy s 500 – 1 500 ha plochy a rozkládaly se po východní a severní hranici okresu; v labské nížině po obou labských březích byly rozloženy lužní lesy velkostatku Poděbradského, jehož velikost činila začátkem 20. století 3 924 ha.

Z dřevin v lesích tvoří hlavní porosty borovice, dub a smrk; mimo ně jsou buď v plných porostech, buď smíšeny s jinými stromy modřín, bříza, lípa, habr, jilm, topol, osika, olše i s jednotlivými odrůdami, mimo to je zde velké množství různých druhů keřů.²⁴

V těchto lesích také samozřejmě probíhala i těžba dřeva, které se použilo na stavbách i jako palivo.

S lesním hospodářstvím je jak spojena těžba dřeva²⁵ tak také chov a lov zvěře.²⁶ Honitba v politickém okresu Poděbradském byla již v nejstarší době na vysokém stupni, obory a bažantnice jsou zde zakládány již hluboko v minulosti. Zvěř ulovená a zejména bažanti exportovali se ze zdejšího kraje k chovu do Německa, Ruska, Francie aj.²⁷

2.5. Průmysl a obchod

Stav průmyslových a obchodních živností byl dle statistik z počátku 20. století přiměřený zemědělskému rázu kraje (viz Tabulka 2); v některých odvětvích továrního průmyslu, bylo v politickém okrese Poděbradském dosaženo i zvláštního rozvoje, zvláště v cukrovarnictví (při kampani 1900 –

1901 pracovalo na Poděbradsku devět cukrovarů – v Dymokurech, Libněvsi, Libici, Městci Králové, Nymburce, Pečkách, Poděbradech, Sadské a ve Vlkavě), strojnictví (strojírenská továrna bratří Jouzů v Pečkách, rozsáhlé dílny rakouské severozápadní dráhy v Nymburce), lučebním oboru (Akciová lučební továrna v Pečkách, mydlárna K. Červinky v Nymburce). Kromě toho bylo v politickém okrese Poděbradském 5 pivovarů (Dymokury, Nymburk, Vlkava a dva v Poděbradech), výrobou lihovin se zabývalo 13 závodů. Mlýnů bylo v politickém okrese Poděbradském začátkem 20. století celkem 22 a poskytovaly práci více jak dvěma stům dělníků. Vodní pily pracovaly při mlýnech v Žehuni, Nymburce, Komárově. Parní pila V. Kerharta v Poděbradech. Plynárna (1903) a vodárna (1904) v Nymburce, městská elektrárna v Poděbradech (1903) a sklárna v Poděbradech založená 1876.²⁸

Na 1 km² připadaly začátkem 20. století v politickém okrese Poděbradském 4 průmyslové závody a tento počet je odpovídající (dle statistik z počátku 20. století) lidnatosti okresu. Ze závodů byla 2% velkozávody, 46% živnosti průmyslové (15% oděvnictví, 8% výroba potravin, 6% zpracování kovů, 5% výroba ze dřeva atd.), 52% živností obchodních (pohostinství patřilo k nejrozšířenějším – 1 hospoda na 157 obyvatel).²⁹

Nejvyšším úřadem živnostenským bylo ministerstvo vnitra, které udělovalo tržní privilegia a propůjčovalo přímo některé tiskařské živnosti a patřily mu i záležitosti podomního obchodu. V roce 1905 však přešla většina živnostenských záležitostí na ministerstvo obchodu.³⁰

3. KULTURNĚ–HISTORICKÝ PŘEHLED OBCE LIBICE NAD CIDLINOU

O obci Libici nad Cidlinou můžeme říci, že se již více jak tisíc let rozprostírá v místě, kde řeka Cidlina tratí své jméno a ústí do volnějšího toku Labe. První zmínka o Libici pochází z Kosmovy kroniky, kde u roku 981 je uvedeno, že zemřel Slavník, otec svatého Vojtěcha.³¹

Obec Libice leží asi 1 kilometr, jak již bylo výše zmíněno, od soutoku Cidliny a Labe, v místech, kde odedávna vyčnívaly nad krajinu, kdysi z velké části bažinatou, dva terasovité písčité ostrovy, každý v přibližné rozloze 10 ha. Ostrovy byly spojeny úzkou terénní vyvýšeninou. Nejstarší archeologicky doložené osídlení východnějšího z ostrovů (dnešního středu obce) je z doby bronzové, dále z období únětické, lužické a knovízské kultury (2. tis. a poč. 1. tis. před Kristem). Drobné nálezy nasvědčují, že zde patrně bylo i nadále menší osídlení až do doby stěhování národů. V průběhu 6. století po Kristu vznikla v jižní a střední části tohoto ostrova slovanská osada. Nejsou doklady, zda se udržela i v 7. století.³²

Dějinná role libického hradiska trvala od sklonku 8. do rozhraní 12. století. Zprvu bylo v letech 955 - 995 zřejmě hlavním hradiskem slavníkovského panství v rámci přemyslovské hegemonie. V předvečer svátku sv. Václava roku 995 dochází za nepřítomnosti vojenské moci na Libici k jejímu zákeřnému přepadení. Palác i kostel byly vypáleny, hradisko vyrabováno. Libickou katastrofu přežili sv. Vojtěch s bratrem Radimem, kteří byli v Římě a Soběslav, který byl na válečném tažení.³³

Libice zkázou roku 995 zcela nezapadla, ale zůstala jedním z důležitých středisek sjednoceného státu. Přemyslovští vítězi opravili opevnění akropole a částečně snad i předhradí a postavili na akropoli správní palác. Významným hradiskem byla Libice až do třicátých let 12. století. Pak ale sláva a význam Libice zcela upadá.

Z archeologických výzkumů se lze domnívat, že někdy po roce 1130 zachvátil a poničil akropoli požár. Nemajíc v té době již strategický význam jako v dobách minulých, nebyla již obnovena. Správa byla přenesena na nedalekou Havraň. Zůstalo žít jen předhradí, které se stalo pouhou vsí. Akropole zpustla a od 15. století byla přeměňována v pole; kámen byl rozebírán na stavby v předhradí. Od počátku 13. století je Libice již vedena jako ves patřící do hradskeho obvodu havraňského a poddána klášteru sv. Jiří v Praze.

V majetku kláštera sv. Jiří zůstala Libice až do husitských válek. Na jejich začátku odňal Libici a okolní vesnice klášteru císař Zikmund; dal mu protihodnotou jiné obce. Roku 1420, když Zikmund obléhal poděbradský hrad, byla Libice, podobně jako řada jiných obcí na Poděbradsku, poničena uherskými žoldnéry. Další těžkou ránu utrpěla v roce 1425 od Sirotků. V roce 1437 ji Zikmund právoplatným zápisem věnoval spolu s dalšími vesnicemi v okolí Jiřímu z Poděbrad. Od té doby příslušela Libice k poděbradskému panství.

Válkami těžce postižená obec se ve druhé polovině patnáctého století postupně obnovovala. Kromě manských dvorů byla Libice patnáctého a šestnáctého století nevelkou vsí a její obyvatelé, téměř výhradně zemědělci, nebyli nijak zámožní. Pole kolem Libice měla z velké části horší bonitu a kromě válečných událostí ochuzovaly lid požáry a zejména povodně, které byly pro Libici metlou až do regulace Cidliny v letech 1912 - 14.

V průběhu třicetileté války, při vpádu císařských vojsk roku 1620, byla částečně zničena. Znovu byla poškozena v roce 1632. Největší pohromou byl však vpád vojska saského kurfiřta roku 1634. Tehdy celá ves lehla popelem, zůstaly jen ojedinělé zpustlé domky. Z válečných pohrom se obec zotavovala zvolna.

Po obnovení katolické farnosti v roce 1786 (katolická farnost byla neobsazena od třicetileté války), zde byla zřízena dvě duchovenská místa (farář a kooperátor) a Libice získala znovu na významu. Také místní škola, která do té doby byla poděbradskou filiálkou, se stává samostatnou.³⁴

Vyčerpávající a pro nás velice zajímavé a důležité informace o vývoji obce Libice nad Cidlinou v průběhu druhé poloviny 19. století a počátkem 20. století, nám poskytuje *Pamětní kniha obce libické*. Autorem zápisů v kronice byl místní učitel, Karel Jiránek, který se stal mj. také jedním z obecních zastupitelů a zapisovatelů protokolů schůzí obecního výboru v našem sledovaném období. Zápis v kronice pochází z počátku dvacátých let dvacátého století:

„Vývoj obce Libice od dob padesátých [19. stol. - JV]

Obyvatelé obce Libice, jak ani jinak na polabském venkově dříve nebylo, byli zemědělci. Život jejich do r. 1848 ztrpčován byl povinnou robotou vrchnosti poděbradské. Uvědomění národního v pravém slova smyslu zde sice nebylo, ale byla zde láska k rodné hroudě, jež jim byla jaksi svrchovaným pánem, a tak vlastně lnuli láskou k vlasti. Tvrdý venkovský život svůj zpřijemňovali sobě pořádáním susedských schůzek (přástky), zábavami při sejpce, stínání kohouta, pořádáním posvícení, kateřinských zábav, hlučnou oslavou ostatků (masopustního úterka). Libická pouť (první neděle po sv. Vojtěchu) byla vždy a jest i nyní slavná, sejdou se zde mladí i staří z širokého okolí.

V letech padesátých bylo zde 40 čísel starousedlíků, nepatrný počet domků bezzemků a veřejných budov, takže počet dosahoval 68 čísel domovních. Počet obyvatelstva nelze sice zjistit, ale páčil se as na 400 duší.

Po roce 1848, kdy robota zmizela a zavedena obecní samospráva, oddechlo si obyvatelstvo a mohlo se pak nejenom cele věnovat obdělávání vlastní půdy, ale i tříbiti svého ducha. Tak plynul život s pozvolným přírůstkem obyvatel i domů až do let sedmdesátých, kdy kromě kováře, kolářů, 2 obchodníků, hostinců a řemeslníků některých životních potřeb jiných živností zde nebylo.

Rok 1870 jest významným. Jest jakousi brankou ku skvělému rozvoji obce. V roce tom postavena zde trať severozápadní dráhy, dotýkající se bezprostředně Libice.

V následujícím roce 1871 postavem zde společný rolnický cukrovar (předseda Šafařík, rolník z Opolan, místopředseda farář Řezníček), který neuvědomělostí a neprozíravostí rolnictva, jakož i následkem tehdejší hospodářské krise přešel po 2 letech do rukou fy. F. Wiesner a spol., firma ta je dosud majitelkou téhož cukrovaru.

Rokem 1870 počíná značný příliv obyvatelstva a vzrůstá počet domů; staví se domky na „Valech“ (do té doby stály tam dva domky), Buřilova ulice. Stavby domků od kanálu směrem ku dráze jsou data pozdějšího (z r. 1899). Přibylé sem obyvatelstvo nachází zaměstnání buď u dráhy nebo v cukrovaru a v přechodné nezaměstnanosti pracuje v panském lese.

Roku 1888 přichází sem kovář V. Fér, rodilý ve Velkém Zboží a najímá obecní kovárnu (stála na místě dnešního Husova pomníku). Z počátku vyrábí veškeré polní nářadí (dobré pluhy dělají mu renomé). Přichází na myšlenku vyrábět celé vozy a najímá kolářské dělníky, v kovárně má 3 výhně. Obecní kovárna pro jeho živnost nestačí, kupuje tuto k rozbourání na stavební materiál a v roce 1893 staví na vykoupeném obecním pozemku první továrnu na hospodářské vozy. Nejdříve má 6 výhní, v roce 1895 pořizuje obráběcí stroje z Německa a postupně dle potřeby činí přístavby. Daří se mu dobře, tu přichází však skupina zakladatelů (grundeři) z Kolína a žádá zakcionování továrny, při vyjednávání se však rozchází. Grundeři kolínští postavili konkurenční závod v Kolíně a prodávali pod cenu. Fér považoval sebe proti nové konkurenci kapitálově slabým a proto přijal společníka Černého z Prahy; po 2 letech nezdaru se s tímto rozešel, ponechal mu továrnu a v r. 1902 postavil vedle sám továrnu druhou, kterou postupně rozšiřoval a vyzbrojoval stroji. Nejprve vyráběl obyčejné vozy hospodářské, pak též i speciální vozy, nyní přistoupil i k výrobě vlečných vozů pro nákladní automobily.

Prvou továrnu po Černém převzal Solař (zakladatel jednoty sokolské v Libici), který ji měl asi 2 roky. V roce 1911 získal tuto ve veřejné dražbě J. Drábek z Poděbrad“.³⁵

O prvním větším soukromém výrobním podniku v Libici se také zmiňuje ve svých pamětech František Žampa,³⁶ ale informace jsou částečně odlišné od informací Karla Jiráňka. Lze to přičíst tomu, že František Žampa v Libici nežil, pouze zde byl v období 1912–14 v učení ve firmě Václava Strnada. Jeho informace však doplňují informace od K. Jiráňka. Podívejme se na vzpomínky Fr. Žampy a továrnu Václava Féra:

„Pan Fér, vyučený kovář, ...postavil na samém začátku století, slušnou, jako skutečná továrna vypadající dílnu s pěknou obytnou vilkou, a začal s halasnou reklamou vyrábět a prodávat vozy – „fasuňky“ jak je dosud pro zemědělce a povozníky vyráběli koláři a kováři... Pan Fér dodával vozy komplet, hotové vozy od něho byly vzhlednější, řemeslnicky lépe provedené neboť ne každý kolář nebo kovář, byl opravdovým mistrem svého oboru. A nebyl ani dražší, vyráběl sériově, měl i některé stroje, nakupoval výhodněji ve velkém.

Ale začal s velkým dluhem, brzo na splátky a úroky nestačil a továrnu byl nucen prodat. Koupil ji pan Drábek z Poděbrad, mistr kolář, majitel dobře prosperující dílny. Pan Drábek ve výrobě vozů pokračoval...

Pan Fér postavil v těsné blízkosti své bývalé továrny továrnu novou. To už stavěl skromněji, žádnou tovární halu s okny ve střeše, žádnou vilu pro továrníka, ale zcela jednoduchý vesnický barák pro kovárnu i pro svůj byt, uzavřenou kůlnu pro koláře a otevřené kůlny pro materiál a hotové vozy.

*Továrnička ... dost prosperovala, ale nikdy nedosáhla ani zdaleka toho rozsahu, o jakém snil při jejím zakládání pan Fér. I s několika učedníky nepřesahoval počet zaměstnanců o mnoho dvacítku. Dvacet zaměstnanců, to byl minimální počet, který výrobce musel mít, aby mohl podnik nazývat továrnou“.*³⁷

V době poklesu ceny cukrovky v 90. letech 19. století, dosáhlo velkého rozšíření v Polabí pěstování čekanky, rozšířené zvláště na písčitéch půdách, které se užívalo k výrobě kávových náhražek (cikorky). Rolníci sdružení v rolnických družstvech, společně budovali první družstevní sušárny na čekanku, ve kterých se sušily dužnaté čekankové kořeny, které pak prodávaly

továrnám na cikorku (například Kolínská továrna na kávové náhražky, kupecký podnik akciový, známý jako kolínská Cikorka). I přesto, že v nevelké vzdálenosti od Libice nad Cidlinou, v obci Sány, byla tamějším rolnickým družstvem (založeno 31.12. 1897) v roce 1898 postavena sušárna na čekanku, která se postupně rozrůstala, postavili si libičtí rolníci sdružení v Rolnickém družstvu sušárnu vlastní. Prvním předsedou Rolnického družstva byl František Mikšovský z Libice n. C. čp. 7. Výstavba sušárny na čekanku v Libici byla zahájena v roce 1901 na pozemku nedaleko nádraží a po svém dokončení sloužila rolníkům jak z obce tak i z okolí. V roce 1902 bylo zpracováno 20 tisíc q čekanky po 2,80K za 1 q a vyrobilo se 3400 q po 15 Korunách.³⁸

Sušárna čekanky byla v Libici v provozu ještě po druhé světové válce, kdy již však ubývalo pěstování čekanky a prostory sušárny byly přeměňovány na sklad obilí. K úplné likvidaci libické sušárny došlo v roce 1952. Tehdy také zaniklo Rolnické družstvo v Libici.³⁹

K dalším výrobním podnikům v Libici patřila strojírna založena Václavem Strnadem počátkem 20. století, kterou pak v dalších letech specializoval zejména na pumpy, čerpadla a napajedla. Rolník František Svoboda vybudoval v letech 1908 – 09 továrnu na pískové cihly.

Podívejme se znovu do Pamětní knihy obce libické, kde Karel Jiránek pokračuje v popisu libické minulosti a zaměřuje se na společenský život v Libici: „...*Po letech sedmdesátých nastávají zde všeobecně lepší poměry jak hospodářské, tak i sociální a vzniká činnost osvětová. Ustavují se spolky s činností vzdělávací i podpůrnou. Tak r. 1881 založen „Spolek dělníků zednických“, jehož prvním předsedou byl Václav Novák, roku 1883 „Občanská beseda“ (prvním předsedou farář Řezníček), při níž ustaven byl dramatický odbor a založena knihovna. Duch spolku toho byl demokratický, členstvo jeho bylo ze všech vrstev obyvatelstva... V květnu r. 1920 se spolek „Občanská beseda“ rozešel a pěknou svoji knihovnu (asi 900 svazků) předal Sokolu. Roku 1884 založen „Sbor dobrovolných hasičů“, později ustanovila se „Rolnicko –*

čtenářská besídka“, založen svépomocný spolek po způsobu Raiffeinsenově „Spořitelní a záložní spolek pro Libici a okolí“, ustaven spolek divadelních ochotníků. Roku 1910 založena Tělocvičná jednota Sokol, jejímž prvním starostou byl majitel vozovky Solař a náčelníkem Ant. Šetka, jeho kolářský dělník. Dělnická tělocvičná jednota vznikla r. 1913, ale již v r. 1921 se rozpadla.

Až do doby války [I. světové války - JV] nebylo v obci téměř třenic politických, jediné výstřelky náboženských rozporů katolíků a evangelíků byly předmětem opozičních stran v obci, které byly snad někdy i dobrou vzpruhou. Vzrůstem obyvatelstva vzniká v obci jakýsi hlad po půdě a selské usedlosti zdejší pod vlivem hospodářských a zvláště i rodinných poměrů se drobí, takže dnes jest z nich jedna třetina bez pozemků.

Roku 1895 postavena nová škola a zároveň zrušena konfesijní evangelická. Téhož roku postaven evangelický kostel. Asi r. 1897 zřízena zde pošta, r. 1912 četnická stanice, v roce 1908 postaven nový katolický hřbitov. Regulace řeky Cidliny provedena byla v letech 1912-1914, elektrická síť pro osvětlování a motorový pohon zavedena r. 1914 a v následujícím roce postaven obecní dům“. ⁴⁰

Důležitou demografickou veličinou, která nám dokládá postupný rozvoj konkrétního lidského sídla jsou také údaje o počtu obyvatel a domů. Tento viditelný nárůst obyvatelstva a domů v Libici nad Cidlinou nám dokládá těchto několik statistických údajů:

Tabulka 3:

Rok	Počet domů	Obyvatel
1827*	67	487
1900*	152	953
1913**	176	1 081
1917***		1 069

*Tisíciletá obec 1981: 19

**Seznam míst v Království českém 1913

*** Pamětní kniha: 30

K údajům o počtu obyvatel Libice v roce 1917 se váže důležitá informace o počtu samozásobitelů: „...*Obec čítá obyvatel v květnu 1917.....1069 a z nich 292 jsou samozásobitelé*“.⁴¹ Tento údaj dokládá, že asi 36 % obyvatel Libice nad Cidlinou mělo zemědělské hospodářství, které je dokázalo v plné výši uživit. Tento údaj je ale pravděpodobně částečně zkreslený, neboť se vztahuje k období probíhající první světové války, kdy mnoho mužů bylo nasazeno na bojištích první světové války a jejich rodiny se mohli dostat, i přes státem poskytované finanční dávky, do existenčních potíží.

V pamětní knize obce Libice nám K. Jiránek zaznamenal následující statistické údaje:

„*Úroda v Libici roku 1916*

<i>R. 1916 bylo sklizeno: pšenice, žito, ječmene, ovsa</i>	<i>1669 q</i>
<i>válečnému obilnímu ústavu odvedeno</i>	<i>855 q</i>
<i>mělo býti odvedeno</i>	<i>1486 q</i>
<i>ponecháno k setí na celý rok</i>	<i>490 q</i>
<i>ponecháno k výživě a ke krmení na celý rok</i>	<i>419 q</i>
<i>po poslední rekvizici</i>	<i>188 q</i>

*Příděl mouky byl do 1. května pravidelný, tj. 10 q týdně, od 1. května nepravidelný“.*⁴²

Následující dvě tabulky (Tabulka 4 a 5) nás seznamují s množstvím chovaného hospodářského zvířectva v Libici v průběhu roku 1917:

Tabulka 4:

	10.1.1917	31.5.1917	31.10.1917
Mladý dobytek pod 1 rok	131	115	95
Býci nad 1 rok	5	3	1
Jalovice	39	32	13
Krávy	164	153	149
Voli 1-2 roční	16	4	4
Voli 2-3 roční	3	4	2
Voli přes 3 roky	30	36	34
Vepřový dobytek pod 3 měsíce	86	84	63
Vepřový dobytek nad 3 měsíce	27	17	102
Kozy	124	109	106
Koně			16

„...z toho má:

Tabulka 5:

	hovězí dobytek	prasata	koně
Fr. Svoboda č.63	23 ks	12	4
Cukrovar č. 12	17 ks	---	4
Fr. Mikšovský č.7	16 ks	6	2
Jos. Dvořák č.16	13	4	2
Ant. Holub č.149	2	1	1
Matěj Mikšovský č.19	8	2	
Jos. Paroulek č. 45	7	3	
Jos. Křička č.66	8	3	
Fr. Tomek č.64	7	10	
St. Teslík č.33	7	2	
Fr. Brunclík č.46	6	1	

*Ostatní mají málo dobytka“.*⁴³

4. PŘEHLED: ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA V LETECH 1848 AŽ 1918

Pro celkový přehled fungování obecní samosprávy je důležité seznámení se s historií územní samosprávy a politické správy regionu, ve kterém se obec Libice nad Cidlinou nachází. Pro náš záměr není potřeba provádět hloubkovou sondáž do období před rokem 1848. V této části se zaměříme na vznik a fungování územní samosprávy na Poděbradsku v letech 1848 – 1918.

Do revolučního roku 1848 vstupovaly země Koruny české rozděleny na šestnáct krajů: 1. boleslavský, 2. bydžovský, 3. královéhradecký, 4. chrudimský, 5. čáslavský, 6. tábořský, 7. budějovický, 8. prácheňský, 9. klatovský, 10. plzeňský, 11. loketský, 12. žatecký, 13. litoměřický, 14. rakovnický, 15. berounský, 16. kouřimský.⁴⁴

Jedním z důležitých výsledků revolučních událostí roku 1848 bylo, jak je všeobecně známo, zrušení poddanství, a tím i patrimonií v jejich původní, na poddanství založené podobě, což znamenalo také konec vrchnostenské správy. Patrimonia však pokračovala ve své úřední činnosti ještě po přechodnou dobu do 1. 7. 1850, kdy vstoupil v platnost prozatímní obecní řád ze dne 17. března 1849 č. 170 ř. z., ve formálně nezměněné podobě, ale již v plné, i finanční závislosti na státu.⁴⁵

Když v roce 1849 vešel ve známost úmysl vlády o zřízení okresních soudů, rozvinul se mezi městy i vesnicemi boj o získání okresního soudu, neboť jeho získání znamenalo možnost hospodářského rozvoje tím spíše, že zřízení okresního soudu bylo předpokladem k zřízení okresního hejtmanství, které muselo být umístěno jen v sídle okresního soudu. Ještě větší boj se rozvinul při zřizování okresních hejtmanství. Bylo to zpravidla mezi dvěma sousedními a na sebe řevnicími městy. Nesnáze působila i zásada, že žádný soudní okres nesmí být roztržen mezi dva okresní úřady. Pro naši práci je dobré se zmínit o soupeření mezi sousedícími městy Nymburkem a Poděbrady.

Poděbrady podaly dne 8. dubna 1849 ministerstvu vnitra žádost o sídlo okresního hejtmanství, když se rozšířilo tvrzení, že má být zřízeno v Nymburce. V žádosti uvedly tyto důvody: „*Roku 1832 město téměř zcela vyhořelo a ještě nejsou zhojeny škody požárem způsobené. Nyní by byla příležitost je odstraniti. V roce 1839 bylo prodáno panství Poděbrady, což byla pro město druhá rána. 22 invalidů-důstojníků opustilo i s rodinami zámek, kde dosud bydleli z titulu nadání. Z Poděbrad byl před několika lety přeložen i štáb 8. kyrysnického pluku Hardegova, nyní prince pruského, do Josefova. Železná dráha vede asi hodinu od města, což je také škoda pro obec, ležící uprostřed okresu. Do Nymburka je daleko, špatné spojení*“.⁴⁶

Město Nymburk podalo žádost za sídlo okresního hejtmanství ministerstvu vnitra teprve 15. dubna 1849. Žádost odůvodňovalo: „*Nymburk je prastaré svobodné královské město, věrné vždy vládě. V bývalém dominikánském klášteře i radnici je dosti úředních místností, město má dobrou polohu, 350 domů. V roce 1838 vyhořelo náměstí a v hlavní ulici 84 domů, z nichž ¾ jsou již znovu vystavěny, takže je tu dosti bytů. Město má dva týdenní trhy, poštovní stanici, leží na hlavní silnici, má živé spojení s okolím a k železné dráze je odtud 1½ hodiny*“.⁴⁷

Zajímavé je, že se ve své žádosti Nymburk o Poděbradech vůbec nezmiňuje. Obavy Poděbrad byly zbytečné, neboť obě města byla zvolena za sídla okresních soudů a také okresních hejtmanství. Tato skutečnost měla samozřejmě i určitý vliv na nedalekou obec Libici nad Cidlinou, která se stala jednou z mnoha obcí soudního okresu poděbradského politicky příslušícího do c. k. okresního hejtmanství v Poděbradech.

Začátkem roku 1850 bylo zřízeno v Čechách sedm krajských vlád jako nové politické úřady druhé instance. Tím vznikly kraje: 1. pražský, 2. budějovický, 3. pardubický, 4. jičínský, 5. českolipský, 6. chebský, 7. plzeňský. K výkonu politické správy v první instanci byla zřízena okresní hejtmanství (podkrajské úřady) s působností pro obvody politických okresů, rozdělených

obvykle ve dva nebo i více okresů soudních. Soudní okresy byly v ohledu soudním podřízeny krajským soudům: soudní okres Poděbrady i Nymburk krajskému soudu v Jičíně.

A tak 1. února 1850, kdy skončily svou činnost patrimoniální úřady i magistráty, bylo v Poděbradech zřízeno okresní hejtmanství (podkrajský úřad), jakožto orgán politické správy v první instanci, které podléhalo krajské vládě v Jičíně. Okresní hejtmanství v Poděbradech zahrnovalo dva soudní okresy - Poděbrady a Městec Králové.⁴⁸

Správní rozdělení Čech z roku 1850 však netrvalo dlouho. Již 26. května 1855 se ujaly činnosti nové smíšené politicko-soudní okresní úřady. Tuto událost komentoval pisatel školní kroniky obecné školy v Kněžicích (obec soudního okresu královéměstského) následujícím zápisem: *„Přidělení politických úřadů k okresním, podkraje pominuly. Rozdělení České krajiny na třináct krajů. Předešlé politických úřadů rozdělení od roku 1849 byvše jen prozatímní a protože definitivně tohoto roku se takřčené úřady ustanovily, totiž: Česká zem čili české království rozvrženo jest nyní na třináct krajů: boleslavský, budějovický, chebský, chrudimský, čáslavský, jičínský, královohradecký, litoměřický, písecký, plzeňský, pražský, táborský a žatecký. Místodržitelství a vrchní zemský soud v Praze“*.⁴⁹ Dosavadní okresní hejtmanství v Poděbradech bylo rozděleno na okresní úřad v Poděbradech – podřízený nově vzniklému krajskému úřadu v Čáslavi a politicko-soudní okres Královéměstský, byl začleněn do staronového krajského úřadu v Jičíně.⁵⁰

Ale ani tato organizace neměla dlouhého trvání. Ke dni 31. října 1862 byly zrušeny krajské úřady a současně zahájeno jednání o novou organizaci veřejné správy v první instanci podle odloučení správy soudní od politické a uvedení této na dvojí kolej: politickou a samosprávnou.

O sídlo okresního hejtmanství (jejich obvody měly být větší než obvody soudních okresů) se rozvinul opět ostrý boj mezi Nymburkem a Poděbrady, do něhož zasáhly jak obě městské správy, tak jejich instituce a ozvaly se požadavky

obcí i okresů sousedních v různém směru, ale nakonec v plénu zemského sněmu v březnu 1866 byl souboj Nymburk – Poděbrady rozhodnut ve prospěch Poděbrad.⁵¹

Zákonem z 19. května 1868 vešlo v život okresní hejtmanství v Poděbradech, obsahující soudní a samosprávný okres Poděbrady (218 km², 33 obcí místních, 33 katastrálních, 21 310 obyvatel), soudní a samosprávný okres Nymburk (239,5 km², 35 obcí místních, 36 katastrálních, 21 120), soudní a samosprávný okres Městec Králové (236,1 km², 28 obcí místních, 33 katastrálních, 17 690 obyvatel), celková rozloha 693,8 km², 96 obcí místních a 102 obce katastrálních, 60 120 obyvatel většinou české národnosti. Obvod soudního okresu Nové Benátky, který byl do té doby součástí politického okresu Nymburk, byl spojen s Mladou Boleslaví v okresní hejtmanství Mladá Boleslav.⁵²

Poděbradský okres zahájil činnost 31. srpna 1868 po zrušení smíšených okresních úřadů. Nové okresní hejtmanství podléhalo v otázce veřejného pořádku a ve věcech personálních dozoru okresního hejtmanství v Čáslavi jako okresního hejtmanství v sídle bývalé krajské vlády, protože bývalý okresní úřad v Poděbradech patřil naposledy pod správu krajské vlády v Čáslavi. Ve všech třech samosprávných a soudních okresech úřadoval opět okresní soud, protože soudní správa byla odloučena od politické. Rovněž okresní zastupitelstva působila dále. Okresní hejtmanství v Poděbradech začalo vydávat roku 1868 svůj věstník „*Úřední list c. k. okresního hejtmanství v Poděbradech*“.

Okresnímu hejtmanství podléhala veřejná správa a do roku 1919 i správa přímých daní prostřednictvím tzv. berních referátů u okresních hejtmanství pro obvod politického okresu a jeho působnost se stále rozšiřovala. Začátkem roku 1869 byly okresnímu hejtmanství svěřeny záležitosti stavební, dozor nad stavbou domů, závodů, nad komunikacemi i elektrizací okresu zřízením okresního stavebního úřadu při okresním hejtmanství, jehož působnost se vztahovala i na politický okres Nový Bydžov. Při zřizování funkce okresního

lékaře jako stálého zdravotního orgánu politické správy bylo okresní hejtmanství v Poděbradech přiděleno nejprve do obvodu okresního lékaře v Čáslavi. Teprve v roce 1891 bylo v Poděbradech zřízeno místo okresního lékaře pro obvod okresního hejtmanství v Poděbradech. Když byly zřizovány okresní lesní inspekce při některých okresních hejtmanstvích, byl poděbradský politický okres přidělen 1. května 1884 k okresní lesní inspekci při okresním hejtmanství v Karlíně. Kromě toho c. k. okresní hejtmanství v Poděbradech náleželo k c. k. finančnímu ředitelství v Jičíně, k c. k. revírnímu úřadu hornímu v Kutné Hoře a c. k. hornímu hejtmanství v Praze, k druhému dozorčímu okresu c. k. vrchního živnostenského inspektora v Praze; mělo svůj finanční kontrolní okres, c. k. berní inspektorát, c. k. cejchovní úřad (kolkovní značka 7/2), obvod c. k. okresního zvěrolékaře a samo bylo školním okresem.⁵³

Branci z c. k. okresního hejtmanství v Poděbradech byl doplňován 36. pěší pluku řadového vojska v Mladé Boleslavi (c. k. velitelství 9. armádního sboru v Josefově, později v Litoměřicích) a 12. prapor polních myslivců v Mladé Boleslavi, dále pak 12. pěší pluk zemské obrany v Čáslavi (c. k. velitelství v Josefově). Branců prvního ročníku bývalo na přelomu 19. a 20. století na Poděbradsku odváděno kolem 1000.

Neopomenutelnou ozbrojenou složkou působící v politickém okrese poděbradském bylo četnictvo. Poděbradské okresní hejtmanství spadalo do působnosti 4. c. k. četnického oddělení v Jičíně; okresní četnické velitelství bylo dislokováno v Poděbradech.⁵⁴

Když byla v roce 1848 povolena feudální správní soustava a stát stanul před úkolem, vybudovat jednotky místní správy pro všechny obory své působnosti a zejména pro politickou správu, bylo jen přirozené, že při tom navázal na útvary vybudované už berní správou. Prozatímní obecní řád ze dne 17. 3. 1849 č. 170 ř. z. dal v § 1 politické místní obci za základ katastrální obec vyměřenou jako jeden celek. Místní obce měly být základní jednotkou státní

správy a z jejich skupenství byly pak vybudovány další vyšší územní správní obvody. Místní obce, tvořící nejnižší článek správního mechanismu, neměly být totiž přímou součástí byrokratického stroje politické správy jako úřady okresní a krajské, ale orgány územní samosprávy občanstva.⁵⁵ Podle prozatímního obecního zákona měla být obec svobodná, tj. měla spravovat sebe a své jmění sama svobodně zvoleným zastupitelstvem.

O obcích jako o nejnižších člancích a instancích územní samosprávy mluví prozatímní obecní zákon ze 17. 3. 1849 č. 170 ř. z. pro celou rakouskou říši jako o subjektech místních společných zájmů a předpokládá, že obce jsou si po této stránce rovny. Prohlašuje, že „základem svobodného státu jest obec svobodná“. Bývalé rozdíly mezi sídlišti různých kategorií jsou naznačeny již jen různými označeními, jež jsou jednotlivým obcím ponechány. Jsou to: města, městyse (městečka) a vsi. Zásadně jsou obce vždy v rámci příslušného okresu jako vyšší správní jednotky.⁵⁶

Na jaře 1850 se počaly konat přípravy k obecním volbám (nařízení ministerstva vnitra ze 7. 3. 1850 č. 116 ř. z. a ze 6. 4. 1850 č. 127 ř. z.), pro některá větší města byly vydány ohlášené zvláštní statuty a během roku 1850 pak byly skutečně obecní a potom v následujícím roce doplňovací volby provedeny.⁵⁷ Tyto události nám potvrzuje i zápis v *Pamětní knize obce Libice*, kde je kronikářem zaznamenáno: „...Roku [1]850 dne 1. února nastoupil okresní ouřad v Poděbradech s nábožnou slávou, a sice hejtman Morschstat...“.⁵⁸ A zápis dále pokračuje informací o inauguraci prvního zvoleného obecního výboru v Libici nad Cidlinou: „...Dne 5. září 1850 byl volený obecní úřad, a sice Jan Vocásek, první představený, František Plezner a Jan Kubka, druhý radní. Byli vedeni slavnou muzikou do chrámu páně, kdežto u přítomnosti Vel. Pána Dusilka, provisorního Pt. faráře přísahu spravedlnosti složili. Též byl přítomen PT komisař [jméno neuvedeno – pozn. JV] z Poděbrad a vel. pán Machek, kooperátor jakož i mnoho obecního lidu...“.⁵⁹

Obdobná informace byla zaznamenána i pisatelem Školní kroniky obecné školy v Kněžicích, který tyto události popisuje takto: „...Úřady v Čechách zavedené na jiný způsob. Počátkem tohoto roku 1. 2. 1850 zavedené od země vlády císařské kontribučenské, a v politických záležitostech: c. k. královské podkrajské téže později i c. k. královské soudní úřady. Pro naše okolí neb okres pod jménem Královo Městecký - jest c. k. Kontribučenský (berniční) úřad, a c. k. soudní úřad II. třídy v Královu Městci - c. k. politický úřad v Poděbradech. Zdejší obec za nynějšího času náleží c. k. berničnímu úřadu a c. k. soudnímu úřadu v Královu Městci – do podkraje poděbradského a krajem jičínského – kde krajská vláda sídlí, a tato jest podřízena zemské vládě v Praze. Ano i obce jinak než jak posud zřízení svého dosáhly, totiž: V každé obci dle počtu duší zvolivše sobě osm neb dvanáct osob, jež výborníky nazvali a tito pak zase sami ze sebe představeného obce a dva neb tři obecní radní. Nabyvše tak obecní páni představení rozsáhlejšího práva a většího účinkování na obecní lid. V naší zdejší obci taková volba se stala v měsíci září 1850. Volba tato byvše vedena c. k. podkrajským komisařem. Přísaha od radních a představeného stala se v zdejším chrámu páně v přítomnosti domácího velebného duchovenstva, téhož pana komisaře a množství jiných lidí...“.⁶⁰

Obecní samospráva byla uvedena v život, jakmile zahájily roku 1850 svou činnost nově zřízené státní politické úřady podle zákona č. 170 ř. z. ze dne 17. března 1849. Na základě Zásad o organických zařízeních v korunních zemích rakouského císařství z roku 1852 byly provedeny podstatné zásahy i do nerozvinuté obecní samosprávy. Podle těchto zásad mělo být vypracováno i nové obecní zřízení. To bylo vydáno teprve na konci neoabsolutismu, v roce 1859, v život však vstoupilo pouze jeho ustanovení o domovském právu.

Po pádu absolutismu a po vydání Říjnového diplomu (20. 10. 1860) byly zásahy do samosprávy postupně částečně odstraňovány. Obecní poměry uspořádal rakouský říšský zákon z 5. března 1862 (rámcově) a zemské zákony z let dalších. Zákon č. 27 z. z. ze dne 16. 4. 1864 uspořádal obecní zřízení (tzv.

české a moravské obecní zřízení) v definitivní podobě, která se udržela s malými obměnami až do roku 1945.

Samosprávné okresy, jak se říkalo již roku 1849 „obce vyššího druhu“ nebo „vyšší svazky samosprávné“, byly v Čechách zřízeny zemským zákonem z roku 1864, č. 27 z. z. (záleželo na jednotlivých zemích, zda si je zavedou či nikoli). Pozoruhodné je, že české samosprávné okresy byly zbudovány na základě soudních okresů, a nikoli na základě hejtmanství. Jako orgány samosprávy působila zde okresní zastupitelstva a okresní výbory. Instanční posloupnost na linii samosprávy byla taková, že věc rozhodnutá v obcích (ovšem ve vlastní působnosti) mohla být přezkoumána v druhé instanci v okrese a věc rozhodnutá v okrese mohla být v druhé instanci řešena v zemském výboru, který byl nejvyšším útvarem územní samosprávy v Rakousku.⁶¹

5. PŘEHLED: POLITICKÁ SPRÁVA NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

Na podkladě prosincové ústavy z roku 1867 byl zákonem z 19. května 1868, č. 44 ř. z., vybudován aparát politické správy první a druhé stolice. Zákon stanovil, že v čele politické správy v královstvích a zemích stojí zemští šéfové. Zemský šéf v Čechách měl užívat označení místodržitel a stál v čele zemského úřadu, který se nadále nazýval místodržitelství. Každá země měla být rozdělena na politické okresy, a ty měly zahrnovat dva nebo i více okresů z let 1855 – 1868. Kraje již obnoveny nebyly. Pravidelným orgánem první instance politické správy se opět stala okresní hejtmanství v čele s okresními hejtmany. Za základ územního členění byla vzata organizace z let 1850 – 1855, příliš velké politické okresy však byly rozděleny, takže v Čechách vzniklo 89 okresních hejtmanství. Politický okres se skládal ze dvou i více soudních okresů, ve výjimečných případech se však mohl krýt politický okres s okresem soudním. Velké politické okresy se postupem času dělily, neboť některé z nich měly téměř sto tisíc obyvatel, takže v roce 1908 bylo v Čechách 98 okresních hejtmanství. Okresní hejtman sám jediný reprezentoval celý úřad a byl také za jeho chod odpovědný, pouze za pokladní a účetní záležitosti ručili bezprostředně jen berní úředníci a okresní hejtman pouze nepřímou, pokud zanedbal povinný dozor. Úřednictvo okresních hejtmanství se rozrostlo zejména tím, že okresní hejtmanství se opět stala první instancí správy přímých daní, a zejména přiřazením některých odborných agend se speciálním personálem. Pro vyřizování zdravotnické agendy bylo téměř při každém okresním hejtmanství zřízeno místo zeměpanského okresního lékaře, při některých okresních hejtmanstvích pro veterinární službu také místo zeměpanského okresního zvěrolékaře a pro správu stavebních záležitostí, pokud náležely do oboru státní správy a v první instanci je spravovala okresní hejtmanství, jim byli přidáni okresní inženýři. Okresní inženýr byl zpravidla jeden pro několik okresních hejtmanství a obvod jeho působnosti se nazýval stavební okres.⁶²

Nejvyšší instancí politické správy bylo hned od svého vzniku v březnu 1848 ministerstvo vnitra. Jeho působnost stanovilo nejvyšší rozhodnutí z 12. dubna 1852 a zahrnovala velice rozličné agendy. Do jeho pravomoci patřilo vedení politicko-administrativních záležitostí a dozor nad všemi úřady a orgány náležejícími k politické správě. Speciální působnost je možno rozdělit do několika základních skupin. Velmi důležitou skupinu tvořily záležitosti veřejné bezpečnosti. Z titulu této funkce ministerstvo vnitra dohlíželo na divadla, spolky a shromáždění a podřízené úřady je informovaly o všech hnutích, která ohrožovala veřejný klid a pořádek. Další skupinou byly záležitosti užší politické správy, tj. věci státního občanství, šlechtické věci a evidence obyvatelstva. Ministerstvo vnitra činilo návrhy na udílení řádů, šlechtictví a jiných vyznamenání, dohlíželo na vedení matrik, řídilo sčítání lidu, rozhodovalo v nejvyšší instanci v záležitostech domovského práva, udílelo státní občanství, vydávalo říšský zákoník aj. Rozsáhlou agendou byly zdravotnické záležitosti, které také spravovalo, neboť ministerstvo lidového zdravotnictví vzniklo teprve v roce 1918. Veřejná zdravotní služba byla organizována zákonem z roku 1870, který zřizoval funkci okresních lékařů při okresních hejtmanstvích, v zemích zemské zdravotní rady a zdravotní referenty při místodržitelstvích a Nejvyšší zdravotní radu a zdravotního referenta při ministerstvu vnitra. V obcích se zřizovala funkce obecních (obvodních) lékařů, kteří byli orgány místní samosprávy. K zajišťování stavovských zájmů a potřeb lékařů se zřizovaly v zemích v 90. letech 19. století lékařské komory s povinným členstvím všech praktikujících lékařů jako instituce stavovské samosprávy s volenými orgány. Další skupinu tvořily chudinské záležitosti a dohled na dobročinné a humanitní ústavy. Šlo v podstatě o sociální péči, neboť samostatné ministerstvo sociální péče vzniklo také teprve koncem roku 1917. Ministerstvo vnitra vedlo v nejvyšší instanci vrchní správu chudinství a mělo dozor nad polepšovacími, dobročinnými, nemocenskými a humanitními ústavami i nad ústavami choromyslných. Od zavedení nemocenského a úrazového pojištění dělnictva

sociálními reformami Taaffovy vlády na konci 80. let 19. století mělo v nejvyšší instanci také správu tohoto sociálního dělnického pojištění a později i invalidního a penzijního pojištění tzv. zaměstnanců ve vyšších službách. Další skupinou záležitostí spravovaných tímto ministerstvem byly otázky územní samosprávy. Ministerstvo dohlíželo v nejvyšší instanci na orgány samosprávy a činilo návrhy na potvrzování obecních a okresních funkcionářů územní samosprávy, pokud bylo toto právo vyhrazeno císaři. Rozsáhlou skupinou byly stavební záležitosti, neboť ministerstvo vnitra bylo nejvyšším stavebním úřadem, pokud tyto záležitosti nenáležely samosprávným instancím. Tuto agendu však převzalo po svém zřízení v r. 1908 ministerstvo veřejných prací.⁶³

Zpravidla pro každý politický okres se vytvářela okresní školní rada, v národnostně smíšených okresech se zřizovaly rady dvě, podle vyučovacího jazyka, nebo se školy jedné národnosti přikázaly do sousedního okresu. Okresní školní rady sestávaly z okresního hejtmana nebo starosty statutárního města jako předsedy, ze zástupců občanů, náboženských společností a učitelů a jejím členem byl i okresní školní inspektor. Do oboru její působnosti patřily v zásadě záležitosti národního školství, tj. obecných a měšťanských škol, soukromých vyučovacích ústavů a odborných škol. Okresní školní rada zastupovala zájmy tzv. školního okresu navenek. Vedla jednání o úpravě a rozšíření existujících škol a o zřízení nových, prozatímně obsazovala uvolněná učitelská místa apod. Dohlížitelem nad okresní školní radou byla zemská školní rada, která byla podřízena ministerstvu kultu a vyučování.

Nejnižším školským úřadem k dohledu nad národním školstvím byly místní školní rady. Zřizovaly se v obcích, ve kterých bylo sídlo školy. Místní školní rada se skládala z předsedy, několika zástupců obce, duchovních správců církví křesťanského vyznání, popř. zástupce židovské náboženské obce, a ze zástupců školy. Bděla nad tím, aby byly dodržovány školské zákony a nařízení vyšších školských úřadů a aby bylo podle nich uspořádáno místní školství. Byla usnášejícím se a dozorčím orgánem a výkonným orgánem byl její předseda.

Stížnosti proti nálezům a opatřením místní školní rady vyřizovala instanční cestou okresní školní rada.⁶⁴

6. PŘEHLED: FINANČNÍ SPRÁVA NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ

Od 1.ledna 1898 vstoupila v platnost reforma přímých daní, když předtím novou praxí spotřebních daní bylo dosaženo nejen vyrovnání státního rozpočtu, nýbrž i malého přebytku. Berní reforma spojila přímé daně v učeněnou soustavu výnosných daní, která byla rozšířena o nově zavedenou doplňující moderní daň z důchodu, nazývanou tehdy osobní daň z příjmu. Tato daň postihovala progresivními sazbami vše, co plynulo osobě z jakýchkoliv pramenů na čistém důchodu. Byla zrušena výdělková daň, která byla zavedena v roce 1812, a důchodová daň, zavedená roku 1849, a její místo zaujaly čtyři nové výnosové daně. Byla to především všeobecná daň výdělková, kterou odváděli zejména živnostníci, zvláštní daň výdělková z podniků veřejně účtujících (družstva, záložny apod.), daň rentová a daň z vyššího služného (ta se vyměřovala ze služebních platů 6 400,- K ročně a z platů vyšších).

Základem pro vyměření pozemkové daně podle dříve platného práva byl parcelový katastr. V něm byly vedeny veškeré pozemky podrobené dani, a to jak podle rozlohy, způsobu obdělávání a jakosti třídy, tak i podle ryzího katastrálního výtěžku. Podkladem této daně byl stabilní katastr, který však již nevyhovoval. V roce 1869 byla pozemková daň nově upravena, byla opuštěna zásada stabilního katastru a byla nařízena jeho revize vždy po 15 letech. Počínaje rokem 1881 byla stanovena na následujících 15 let hlavní suma pozemkové daně pro celé Předlitavsko částkou 37,5 miliónu zlatých. V poměru ke zjištěnému čistému katastrálnímu výnosu činila nominální sazba 22,7% výnosu, což bylo značně méně než do té doby. V roce 1896 se uskutečnila první revize katastru daně pozemkové, která byla slibována již roku 1869. Jejím výsledkem bylo snížení kontingentu pozemkové daně počínaje rokem 1897 o 5 miliónů zlatých, sazba 22,7% přitom zůstala nezměněna.

Evidenci katastru pozemkové daně vedly berní úřady, v roce 1883 však byli zřízeni měřicí úředníci, a později hlavně úředníci pro evidenci katastru.⁶⁵

Pomocnými a výkonnými orgány finanční správy byly berní úřady, které byly zřízeny, podobně jako okresní hejtmanství a okresní soudy, v roce 1850. Obvody jejich působnosti se nazývaly berní okresy a kryly se v zásadě se soudními okresy.

Působnost berních úřadů byla velmi rozsáhlá a velmi rozmanitá. Prováděly individuální předpis přímých daní a přírážek k nim a vybíraly je, podávaly výkazy o jejich nedoplatcích, zpočátku vedly i katastr pozemkové daně, obstarávaly všechny pokladniční a účetní záležitosti okresního hejtmanství, pokud se týkaly přímých daní, přírážek k přímým daním a politických depozit aj.⁶⁶

7. VESNICKÁ SAMOSPRAVA V LIBICI NAD CIDLINOU V LETECH 1901 AŽ 1918

Podle zákona o obecním zřízení z roku 1864 byly zřizovány v každé obci dva povinné orgány: obecní výbor a obecní představenstvo. Širším orgánem byl obecní výbor (obecní zastupitelstvo) volený na tříleté období, který ze svého středu volil obecní představenstvo, skládající se ze starosty a radních. Obecních radních mohla být maximálně třetina členů výboru. Konkrétně, představenstvo v Libici nad Cidlinou, ve sledovaném období, mělo vedle starosty celkem čtyři radní (I. až IV. radní). Na základě dochovaných materiálů (výsledky obecních voleb) víme, že se obecní výbor v Libici nad Cidlinou ve sledovaném období skládal z 18 volených členů a dvou virilních hlasů (viz dále). Kromě toho byli voleni i náhradníci v počtu, který nesměl být větší než polovina členů výboru, a to bylo ve sledovaném období v Libici 9 osob. Vždy však musel být počet náhradníků dělitelný počtem voličských sborů v obci, které byly v Libici nad Cidlinou tři. Náhradníci zastupovali ty členy obecního výboru, kteří se nemohli pro nějakou překážku zúčastnit svolané schůze (viz dále).

Obecní výbor byl kolegiální orgán, který rozhodoval většinou hlasů. Měl pouze usnášející a dozorčí moc, nikoliv moc výkonnou. Byl sekundárním orgánem, který vyřizoval zvláště důležité záležitosti. Jeho zasedání byla veřejná. Obecní představenstvo vyřizovalo jako primární orgán bezprostřední a běžné záležitosti. Netvořilo však kolegium, radní byli pouze pomocným a zástupním orgánem starosty, který byl pak výkonným orgánem, jenž prováděl usnesení obecního výboru.⁶⁷

Zákonem byla určena obcím působnost, která se dělila do dvou základních skupin (oborů) – označené jako samostatná a přenesená působnost.

Obecním zřízením z roku 1864 byla v §28 samostatná působnost vymezena jako ta působnost, ve které obec „...šetríc zákonů říšských a zemských, sama se může volně na všem ustanoviti a dle toho nařizovati a

*opatření činiti, obsahuje v sobě vůbec vše to, co se předkem a nejprvé prospěchu obce dotýče a v mezích jejich vlastními silami opatřeno a provedeno býti může“.*⁶⁸ Do tohoto samostatného oboru působnosti patřilo podle výše citovaného paragrafu:

1. správa obecního jmění a záležitostí vztahující se k obecnímu svazku;
2. ochrana osob a jmění
3. péče o obecní komunikace (silnice, cesty, mostky) a stejně jako o bezpečné a snadné ježdění po silnicích a vodách, stejně tak i vykonávat polní policii;
4. vykonávat policii ve věcech tržních (vztahující se k potravním záležitostem, zvláště dohlížet k mírám a váhám);
5. vykonávat zdravotní policii;
6. vykonávat policii čeledi a dělníků a dohlížet nad čeledním řádem;
7. konat mravnostní policii;
8. pečovat o chudé a o obecní dobročinné ústavy;
9. konat policii stavební a požární a dohlížet na dodržování stavebního řádu a udělovat povolení k stavbám;
10. dle zákona dohlížet nad školstvím, které je ve správě obce;
11. urovnávat spory pomocí důvěrníků volených z obce;
12. odbývat dobrovolné dražby věcí movitých.

Druhou působností obce byla tzv. přenesená působnost. V tomto oboru byly obce povinny vykonávat ty záležitosti, které na ně byly přeneseny zákonem, nikoliv pouhým ministerským nařízením. Ve věcech vlastní politické správy byly obce povinny vymáhat peněžité pokuty, školní platy, příspěvky na kostely, fary, školy apod. Ve volebních věcech spolupůsobily při volbách místních a okresních školních rad, okresních zastupitelstvech a při volbách do zemského sněmu a do říšské rady. Ve zdravotních věcech činily opatření proti nakažlivým chorobám a jejich rozšiřování, při zamezování nakažlivým chorobám dobytka, při očkování aj. V souvislosti s očkováním obyvatel máme

v *Protokolní knize obce libické 1901 až 1923*⁶⁹ v zapsaný volný návrh podaný na schůzi obecního zastupitelstva dne 9. března 1915, kde se zastupitelstvo usneslo, „...aby bylo občanstvo vyzváno, aby dalo se očkovat. Představenstvo má se s místním lékařem panem Dr. Ptáčkem o věci té dohodnout kdy očkování předsevzato bude“.⁷⁰ Bohužel, ze zápisu není jasné, proti které nakažlivé chorobě mělo být místní obyvatelstvo chráněno. O dva měsíce později se již vyskytuje v zápise ze schůze obecního zastupitelstva zmínka o provedeném očkování Dr. Ptáčkem.⁷¹

Obce dále v oboru přenesené působnosti spolupůsobily při občanských sňatcích, při sčítání lidu, při některých zemědělských a lesních záležitostech. V oboru péče o komunikace byly povinny ty obce, jimiž vedly státní silnice, udržovat za náhradu průtahy státních silnic nebo přispívat na úhradu vyšších nákladů, musely odklízet sněh ze státních silnic aj. Tato záležitost se také dotýkala Libice nad Cidlinou, neboť obcí procházela okresní silnice: Pátek – Vrčenín – Libice nad Cidlinou – Velký Osek.

Obce spolupůsobily při postrku a při vydržování hnaneckých stanic a byly povinny dohlížet na osoby postavené pod policejní dohled. Spolupůsobily i v celé řadě záležitostí přímých i nepřímých daní, cel, kolků a poplatků. Jejich součinnost se týkala i celé řady vojenských záležitostí: provádění branného zákona, udržování přehledu o stavu dovolenců, záložníků a zemské obrany a opatrování místních vojenských potřeb a při odvozech koní a obstarávání ubytování vojska. Povinností každého vojáka, který přijel do své obce na dovolenou, bylo dostavit se na obecní úřad, kde starosta obce vedl *Přihlašovací knihu stálých dovolenců, záložníků a náhradních záložníků*, kam se vedle jména vojáka zapisovala jeho hodnost, kde slouží a jak dlouho zůstane v obci.

Obce byly povinny spolupracovat i se soudy. Rozsáhlé bylo i jejich spolupůsobení v civilních soudních záležitostech, v trestních věcech aj. Součástí přenesené působnosti obcí byla i jejich trestní pravomoc, o které se podrobněji zmíníme dále.

Členění působností obcí na samostatnou a přenesenou mělo zásadní význam pro dozor a dohlédací právo na obec. Rozsáhlou činnost v oboru samostatné působnosti uvedenou v bodě 1. (viz výše – správa obecního jmění a záležitostí vztahující se k obecnímu svazku) můžeme nazvat hospodářskou činností obce a lze zde mluvit o skutečné obecní samosprávě. Ostatní činnosti samostatné působnosti obce uvedené pod bodem 2.–12. (viz výše – ochrana osob a jmění; péče o obecní komunikace a stejně jako o bezpečné a snadné ježdění po silnicích a vodách, stejně tak i vykonávat polní policii; vykonávat policii ve věcech tržních; vykonávat zdravotní policii; vykonávat policii čeledi a dělníků a dohlížet nad čeledním řádem; konat mravnostní policii; pečovat o chudé a o obecní dobročinné ústavy; konat policii stavební a požární a dohlížet na dodržování stavebního řádu a udělovat povolení k stavbám; dle zákona dohlížet nad školstvím, které je ve správě obce; urovnávat spory pomocí důvěrníků volených z obce; odbývat dobrovolné dražby věcí movitých), v podstatě spadají do oboru veřejné správy. Mezi těmito uvedenými případy a přenesenou působností obce nebyl takový věcný rozdíl, ale rozdíl formální, protože v oboru samostatné působnosti rozhodovaly jako vyšší úřady samosprávné úřady a v oboru přenesené působnosti vyšší úřady politické. Ve výše uvedených oborech samostatné působnosti označené body 2.–12., i v oboru přenesené působnosti mohly vyšší úřady změnit opatření, která obec učinila, což zákon nepřipouštěl v případě, když se jednalo o hospodářskou činnost obce. V samostatném oboru působnosti měl státní politický úřad vykonávat nad obcemi v podstatě jen právní kontrolu, tj. měl dohlížet, aby obce nepřekračovaly meze své pravomoci a nečinily nic protizákonného.

Státní politické úřady měly dále právo provést opatření, jestliže obec nekonala povinnosti, které jí byly zákonem uloženy. Politický úřad druhé stolice mohl v dohodě s okresním nebo zemským výborem sesadit z úřadu ty členy obecního představenstva, kteří se při výkonu funkcí samostatné působnosti dopustili hrubého porušení svých povinností. Politický úřad druhé stolice měl

rovněž právo rozpustit celé obecní zastupitelstvo. V tom případě musel politický úřad první instance, ve srozuměním s okresním, popř. zemským výborem, příslušná opatření a nejdéle do šesti týdnů musely být vypsány nové volby. K výše uvedeným krokům vyšších úřadů během sledovaného období v Libici nedošlo.

Odvolání proti rozhodnutí obecního výboru učiněnému v oboru samostatné působnosti obce a dozor nad těmito záležitostmi však příslušel samosprávnému orgánu, tj. okresnímu, popřípadě zemskému výboru. Stížnosti na obecní představenstva v přenesené působnosti šla ke státním úřadům, a to buď k politickým nebo finančním úřadům nebo k soudům, podle toho do jakého oboru ta která záležitost patřila. Porušil-li obecní starosta povinnosti náležející mu v oboru přenesené působnosti, mohl mu politický úřad udělit pokutu nebo mohl sáhnout k již zmíněnému krajnímu opatření a rozpustit obecní výbor a zřídit na útraty obce jiný orgán, kterým by byl buď vládní komisař nebo správní komise.⁷²

8. ČINNOST OBECNÍHO VÝBORU LIBICE NAD CIDLINOU V LETECH 1901 AŽ 1918

Podívejme se blíže na práci obecního výboru, nebo také obecního zastupitelstva, v obci Libice nad Cidlinou v námi sledovaném období, tj. od roku 1901 až do roku 1918.

V již výše zmiňovaném zákoně o obecním zřízení z roku 1864 se o obecním výboru v Kapitole třetí §13 píše: „*Zastupitelem obce v záležitostech obecních jest výbor a představenstvo*“.⁷³ V následujícím textu se blíže seznámíme se vznikem a úkoly obecního výboru a představenstva.

Na základě prostudovaných dobových materiálů lze konstatovat, že označení obecní výbor a obecní zastupitelstvo bylo vzájemně zaměnitelné. Zpravidla převyšovalo v psaných dokumentech označení obecní zastupitelstvo.

8.1. Volby obecní samosprávy

Důležitým předpokladem pro vznik a fungování obecního výboru byly obecní volby. Od roku 1850 si obyvatelé mohli sami zvolit své představené do čela obce, kteří převzali zodpovědnost za každodenní život obce a snažili se zvelebovat svou obec ke spokojenosti všech spoluobčanů a přitom naplňovat literu zákona o obecním zřízení.

Volby do obecního výboru a potažmo i volba představenstva, se konaly každé tři roky, jak stanovoval zákon o obecním zřízení. V námi sledovaném období, tj. v letech 1901 až 1918, byly volebními roky rok 1903, 1906, 1909, 1912 a zpravidla se volby konaly v průběhu měsíců duben, květen a červen (včetně voleb představenstva). O obecním zastupitelstvu vzešlém o volbách v roce 1900 jsme obeznámeni pouze z informací uvedených v *Protokolní knize obce libické*, podle kterých jsme nuceni obecní výbor pro období 1900 až 1903

rekonstruovat. Obecní zastupitelstvo zvolené v roce 1912 zastávalo svůj mandát i po teoretickém skončení jejich mandátu v roce 1915. Z důvodů probíhající I. světové války se volby v tomto roce nekonaly, až do roku 1919, kdy je vystřídali nově zvolení zastupitelé, volení již podle zákonů na troskách první světovou válkou rozpadlého rakousko-uherského mocnářství, nově vzniklé Republiky Československé. Poměrně dobře jsme z dochovaných materiálů informováni o výsledcích voleb v letech 1906, 1909 a 1912.

Počet členů obecního zastupitelstva byl stanoven zákonem č. 27 z.z. ze dne 16. dubna 1864 o zřízení obecním. Tato skutečnost je pro nás velmi důležitá, protože nám i bez znalosti absentujících libických voličských seznamů přibližně určí množství voličů. Pro nás je známou veličinou počet členů obecního zastupitelstva, které se nám dochovali pro inkriminované období. Kromě dvou virilistu, o kterých se zmíníme později, bylo voliči voleno celkem 18 obecních zastupitelů, z jejichž středu jsou posléze zvoleni starosta a čtyři radní. Počet radních bylo možné si stanovit podle potřeby, ale nesmělo jich nikdy být více než třetina členů výboru. Podle analýzy přítomnosti účastníků schůzí obecního zastupitelstva se ale pouze výjimečně při schůzi obecního výboru sešlo všech 18 řádně zvolených obecních zastupitelů. Zpravidla bývali ke schůzím povoláni náhradníci, kterých bylo celkem při volbách v Libici voleno 9. Průměrně se schůzí libického obecního výboru účastnilo kolem 12 členů obecního zastupitelstva včetně náhradníků.

Na základě §14 zákona o obecním zřízení z roku 1864 máme možnost přibližně určit počet oprávněných voličů v Libici nad Cidlinou v námi studovaném období. Dle ustanovení tohoto paragrafu zjišťujeme, že obecní výbor skládající se z 18 členů má ta obec, mající 201 – 400 oprávněných voličů. Libice nad Cidlinou měla v roce 1900 přihlášeno 953 obyvatel.⁷⁴ Z nich teoreticky, dle výše uvedeného, mělo mít přiznáno volební právo mezi 201 až 400 osob, které byly v obci poplatníky daní, a případně jim nebylo z jakéhokoliv důvodu odebráno volební právo. Bez znalosti konkrétních voličských seznamů,

nemůžeme určit přesné číslo oprávněných voličů v Libici nad Cidlinou ve sledovaném období. Pravděpodobnější počet oprávněných voličů bude blíže k dolní hranici stanovené zákonem. Tito voliči byli rozděleni do tří voličských sborů (kurií) podle výše odváděných daní. Do třech voličských sborů byli též rozděleni volení občané – kandidáti, podle stejného klíče.

Volební právo do obecních orgánů bylo v zásadě podmíněno majetkovým censem a bylo založeno na principu zastoupení jmění. Měli je pouze státní občané mužského pohlaví, kteří nebyli zákonem z volebního práva vyloučeni, byli zletilí a svéprávní a platili přímou daň v předepsané výši. Volební právo také náleželo právnickým osobám, jako akciovým společnostem, obchodním společnostem, družstvům aj. sídlícím v obci. Bez ohledu na to, zda platily daň nebo ne, bylo volební právo přiznáno pouze tzv. honoracím (státní úředníci, duchovní křesťanských vyznání v duchovní správě, rabíni židovských náboženských obcí, doktoři s akademickým titulem z některé rakouské univerzity, představení a vyšší učitelé obecných škol). Čestní občané společně s příslušníky honorací byli zařazováni při volbách zpravidla do prvního volebního sboru. Každý volitelný a řádně zvolený občan byl povinen volbu přijmout.⁷⁵

Do obcí se tak volilo podle cenové soustavy kombinované se soustavou kapacitní, tzn. že příslušníci honorací byli považováni za kapacity.

Volby do zastupitelstva obce se v Libici nad Cidlinou ve sledovaném období konaly ve třech voličských sborech, do nichž byli všichni oprávnění voliči rozděleni. Sbory se vytvářely tak, že všechny přímé daně odváděné v obci se rozdělily na tři přibližně stejné díly. Voliči – poplatníci – byli seřazeni od největšího berního poplatníka až po poplatníky nejmenší. Do prvního voličského sboru bylo zařazeno tolik největších daňových poplatníků, aby souhrn jejich přímých daní činil přibližně třetinu daní připadajících na obec. Z dostupných informací je známo, že po celé námi sledované období byla celková daň pro obec Libici nad Cidlinou berním úřadem vyměřena ve výši přibližně 12 000,- Korun, tzn. že voliči v prvním sboru zaplatili dohromady celou třetinu této daně,

tj. přibližně 4 000,- Korun. Ve druhém sboru byli střední poplatníci a ve třetím drobní berní poplatníci. Každý z těchto sborů volil třetinu členů obecního výboru. Volení občané – kandidáti – byli též rozděleni do odpovídajících tří sborů a každý voličský sbor volil kandidáty z příslušného sboru.

Z dostupných materiálů žádným způsobem nevyplývá, že by na volby v Libici nad Cidlinou v námi sledovaném období měli nějaký zásadní vliv různé politické vlivy. Nelze pochybovat o případném sympatizování obecních představitelů s některou tehdejší politickou stranou, jejíž vliv zasahoval i libické občany, ale v žádném případě se tato skutečnost v protokolních zápisech ze schůzí obecního výboru neprojevovala. Jestliže obecní zastupitelé byli sympatizanty nějaké politické strany, tak při projednávání obecních záležitostí to nedávali nijak viditelně najevo. Veškerá jednání, jak vyplývá ze zápisů schůzí byla vedena věcně a týkala se záležitostí obce. Ale ani nemůžeme vyloučit, že případné politické názory prezentované při schůzích, nebyly do zápisů schůzí pojety nebo tyto projevy nebyly protokolovány, což je málo pravděpodobné. Můžeme se domnívat, že při volbách do obecního zastupitelstva na vesnici v tomto období, zřejmě převažovali jiné hodnoty než politická příslušnost kandidátů a jejich voličů.

Snad pouze jediný okamžik, kdy vypluly na povrch politické názory občanů bylo při volbě do okresního zastupitelstva či do říšského parlamentu. Tyto politické názory většiny byly ale zprostředkovány pomocí volitelů, kteří se za obec těchto voleb zúčastnili.

Určité názory nám mohou vyjevit případné komentáře na schůzích obecního zastupitelstva po volbách. Z dostupných, či spíše z dochovaných, pramenů nevyplývá, zda-li kandidáti do obecního zastupitelstva prováděli nějakou předvolební kampaň. Jisté je, že ale museli mít v libické komunitě určitou váhu, která přiměla voliče k jejich zvolení do obecního zastupitelstva. Zpravidla jejich silná pozice vyplývala z jejich majetkového vlastnictví a ze seberealizace na poli, řečeno dnešní terminologií, komunální politiky. Zřejmé

kvality některých konkrétních obecních zastupitelů, jim zaručily činnost v obecním výboru i po několik volebních období. Během dosavadního bádání, se nepodařilo pro sledované období objevit materiály, kromě několika fragmentů souvisejících s konkrétními kroky při volbách, týkající se celkového průběhu obecních voleb v Libici nad Cidlinou ve sledovaném období. Není tedy ani znám celkový počet uchazečů o přízeň voličů ve sledovaném období a ani počet voličů účastnících se voleb.

Podívejme se nejprve na vznik a členy obecních výborů ve sledovaném období, tedy od roku 1901 do října 1918 (resp. do voleb v r. 1919), v Libici nad Cidlinou.

Z dostupných materiálů⁷⁶ týkajících se přímo obce Libice a dalšího srovnávacího materiálu v obecné rovině, se můžeme pokusit rekonstruovat průběh voleb v Libici nad Cidlinou ve sledovaném období s některými konkrétními výstupy.

Obecní výbor každou volbu, tzn. obecní volby a volbu starosty a představenstva, oznamoval c. k. okresnímu hejtmanství (v našem případě c. k. okresnímu hejtmanství v Poděbradech) s tím, ve kterém termínu se obecní volby v obci budou konat. Na základě dostupných materiálů, se podařilo určit, které dny se volby do obecního výboru v Libici nad Cidlinou v námi sledovaném období uskutečnily. Informace se však nepodařilo dohledat pro volby v roce 1900 (rok před námi sledovaným obdobím).

Volby do obecního zastupitelstva v Libici nad Cidlinou se odehrály v těchto termínech:

pro volební období 1903 až 1906: 5. dubna 1903⁷⁷

pro volební období 1906 až 1909: 25. dubna 1906, k této volbě máme dochován i dopis, ve kterém starosta obce Libice nad Cidlinou oznamuje c. k. okresnímu hejtmanství v Poděbradech bližší podrobnosti o připravovaných volbách:

„...Oznamují tímto, že volby obecního zastupitelstva v Libici konati se budou ve středu dne 25. dubna 1906

Sbor III. započne voliti o 1 ½ hod. odp.

Sbor II. započne voliti o 2 ½ hod. odp.

Sbor I. započne voliti o 3 ½ hod. odp.

V Libici n/C dne 20. dubna 1906

Svoboda

Starosta“⁷⁸

Pro volební období 1909 až 1912: 12. května 1909 (středa) o 1 hod. odpol. v místnostech obecné školy.⁷⁹

Pro volební období 1912 až 1915: 29. května 1912

„...C. k. okresní hejtmanství v Poděbradech

Dne 1. května 1912 vyloženy byly seznamy voličů pro nastávající volby obecního zastupitelstva v Libici n/C.

Poněvadž lhůta reklamační dne 20. května 1912 končí, a námitek žádných podáno nebylo, ustanovují se volby do obecního zastupitelství v Libici na den 29. května 1912 v místnostech obecné školy I. poschodí II. třída, kdež voliti se bude následovně:

sbor III. o 1. hodině odpolední,

sbor II. o 2 hodině odpolední, a

sbor I. o 3 hodině odpolední, o čemž se c. k. okresnímu hejtmanství v Poděbradech věděti dává.

20. května 1912

Starosta obce

Mikšovský“⁸⁰

Z uvedené korespondence mezi obcí Libicí nad Cidlinou a c. k. okresním hejtmanstvím v Poděbradech máme přehled o průběhu voleb jednotlivých voličských sborů. Jelikož byli kandidáti i voliči v Libici ve sledovaném období rozděleni do tří voličských sborů podle výše odvedených daní, probíhaly i

samotné volby v tomto duchu. Ve dni voleb a v přesně stanovenou hodinu, se k volebním urnám dostavili nejpočetnější voliči třetího sboru – volitelé za III. voličský sbor, kteří volili kandidáty třetího sboru. Podle dochovaných dokumentů, měli voliči v Libici nad Cidlinou za jednotlivé sbory, na volbu pouze 1 hodinu. Po III. voličském sboru následoval sbor II. a volby uzavírali voliči za I. sbor, tj. největší poplatníci daní v obci. V prvním voličské sboru v Libici též volili, jak již bylo uvedeno výše, i tzv. honorace včetně místního římskokatolického hodnostáře. Libický farář Jan Bonaventura, byl například v roce 1903 zplnomocněn poděbradským c. k. okresním hejtmanem Zieglerem „...za katolický kostel v Libici volební lístek platně odevzdati čili volbu vykonati...“.⁸¹

Na průběh voleb jak do obecního výboru tak i do představenstva dohlíželi tzv. správci voleb, které volilo, zpravidla ze svého středu, svůj mandát končící obecní zastupitelstvo. O správci voleb v Libici jsme informováni z části dochované korespondence mezi obecním úřadem v Libici nad Cidlinou a c. k. okresním hejtmanstvím v Poděbradech. Pro naše sledované období byl prvním správcem volby v roce 1903 Jan Kubka, společně s K. Lorencem a J. Molnárem. Další informace o správci voleb se týkají voleb představenstva v letech 1906 – Jan Kubka a 1912 – Josef Kříčka.⁸² Úkolem správce volby bylo řídit samotný průběh volebního aktu. Při volbě představenstva – starosty a jednotlivých radních probíhala volba přímo na pokyn správce volby a jeho podpis na formuláři odeslaném na c. k. okresní hejtmanství do Poděbrad tuto volbu ztvrzoval.

Dalším obecním orgánem, který dohlížel na volby do orgánu obecní samosprávy, byla reklamační komise. Členové reklamační komise byli zpravidla zvoleni z řad obecních zastupitelů a hlavním úkolem byl dohled nad průběhem voleb v obci od prvních úkonů spojených s volbami až do doby než se úřadu ujme nově zvolené obecní zastupitelstvo. Jedním z úkolů reklamační komise bylo i vyřizování stížností občanů týkajících se průběhu voleb či voličských

seznamů. K této formě stížnosti máme v *Protokolní knize obce libické* konkrétní případ. Jaro roku 1906 bylo ve znamení voleb do místní samosprávy. Na schůzi obecního výboru 28. února 1906 byla zvolena čtyřčlenná reklamační komise (Václav Novák, Karel Lorenc, František Mikšovský, Josef Dvořák) pro příští obecní volby.⁸³ S touto událostí následně souvisí protokol sepsaný dne 14. dubna 1906 s pány Karlem Milerem z čp. 114 a Janem Hněvsou z čp. 15. „...*Řečení pánové předstoupili a vyžádali si volební seznamy ku nahlédnutí a tu shledali následující nesprávnosti:*

a) *Ve druhém sboru volebním uveden jest v seznamu volebním pan Jiří Soběslav a řečený nemá zaplacené školní přirážky za rok 1905.*

b) *V třetím sboru nemají zaplacené školní přirážky za rok 1905 následující páni: Václav Došlý, Václav Major čp. 25, Adolf Meisner, Jan Prokop, Anna Buřilová, Anna Radechovská, František Čermák čp. 70, František Oliva, Karel Cepek, Fr. Bělohubý, Václav Mázl čp. 96, Anna Vostřižanská, Josef Novotný čp. 125, Josef Drábek, Josef Blažek, Josef Major, Václav Mukařovský, Karolína Kepplerová, Václav Novotný čp. 152, Leopold Hyklík, Čeněk Paulus, Anna Zemíková, Rozálie Vintrová, Marie Staňková, Fr. Koejzl, Václav Žák obuvník, Petr Brtek z Odřepes, Fr. Svoboda z Odřepes, Josef Svoboda, Marie Svobodová, J. Lukavec z Odřepes, Anna Karbanová z Oseka, Josef Žďára z Vítězova.*

*Vzhledem k těmto neoprávněnostem žádají podepsaní [K. Miler, J. Hněvsa – pozn. JV] slavnou reklamační komisi by uvedené nesprávnosti v seznamu voličském ve druhém a třetím sboru v základě "Rady volení v obcích §4 lit. a" opravené byly a jmenovaným včas o tom vyrozumění vydáno bylo“.*⁸⁴ Poté následuje protokol sepsaný 17. dubna 1906 reklamační komisí, zvolenou ve schůzi obecního zastupitelstva dne 28. 2. 1906, a předmětem jednání bylo vyřízení výše uváděné stížnosti. „...*Reklamační komise přečetla námítky proti uvedeným voličům pro nezaplacení školních přirážek, porovnala a prozkoumala hlavní knihu školních přirážek a shledala u následujících voličů, že označení*

dluhují. *Ve druhém sboru volebním pp. Maisner Adolf, Jiří Soběslav, Josef Drábek, Leopold Hyklík, Jan Prokop, a Novotný Václav čp. 152.*

Ve třetím sboru volebním:

pp. Mukařovský Václav, Staňková Marie, Oliva Frant., Karbanová Marie, Buřilová Anna, Vintrová Rozálie, Cepek Karel, Major Josef, Major Václav, Krejzl Frant., Jeníková Anna, Radechovská Anna, Čermák Frant., Bělohubí Frant., Mázl Václav čp. 96, Blažek Josef, Svoboda Josef z Odřepes, Novotný Josef čp. 125 Libice, Anna Vostřižanská, Frant. Svoboda z Odřepes, Brtek Petr Odřepsy, Lukavec Václav z Odřepes, Žďára Josef z Vítězova, Fuksová Marie z Odřepes.

*V základě §4 lit. a o volebním řádu v obci vymazala jednomyslně reklamační komise svrchu uvedené z volebních seznamů. Dále shledala, že pp. Václav Došlý, Karolína Kepplerová, Čeněk Paulus, Václav Žák ve volebních seznamech ani zanešení nebyli, tudíž nebylo třeba tyto z volebních seznamu vymazati. Volební seznamy byly nato reklamační komisí podepsány“.*⁸⁵ Porovnáme-li tyto dva protokoly, zjistíme, že zřejmě docházelo i k posunům uvnitř voličských sborů závislých na výši odváděných daní. V prvním seznamu pánů stěžovatelů ze dne 14. dubna 1906 se ve třetím voličském sboru objevují jména, která poté byla uvedena reklamační komisí v protokolu, ze dne 17. dubna 1906, již v druhém sboru. Dokládá nám to postupný nárůst ekonomické síly libických občanů. Bez bližšího studia absentujících voličských seznamů sledovaného období nelze ale dělat konkrétní závěry.

Kromě řešení stížností, jak vyplývá z protokolu ze dne 17. 4. 1906, bylo úkolem reklamační komise oficiální potvrzení – podepsání – volebních seznamů. Tyto seznamy, sestavené starostou a představenstvem, musely být připraveny v určitém předstihu před obecními volbami a být veřejně dostupné daňovým poplatníkům. V případě, že nebyly v zákonem dané lhůtě připomínkovány mohl starosta oznámit den voleb. Z volebních seznamů bylo patrné, za který voličský sbor bude ten který občan volit.

Na výše uvedeném konkrétním případě práce reklamační komise si můžeme demonstrovat i další záležitost spojenou s volbami. V těchto seznamech, mezi daňovými poplatníky, resp. plátcí obecní přírážky, figurovalo několik osob ženského pohlaví. Ale protože v tomto období neměly ženy volební právo, byly z hlasování vyřazeny i přesto, že plnily ostatní podmínky. Jejich hlas ale nezanikl, mohl místo nich volební hlas odevzdat jejich zplnomocněnec.

Volební systém počátkem 20. století měl jasně stanovená kritéria pro voliče do obecní samosprávy. Volební právo měli v obci pouze občané obce, kteří měli v obci domovské právo nebo v obci vlastnili nějakou nemovitost či zde provozovali živnost a zároveň v obci bydleli, ale hlavní podmínkou byla nutnost platit nějakou přímou daň buď z nemovitosti nebo ze živnosti či z jiného příjmu. Kdo nesplňoval tato základní kritéria, byl z volební účasti vyloučen. Zpravidla mimo volební účast, a potažmo žádný vliv na obecní samosprávu, stáli nemajetní občané obce, o jejichž sociálním složení se v Libici můžeme pouze dohadovat. Zpravidla se jednalo o námezdní pracovní síly (čeled' případně dělníci), které byly závislé na svém okolí a nevlastnily žádný nemovitý majetek z kterého by platily daně. Jak již bylo výše zmíněno, nemůžeme si o této skutečnosti udělat pro obec Libici nad Cidlinou přesný obrázek, kolik občanů se mohlo voleb zúčastnit a kolik jich bylo nuceno tomuto dění pouze přihlížet.

Z volební účasti mohli být na druhou stranu vyloučeni – zbavení volebního práva – osoby, které jinak podmínky k volební účasti plnily, ale kteří byli odsouzeni za trestné činy, byli vyšetřováni pro spáchání trestných činů, kteří byli shledáni vinni přestupkem podvodu, krádeže nebo zpronevěry. Dále byli z volební účasti vyloučeny osoby, které měly nějaké pohledávky vůči obci, např. dlužily na daních a poplatcích nebo dlužily na nájemném a svůj hlas u voleb nemohly odevzdat ani osoby na jejichž majetek byl prohlášen konkurz.

Volby do obecního výboru v souvislosti s rozdělením voličů do jednotlivých sborů nebyly pro všechny voliče rovné. Zpravidla nebylo možné srovnávat váhu jednotlivých hlasů ve voličských sborech, neboť v prvním sboru bylo nepoměrně méně voličů než ve sboru třetím. Přitom každý sbor volil jednu třetinu obecního výboru. Libičtí voliči v jednotlivých sborech volili 6 členů výboru a 3 náhradníky.

Poté, co odvolili všichni oprávnění voliči, byly odevzdané hlasy sečteny. V případě rovnosti hlasů mezi kandidáty na posledních postupových místech, rozhodoval los. Po ukončených volbách a sečtení platných odevzdaných hlasů, bylo informováno c. k. okresní hejtmánství o provedené volbě a jejich výsledcích.

V následující tabulce si představíme libické obecní zastupitele v obdobích 1900 – 1903, 1903 – 1906 a 1906 – 1909. Seznamy za jednotlivá volební období byly následkem absentujících materiálů rekonstruovány podle *Protokolní knihy obce libické 1901 až 1923* (v těchto volebních obdobích nelze prozatím plně identifikovat řádně zvolené členy obecního zastupitelstva a náhradníky).

Tabulka 6:

Volební období		1900(1) až 1903	1903 až 1906	1906 až 1909
Představenstvo				
Starosta	1	Soběslav Jiří	Svoboda František	Svoboda František
I. radní	2	Kříčka Josef	Mikšovský František	Mikšovský František
II. radní	3	Dvořák Jan	Kubka Jan	Dvořák Josef
III. radní	4	Svoboda František	Dvořák Josef	Kubka Jan
IV. radní	5	Bacílek František	Hněvsa Jan	Souček František
Zatupitelé	6	Brtek František	Brunclík František	Hněvsa Jan
vč. náhradníků	7	Brunclík František	Buřil Josef	Jiránek Karel
	8	Havránek Josef	Hněvsa František	Lorenc Karel
	9	Hubálek Josef	Jiránek Karel	Mázl Václav
	10	Jeník Jan	Lorenc Karel	Miler Karel
	11	Jeník Václav	Molnár Jan	Molnár Jan
	12	Kubka Jan	Novák Václav	Novák Václav
	13	Mikšovský František	Paroulek Josef	Paroulek František č.102
	14	Mikšovský Matěj	Pilný Václav	Paroulek Josef
	15	Mukařovský Václav	Svatoň Václav	Strnad Václav
	16	Novák Václav	Veverka Václav	Teslík Matěj
	17	Paroulek Josef	Vinduška Josef	Tomek František
	18	Paroulek Václav	Vinduška Václav	Vinduška Václav
	19	Pilný Václav		
	20	Vinduška Václav		
Virilní hlasy		Cukrovar fy Weisner Haisl Eduard příp. Molnár Jan	Cukrovar fy Weisner Haisl Eduard příp. Molnár Jan	Cukrovar fy Weisner Haisl Eduard
		Velkostatek Poděbrady Poláček Matěj	Velkostatek Poděbrady Řed. Salich příp. M. Poláček	Velkostatek Poděbrady

Výsledky obecních voleb v Libici nad Cidlinou v letech 1909 a 1912 –
rozdělení dle jednotlivých voličských sborů: ⁸⁶

Tabulka 7:

		Obecní volby dne 12.5.1909	Obecní volby dne 29.5.1912
Sbor I.			
	1	Svoboda Frant., rolník	Mikšovský Frant.
	2	Kubka Jan, rolník	Svoboda Frant.
	3	Vinduška Václav, rolník	Molnár Jan
	4	Mikšovský Frant., rolník	Vinduška Václ. Čp. 9
	5	Dvořák Josef, rolník	Paroulek Frant.
	6	Molnár Jan, účetní	Křička Josef
Náhradníci za I. sbor			
	1	Vinduška Josef, rolník	Vinduška Josef
	2	Hyklík Leopold, úředník	Mikšovský Matěj
	3	Mikšovský Matěj, rolník	Strnad Frant.
Sbor II.			
	1	Svatoň Václav, rolník	Lorenc Karel
	2	Paroulek Josef, rolník	Brunclík Frant.
	3	Brunclík František rolník	Strnad Václav
	4	Teslík Matěj, rolník	Paroulek Josef
	5	Novotný Václav, domkař	Teslík Matěj
	6	Lorenc Karel, obchodník	Svatoň Václav
Náhradníci za II. sbor			
	1	Tomek Frant. Rolník	Jiránek Karel
	2	Miler Václav, rolník	Tomek Frant.
	3	Novotný Frant, domkař	Paroulek Bedřich
Sbor III.			
	1	Mázl Václav domkář čp. 99	Balcar František
	2	Strnad Václav, strojník	Mázl Václav
	3	Balcar Frant., domkař	Janata Jan
	4	Paroulek Frant., domkař č. 102	Vavroušek Richard
	5	Paroulek Frant., rolník č. 30	Paroulek Frant., čp. 102
	6	Čermák Václav domkař	Novotný Václav
Náhradníci za III. sbor			
	1	Mázl Antonín, domkař	Souček Frant.
	2	Bacílek Frant., domkař č. 70	Radechovský Jos.
	3	Veverka Frant domkař 162	Veverka Frant.

Samotného nástupu nově zvoleného zastupitelstva do úřadu a volba starosty a radních není v *Protokolní knize obce libické 1901 až 1923*, během sledovaného období, žádným způsobem zmiňována. O této záležitosti jsme však poměrně přesně informováni z částečně dochované korespondence mezi obecním úřadem Libice nad Cidlinou a c. k. okresním hejtmanstvím v Poděbradech. Díky tomu lze průběh voleb libických starostů a radních ve sledovaném období poměrně dobře rekonstruovat. Pouze chybí údaje o volbách představenstva v roce 1900.

Po uplynutí osmidenní lhůty od volby do zastupitelstva, stanovené § 32 volebního řádu, a v případě že nebyly proti volbě obecního výboru podány žádné námítky, byli nově zvolení členové obecního výboru povoláni k volbě obecního představenstva. Protokol o oznámení výsledků voleb v Libici nad Cidlinou provedených dne 29. května 1912, je zakončen poznámkou: „*V případě že v zákonité lhůtě námítky proti provedené volbě podány nebudou, odbývati se bude devátý den tj. dne 6. června 1912 o 2 hod. odpolední volba představenstva*“.⁸⁷

Vlastní volba starosty a radních se prováděla krátce po volbách do obecního výboru. K první schůzi byli povoláni všichni zvolení zastupitelé dosavadním starostou obce. Řízení samotné schůze měl na starost nejstarší člen nově zvoleného zastupitelstva.

Něž se přikročilo k volbě, která probíhala tajně, oznámil správce volby, kdo podle § 36 volebního řádu může být volen za člena představenstva. Poté se přikročilo k volbě obecního starosty. Volený starosta musel při volbě získat nadpoloviční většinu hlasů obecního výboru. V případě Libice nad Cidlinou, kdy bylo 18 členů obecního výboru, nadpoloviční většinu tvořilo 10 hlasů.

Po volbě starosty následovala volba obecních radních. Povinností správce volby bylo opět upozornit, kdo podle § 36 volebního řádu nemůže být volen za obecního radního (či také dobovou terminologií staršího) a vyzval voliče, obecní zastupitele, aby nedošlo k tomu, že by byl zvolen někdo z jejich středu a došlo

k případnému konfliktu s ustanovením zmiňovaného paragrafu (Žádní obecní představitelé nesměli být mezi sebou v žádném příbuzenském vztahu - nesměli být v 1. nebo 2. stupni příbuzní (otec a syn, bratři nebo bratrance) nebo sešvagření (tchán nebo zeť nebo švagr)).

Správce volby také upozornil na to, aby výbor podle § 13 obecního zřízení ustanovil, má-li být více obecních radních než dva, a kolik. Jestliže se obecní výbor usnesl o navýšení počtu radních, bylo přikročeno k volbě každého z nich. Tajná volba každého radního byla samostatná což mělo význam v případě zastupování starosty.

Pro Libici je po celé sledované období typické, že měla představenstvo skládající se ze starosty a čtyř radních, kteří zastávali v obecním představenstvu určitý odbor (finanční a chudinský, policejní, stavební, hospodářský).

Výsledky voleb libických obecních představenstev – starostů a radních v letech 1903, 1906, 1909, 1912 nám představují následující tabulky:

1) Volební období 1903 – 1906, volba provedena 14. dubna 1903:⁸⁸

Tabulka 8:

oprávněných hlasovat	odevzaných hlasů	případlých hlasů	jméno zvoleného	hodnost
18	18	17	Svoboda František, rolník	za starostu
18	18	15	Mikšovský František, rolník	za I. radního
18	18	16	Kubka Jan, rolník	za II. radního
18	18	17	Dvořák Josef	za III. radního
18	18	18	Hněvsa František	za IV. radního

2) Volební období 1906 – 1909, volba provedena 6. května 1906:⁸⁹

Tabulka 9:

oprávněných hlasovat	odevzaných hlasů	případlých hlasů	jméno zvoleného	hodnost
18	18	15	Svoboda František, rolník	za starostu
18	18	15	Mikšovský František, rolník	za I. radního
18	18	14	Dvořák Josef, rolník	za II. radního
18	18	13	Kubka Jan, rolník	za III. radního
18	18	14	Souček František, domkař	za IV. radního

3) Volební období 1909 – 1912, volba provedena 22. května 1909:⁹⁰

Tabulka 10:

oprávněných hlasovat	odevzaných hlasů	případlých hlasů	jméno zvoleného	hodnost
18	18	13	Mikšovský František, rolník	za starostu
18	18	16	Svoboda František, rolník	za I. radního
18	18	16	Paroulek František, č. 30	za II. radního
18	18	17	Mázl Václav	za III. radního
18	18	15	Teslík Matěj	za IV. radního

4) Volební období 1912 – 1915(19), volba provedena 9. června 1912:⁹¹

Tabulka 11:

oprávněných hlasovat	odevzaných hlasů	případlých hlasů	jméno zvoleného	hodnost
20*	14	13	Mikšovský František, rolník	za starostu
20	14	13	Svoboda František, rolník	za I. radního
20	14	11	Lorenc Karel, obchodník	za II. radního
20	14	13	Paroulek František, rolník	za III. radního
20	14	13	Novotný Václav, tesař	za IV. radního

* zde byli do hlasování započítáni s největší pravděpodobností i dva virilní hlasy (cukrovar a velkostatek)

Pro volební období 1900–1903, počátek námi sledovaného časového úseku, se volební výsledky o volbě obecní rady zřejmě nedochovaly. Podle odevzaných hlasů jednotlivým kandidátům, si můžeme udělat i určitý obrázek o oblíbenosti a podpoře ze strany obecního výboru.

Nově zvolené obecní představenstvo muselo, jak určoval zákon, složit slib věrnosti panovníkovi. Dosavadní starosta obce, který úřadoval do doby než nově zvolené představenstvo složilo slib věrnosti, po vykonané volbě a uplynutí osmidenní odvolací lhůty, požádal písemně c. k. okresní hejtmanství v Poděbradech o stanovení dne, kdy by mohlo nově zvolené představenstvo složit slib do rukou c. k. okresního hejtmanství:

„C. k. okresní hejtmanství v Poděbradech

Přípisem z. d. 24. května 1909 čís. 487 ohlášena byla volba nového

představenstva provedena dne 22. května, spolu se žádostí, aby c.k. okr.

hejtmanství ustavilo den slibu. Poněvadž po dnu volby více než 8 dnů uplynulo

bez podání námitek proti volbám, žádá podepsaný obecní úřad, by c.k. okr. Hejtmanství co nejdříve den slibu ustanovilo.

Nebude-li ten den přese ustanoven co nejdříve, přijde nové obecní představenstvo ve středu dne 9. června o 9 hod. bez vyzvání slib složití což se tímto zdvořile oznamuje.

V Libici 5/6 909

Svoboda

Starosta“.⁹²

Bez složení slibu se nově zvolené představenstvo nemohlo ujmout řízení obce. Podle pravidel, aby byla zachována vážnost obecního úřadu, skládal se slib v obci a představitelé c. k. okresního hejtmanství se do obce měli dostavit. Jak je ale z dochované korespondence patrné, stávající pan starosta se nebál klást podmínky a využít všech možností, aby nově zvolené představenstvo mohlo složit předepsaný slib co nejdříve a začít úřadovat. C. k. okresní hejtmanství na výše uvedenou pobídku pana starosty zareagovalo a nové obecní představenstvo mohlo svůj slib věrnosti uskutečnit 8. června 1909 v Libici nad Cidlinou za účasti obecního výboru a zástupce c. k. okresního hejtmanství v Poděbradech.⁹³

Pro úplnost je třeba uvést i další průběhy slibů libických představenstev v našem sledovaném období, které jsou známy: Slib libického obecního představenstva, zvoleného v roce 1903 se uskutečnil 23. dubna 1903 v obci Libici nad Cidlinou; dle protokolu o slibu, za účasti celého zvoleného obecního výboru.⁹⁴ Podle dostupných poznatků, proběhl slavnostní akt slibu věrnosti zřejmě v bytě nově zvoleného obecního starosty Františka Svobody, kam měli být přizváni o 3 hodině odpolední i ostatní členové obecního výboru.

Následující obecní představenstvo vzešlé z obecních voleb roku 1906, uskutečnilo svůj slib 7. června 1906 na c. k. okresním hejtmanství v Poděbradech, ale bez přítomnosti členů obecního výboru.⁹⁵

Představenstvo zvolené při volbách v roce 1912 svůj slib věrnosti skládalo do rukou zástupce c. k. okresního hejtmanství 26. června 1912 za přítomnosti obecního výboru na c. k. okresním hejtmanství v Poděbradech.⁹⁶

U všech slibů, jak jsme již zmiňovali, byl důležitou osobou zástupce c. k. okresního hejtmanství v Poděbradech, do jehož rukou byl slib představenstva skládán. Na předtištěných protokolech o vykonaném slibu představenstva je uveden slib podle § 24 obecního zřízení v následujícím znění: „*Slibujeme na místě přísahy, že chceme Jeho Císařskému a Královskému Apoštolskému veličenstvu věrni a Jeho poslušnosti býti, zákony zachovávat i své povinnosti svědomitě plniti.*“ Svůj slib starosta a radní ztvdili svými podpisy. Oficiální punc dokumentu dal podpis zástupce c. k. okresního hejtmanství, zpravidla samotného c. k. okresního hejtmana.

Skládání slibu byla s největší pravděpodobností slavnostní událost pro celou obec, konala-li se přímo v obci. Ze sledovaného období sice konkrétní zprávy o průběhu slibu nemáme, ale k dispozici je dochovaný snad jediný zápis, který se však vztahuje až k roku 1850, kdy bylo zvoleno první obecní zastupitelstvo v Libici nad Cidlinou. V Pamětní knize obce Libice nad Cidlinou je na str. 8 zaznamenáno: „*Roku [1]850 dne 1. února nastoupil okresní ouřad v Poděbradech s nábožnou slávou, a sice hejtman Morschstat. ...Dne 5. září 1850 byl volený obecní úřad, a sice Jan Vocásek, první představený, František Plezner a Jan Kubka, druhý radní. Byli vedeni slavnou muzikou do chrámu páně, kdežto u přítomnosti Vel. Pána Dusilka, provisorního Pt. faráře přísahu spravedlnosti složili. Též byl přítomen PT komisař [jméno neuvedeno – pozn. JV] z Poděbrad a vel. pán Machek, kooperátor jakož i mnoho obecního lidu.*“⁹⁷ Obdobná informace z téhož roku byla zaznamenána i pisatelem Školní kroniky obecné školy v Kněžicích, který tuto slavnou a důležitou událost popisuje takto: „...*V naší zdejší obci [Kněžice – pozn. JV] taková volba se stala v měsíci září 1850. Volba tato byvše vedena c. k. podkrajským komisařem. Přísaha od radních a představeného stala se v zdejším chrámu páně v přítomnosti*

domáciho velebného duchovenstva, téhož pana komisaře a množství jiných lidí".⁹⁸

Nelze pochybovat, že by tento slavnostní akt, mohl být devalvován na pouhé složení slibu v obecní úřadovně či v jiném uzavřeném prostoru, bez přítomnosti dalších osob mimo členů obecního představenstva či obecního výboru.

V dochovaných materiálech ale není žádná zmínka o předání starostenského úřadu mezi odcházejícím a nově zvoleným starostou.

Částečně je pro nás zahalen tajemstvím proces přidělování jednotlivých referátů (odborů) nově zvoleným radním. V *Protokolní knize* se vyskytuje pouze nepatrné množství protokolů, sepsaných o schůzích jak zastupitelstva, tak rady, krátce po obecních volbách, kde jsou konkrétní zmínky o instalaci představenstva. Jedna ze zmínek pochází ze začátku sledovaného období, kdy na své první oficiální schůzi obecního zastupitelstva po obecních volbách, zapsané v *Protokolní knize*, dne 2. května 1903 je jedním z bodů protokolu „...rozdělení jednotlivých odborů mezi pp radní...“.⁹⁹ Zápis je sice bez dalších podrobností jakým způsobem se tato záležitost odehrávala, ale dozvídáme se jaký radní, který post – referát či odbor bude po následující volební období v obecním představenstvu obhospodařovat (viz níže: Tabulka 12: představenstva obce Libice). Další zmínka o rozdělení funkcí se objevuje v zápise ze schůze obecního představenstva 11. června 1906: „...1. Rozdělení referátu hospodářského, stavebního, policejního a finančního mezi radní...“.¹⁰⁰ Opět bez bližších podrobností o průběhu rozdělení funkcí mezi jednotlivé radní.

Poslední informace pochází z protokolu schůze obecního zastupitelstva ze dne 10. července 1909, tedy opět krátce po obecních volbách v Libici, kde je přímo uvedeno v bodu 2. „Rozdělení funkcí pánům radním. Pan starosta nechává hlasovat o návrhu představenstva stran rozdělení funkcí p. radním a sice:

Fr. Svoboda - stavební

Paroulek Fr. - hospodářský

Teslík Matěj - policejní

Mázl Václav - finanční radní

Představenstvo [zde se zřejmě zapisovatel dopustil omylu, mělo zde být uvedeno s největší pravděpodobností zastupitelstvo – pozn. JV] *většinou hlasů souhlasí s návrhem představenstva*“.¹⁰¹ Tento zápis nám přímo ukazuje, že o navržených radních na jednotlivé posty dával starosta hlasovat obecnímu zastupitelstvu. Ze zápisů však není jasné, zda se na rozdělení referátů, jak se v tomto období post radního také nazýval, neodbylo na samostatné schůzi představenstva a ostatním zastupitelům to nebylo pouze oznámeno a požádáno o souhlas s návrhem představenstva, jak nám dokládá výše uvedený zápis. Ale jelikož členové představenstva byli voleni z řad zastupitelů, je více než pravděpodobné, že již samotná volba pro obsazení jednotlivých postů radních byla volitelům z řad zastupitelů známa. Absence konkrétních materiálů z této oblasti nás nutí k nejasným závěrům.

Představenstva obce Libice n.C. v letech 1900-1919 – rozdělení funkcí:

Tabulka 12:

Volební období	Starosta	Stavební radní	Hospodářský radní	Policejní radní	Chudinský a finanční radní
1900-1903	Jiří Soběslav	Jan Dvořák ?	František Svoboda ?	Josef Křička	František Bacílek ?
1903-1906	František Svoboda	Jan Kubka II. radní	František Mikšovský I. radní	Josef Dvořák III. radní	František Hněvsa IV. radní
1906-1909	František Svoboda	Jan Kubka III. radní	Josef Dvořák II. radní	František Mikšovský I. radní	František Souček IV. radní
1909-1912	František Mikšovský	František Svoboda I. radní	František Paroulek čp.30 II. radní	Matěj Teslík IV. radní	Václav Mázl III. radní
1912-1919	František Mikšovský	František Svoboda ? I. radní	František Paroulek čp.30 III. radní	Václav Novotný ? IV. radní	Karel Lorenc ? II. radní

Z tabulky je patrné rozdělení jednotlivých odborů (referátů) v libickém představenstvu ve sledovaném období. Z dochovaných materiálů se nepodařilo

konkrétně identifikovat posty jednotlivých radních (v Tab. č. 12 otazník u jména) v období 1900 – 1903 ve třech případech, a v období 1912 – 1919 ve všech čtyřech případech. Podle různých indicií v dostupných archivních materiálech se o jejich referátech v představenstvu můžeme pouze dohadovat. Je zajímavé, že rozdělování postů po obecních volbách v roce 1912 se v protokolní knize vůbec nevyskytuje.

Jak je také patrné z výše uvedené tabulky, můžeme vyloučit spojení jednotlivých referátů v představenstvu s pořadím jednotlivých radních. Jejich pořadí nemělo vliv na obsazování jednotlivých referátů, za které byli radní zodpovědní. Z dostupných materiálů nemůžeme určit podle jakého klíče k tomuto dělení funkcí v představenstvu docházelo.

Pro zajímavost v následující tabulce (Tabulka 13) jsou uvedeni držitelé největšího počtu hospodářského zvířectva v Libici v roce 1917.¹⁰² Porovnáme-li v tabulce majetkové poměry (v našem případě demonstrovány na počtech hospodářského zvířectva) a činnosti v obecním zastupitelstvu u jednotlivých v tabulce uvedených osob, dojdeme k jednoznačnému závěru, že v čele obce a v zastupitelském sboru obce figurují jména nejbohatších libických občanů, jejichž hlavním zdrojem obživy bylo zemědělství.

Tabulka 13:

	Hovězí dobytek	Prasata	Koně	Starosta	Radní	Zastupitel
Fr. Svoboda č.63	23 ks	12	4	X	X	
Fr. Mikšovský č.7	16 ks	6	2	X	X	
Jos. Dvořák č.16	13	4	2		X	
Ant. Holub č.149	2	1	1			
Matěj Mikšovský č.19	8	2				X
Jos. Paroulek č. 45	7	3				X
Jos. Kříčka č.66	8	3			X	
Fr. Tomek č.64	7	10				X
St. Teslík č.33	7	2				
Fr. Brunclík č.46	6	1				X

Tato skutečnost vyplývá také z celkové orientace vesnice na zemědělskou produkci, neboť její poloha v úrodné oblasti ji k těmto aktivitám přímo předurčuje. Vedle pouze zemědělstvím se živícími občany byli v obecním výboru zastoupeni i řemeslníci či obchodníci (např. Václav Novák – mistr zednický – předseda Spolku dělníků zednických v Libici, František Paroulek z čp. 102 kolář, Karel Lorenc – obchodník), ale i domkáři živící se částečně zemědělstvím a řemeslem (František Balcar – domkář a klempíř). Bližší specifikací představitelů obce – lokální elity, ve sledovaném období, by vydalo na samostatnou badatelskou práci, spokojíme se v tomto okamžiku pouze s výše uvedeným konstatováním.

A protože se nám dochovaly i seznamy zvolených obecních zastupitelů z voleb v Libici nad Cidlinou z 12.5. 1909 a 29.5. 1912,¹⁰³ můžeme si udělat i přehled o tom z jakých sborů a tedy do jaké skupiny daňových poplatníků patřil starosta a jednotliví radní:

Tabulka 14:

Volební období	I. sbor	II. sbor	III. sbor
1909-1912	František Mikšovský Starosta	Matěj Teslík IV. radní	František Paroulek II. radní
	František Svoboda I. radní		Václav Mázl III. radní
1912-1919	František Mikšovský Starosta	Karel Lorenc II. radní	
	František Svoboda I. radní	Václav Novotný IV. radní	
	František Paroulek III. radní		

Z těchto dvou období nelze dělat žádné závazné závěry, co se týče závislosti majetku na rozdělení funkcí v obecním výboru, nominace a vítězství ve volbách do obecního představenstva. Majetková síla ale nepatrně převažuje. Na druhou stranu je ale nutné uznat i to, že při volbě libických radních měli v představenstvu zastoupení všechny skupiny daňových poplatníků, bez výrazného protěžování movitějších (viz volební období 1909 – 1912).

8.2. Virilní hlasy

Vedle hlasů obecních zastupitelů vzešlých z řádných obecních voleb, nechyběly v libickém obecním zastupitelstvu ani tzv. virilní hlasy nebo také virilisté, které zastupovaly cukrovar v Libici nad Cidlinou firmy Františka Weisnera a Poděbradský velkostatek. Postavení virilisty bylo dáno zákonem o obecním zřízení, který umožňoval, že někteří občané mají právo být členy obecního výboru, i když jimi nebyli zvoleni a to v případě, mají-li v obci voličské právo, a platí-li alespoň šestinu veškerých přímých daní v obci předepsaných, a pokud jim nebrání žádný vylučovací důvod, jmenovaný v § 12 volebního řádu. Šestinu daní pro obec Libici ve sledovaném období činilo zhruba 2 000 korun.

Virilisté měli pouze právo, ne však povinnost být členem obecního výboru a nepočítali se také do zákonem předepsaného počtu členů obecního výboru. Byl-li virilista do obecního výboru zvolen, nemohl mít dva hlasy, ale musel prohlásit, přijímá-li volbu nebo ponechává-li si svůj virilní hlas.

Virilisté mohli být v obecním výboru zastupování zplnomocněnci, dobovou terminologií označováni jako *plnomocníci*, kteří však museli být rakouským občanem, svéprávným a nesměli být v rozporu s ustanoveními jmenovanými v § 8, 11 a 12 volebního řádu, pro kterou mohl být z voličského práva a z volitelnosti vyloučen. Instituce zplnomocnění bývala zástupci jak libického cukrovaru, tak i velkostatku Poděbrady využívána spíše sporadicky (viz výše). Jak bude patrné z dalšího textu, hlasy virilistů byly zpravidla slyšet při důležitých rokováních převážně hospodářského rázu.

Jedním virilistou – zastupující libický cukrovar firmy Weisner – byl jeho ředitel Eduard Haisl. Ten se téměř pravidelně účastnil schůzí obecního výboru v Libici nad Cidlinou od počátku námi sledovaného období až do své smrti koncem roku 1914. Úmrtí dlouholetého člena obecního zastupitelstva a váženého spoluobčana, ředitele libického cukrovaru, se dostalo do protokolu

schůze obecního zastupitelstva dne 26. února 1915. Na této schůzi obecního zastupitelstva starosta obce František Mikšovský „...žádá, aby povstáním posmrtná vzpomínka byla témuž [Ed. Haislovi – pozn. JV] věnována což se stalo...“.¹⁰⁴ Z téhož zápisu se dozvídáme i o dalším postupu ve věci virilního hlasu, kdy jeho nositel zemřel. „...Následkem úmrtí tohoto [Ed. Haisla – pozn. JV] povolán jako virilní hlas za firmu Fr. Viesner [cukrovar v Libici n. C. – pozn. JV] pan ředitel Fr. Vacek, který je dnešní schůze přítomen...“.¹⁰⁵ Virilní hlas libického cukrovaru, v případě nepřítomnosti Eduarda Haisla zastupoval počátkem sledovaného období účetní cukrovaru Jan Molnár, který se pak v dalších letech stal voleným obecním zastupitelem.

Druhý virilní hlas v libickém obecním výboru patřil poděbradskému velkostatku, který z počátku sledovaného období nebyl hojněji zastupován a reprezentoval jej ředitel velkostatku – někdy uváděn jako rada – pan Salich, případně zastupován Matějem Poláčkem (účetním velkostatku).

Ekonomické znalosti libických virilistů se nejčastěji projevovali při projednávání hospodářských záležitostí obce, ať již se jednalo o vyložení finanční operace či nakládání s majetkem obce. Hlasu a radám Ed. Haisla, zpravidla libičtí obecní zastupitelé, jak je patrné z jejich reakcí, naslouchali a k jeho názorům se při rozhodování často přikláněli.

Role účetního libického cukrovaru Jana Molnára, byla nejčastěji, zřejmě ale až po jeho zvolení do obecního zastupitelstva, ve funkci revizora obecních účtů. Nelze však také vyloučit, že tuto volenou funkci vykonával jako virilista, ale je to méně pravděpodobné. Kdy byl J. Molnár zvolen do obecního výboru, nelze přesně identifikovat pro nedostatek konkrétních dokumentů. Prokazatelně figuruje J. Molnár v obecním zastupitelstvu až od roku 1909, ale podle některých indicií nelze vyloučit jeho činnost v obecním výboru jako obecního zastupitele již od voleb v roce 1906 (méně pravděpodobně již snad dokonce od voleb v roce 1903). Z dostupných materiálů je tato záležitost nejasná.

Účetní libického cukrovaru Jan Molnár pocházel z Nymburka a vše nasvědčuje tomu, že v souvislosti se svou prací v libickém cukrovaru, se usadil koncem 19. století v Libici nad Cidlinou. Dokládá nám to zápis ze schůze obecního zastupitelstva, konané 17. dubna 1909, kde je uvedeno: „...*Městský úřad v Nymburce žádá, aby Jan Molnár, účetní cukrovaru v Libici, jenž se tu přes 10 let zdržuje, obdržel domovské právo v Libici. Přijato*“.¹⁰⁶

Ředitel libického cukrovaru Ed. Haisl, původně též nebyl libickým obecním příslušníkem. Tím se formálně stal po přijetí do obecního svazku obce libické při schůzi obecního výboru konané 12. března 1902.¹⁰⁷

8.3. Obecní výbor

Jaká byla hlavní funkce obecního výboru v obci? Víme již z předešlého, že obecní výbor rozhodoval většinou hlasů a měl pouze usnášecí a dozorčí moc, nikoliv moc výkonnou. Dozorčí moc obecního výboru se projevovala hlavně v oboru samostatné působnosti obce, kdy obecní výbor činil usnesení a dohlížel na jejich plnění. Obecnímu výboru byly zákonem o obecním zřízení přikázány přesně specifikované záležitosti, na prvním místě hospodářské, dále pak v záležitostech obecních zaměstnanců a záležitosti týkající se obecních ústavů.

K dalším neméně důležitým činnostem obecního výboru patřilo:

- 1) volit představeného obce,
- 2) propůjčovat domovské právo a jmenovat čestné občany,
- 3) užívat práva patronátního nebo prezentačního příslušejícího obci,
- 4) ustanovit zástupce obce v právních záležitostech,
- 5) usnášet se o změnách v obecních hranicích (sloučení či rozdělení obcí nebo o změnu, při které obce dosavadní samostatnost neztrácejí),
- 6) volit obecní důvěrníky, kteří by urovnávaly spory mezi stranami (tento bod, i když byl ošetřen dalším zákonem – č. 12 z. z. ze dne 10. února

1873 nebyl, jak je prozatím patrné z dostupných pramenů, v Libici nijak uplatňován).

Další povinností obecního výboru bylo postarat se o dostatek finančních prostředků v obecní pokladně k výkonu obecní policie a hlavně o dostatek prostředků k případné úhradě schodku v chudinské pokladně – ústavu chudých. Obecní výbor měl také rozhodovat o stížnostech podaných na obecní představenstvo, v tom případě, pokud se jednalo o obor samostatné působnosti obce.

V další části se budeme některým výše uvedeným pravomocím obecního výboru věnovat podrobněji. S volbou představeného – obecního starosty a představenstva, jsme se již seznámili výše.

Mezi poměrně často využívané pravomoci, které obecní výbor uplatňoval, bylo jmenování různých komisí, které mívaly za úkol vyšetřit nebo prozkoumat a pro zastupitelstvo připravit a předložit různé návrhy a podněty. Některé návrhy nechtělo nebo nemohlo obecní zastupitelstvo bez řádného prozkoumání při svém zasedání rozhodnout a proto byla jmenována či zvolena komise, která se problémem zabývala (například komise zabývající se přijetím žadatelů o domovské právo v obci Libici). Často obecní zastupitelé do komise navrhli obecní představenstvo, které mělo danou záležitost vyšetřit a připravit nejčastěji do další schůze obecního výboru.

Jistou obdobou komisí bylo pověření (jmenování či zvolení) pánů zastupitelů (zpravidla se jednalo o jednotlivé členy obecního výboru), k získání rozličných informací, např. týkajících se stavebních aktivit libických občanů.

8.4. Obecní představenstvo

Druhým, avšak výkonným orgánem obecní samosprávy, bylo obecní představenstvo, skládající se ze starosty a nejméně dvou radních. V Libici nad

Cidlinou byli po celé sledované období 4 obecní radní, které, jak již bylo výše uvedeno, volilo z obecních voleb vzešlé obecní zastupitelstvo ze svého středu. Obecnímu představenstvu příslušelo vykonávat usnesení obecního výboru.

8.5. Starosta

Obecní představenstvo zastupoval navenek obecní starosta, který byl nejvyšším představitelem obce. Starostovi příslušelo, aby řídil obecní práci a radní mu byli povinni v tom pomáhat, a to podle jeho nařízení a jeho zodpovědnosti. V případě, že starosta nemohl obec vést nebo nechtěl, zastupovali jej radní a to popořadě tak, jak byli zvoleni a na vlastní zodpovědnost. Tento případ, ve variantě, že obec nemohl vést starosta a k dispozici nebyli dokonce ani dva radní (I. a IV. radní) se ve sledovaném období v Libici nad Cidlinou vyskytl, podle zápisů v *Protokolní knize obce libické* pouze jednou.

Tato událost se odehrála na počátku roku 1916, v letech první světové války, kdy na schůzi obecního zastupitelstva 2. února 1916, se obecní výbor usnesl, pod vedením II. radního Karla Lorence, na žádosti k c. k. okresnímu hejtmánství v Poděbradech: *„Následkem uznání za způsobilé k domobranecké službě při přehlídce konané dne 29. ledna 1916, starostu obce Fr. Mikšovského, Fr. Svobodu [I. radní - JV] a Václ. Novotného [IV. radní - JV], usnází se obecní výbor a prohlašuje: Odchodem těchto funkcionářů zůstane celá samospráva i práce a povinnosti vůči c. k. úřadům a stranám zastaveny. Ze členů obecního výboru tyto funkce nahraditi nelze. Mladší schopní členové výboru a občané jsou na vojně, z nás zbývajících jsme jednak tělesně sešlí a neschopní pro nával práce ve svých domácnostech a úřadech i u příbuzných, takže pro nenahraditelnost a nepostradatelnost této funkce usnází se obecní výbor podati žádost za zproštění jmenovaných funkcionářů domobranecké povinnosti a*

*ponechání těchto v jejich funkcích“.*¹⁰⁸ Podle následujících zápisů je patrné, že žádost byla c. k. okresním hejtmanstvím zřejmě z části uznána, neboť v dalších zápisech již figuruje jak starosta obce František Mikšovský, tak i radní František Svoboda. Co se týče dalšího radního Václava Novotného, ten ze služeb domobranecké povinnosti nebyl uvolněn.

Tato demonstrováná událost je ukázkovým případem, kdy je starosta zastupován podle daných pravidel. Jelikož nebyl přítomen jednak starosta a i I. radní, ujal se funkce II. radní (radní byli voleni postupně viz výše).

Starostovo zastupování obce, se projevovalo také v tom, že podepisoval listiny vydané jménem obce. Listiny, kterými se obec zavazovala k nějakému závazku, podepisoval ještě vedle starosty jeden obecní radní (například *Domovské listy*).

V případě, že se vydaná obecní listina týkala jednání, ke kterému bylo třeba usnesení obecního výboru nebo schválení vyššího úřadu, podepisoval listinu starosta, jeden obecní radní a dva členové obecního výboru.

Výkon funkce starosty byl spojen také s možností vyplácení náhrad starostovi za úřadování. Tu stanovoval obecní výbor vždy pro toho konkrétního starostu v jeho volebním období. Tyto náhrady nemusely být podle rozhodnutí obecního výboru vůbec vypláceny. V námi sledovaném období, nebyla zřejmě žádnému libickému starostovi vyplácena náhrada za úřadování, neboť o této záležitosti v protokolech schůzí obecního výboru, ani v dalších dostupných dokumentech, není jediná zmínka. Pouze starostům byly propláceny jejich výlohy spojené s výkonem funkce, které sami vynaložili (cestovní náhrady).

Starosta, jako nejvyšší představitel obce, sám obstarával záležitosti v oboru přenesené působnosti obce, bez ohledu na usnesení obecního výboru.

8.6. Schůze obecního výboru

Důležitou povinností starosty bylo svolávání obecního představenstva a obecního výboru. Obecní výbor měl být, podle litery zákona o obecním zřízení z roku 1864, svoláván jednou za čtvrt roku, to znamená alespoň čtyřikrát do roka, nebo starosta mohl obecní výbor svolat v naléhavém případě kdykoliv.

Jak byla tato skutečnost naplňována v Libici nad Cidlinou v našem sledovaném období nám odhaluje dochovaný výše zmiňovaný úřední dokument – *Protokolní kniha obce libické z let 1901 až 1923*. V protokolní knize jsou kromě zápisů ze schůzí obecního zastupitelstva, také zápisy ze schůzí představenstva, zápisy z některých komisí, zápisy o provedených dražbách rybolovu v řece Cidlině a dražbách provozu obecního osvětlení.

Četnost schůzí obecního výboru v Libici nad Cidlinou, podle *Protokolní knihy obce libické 1901 až 1923* byla následující (pro úplnost jsou v Tabulce 15 uvedeny i další zápisy z *Protokolní knihy obce libické 1901 až 1923* o schůzích komisí a provedených dražbách):

Tabulka 15:

Rok	Schůze zastupitelstva Počet /data schůzí	Představenstvo Počet /data schůzí	Dražba Datum – předmět dražby	Komise
1901	5 (27.3., 25.5., 28.6., 21.7., 28.12.)		16.5. – rybolov 31.12. – osvětlení	27.6.
1902	3 (12.3., 20.4., 24.6.)	4 (15.6., 9.8., 15.11., 31.12.)	24.5. – rybolov	
1903	4 (21.3., 2.5., 17.6., 16.12.)	1 (15.1.)	6.4.	
1904	4 (16.1., 17.2., 5.5., 30.6.)	3 (13.1., 5.2., 6.2.)	29.4. – rybolov	
1905	4 (8.2., 25.3., 10.5., 13.12.)		2.1. – osvětlení 10.5. – rybolov	
1906	4 (14.2., 28.2., 5.5., 13.6.)	3 (2.3., 8.3., 11.6.)	9.1. – osvětlení	14.4. – reklamační komise 17.4. – reklam. komise
1907	6 (20.2., 13.3., 1.5., 11.5., 26.6., 1.11.)	1 (8.4)	17.5. – osvětlení 17.5. – rybolov	
1908	5 (11.1., 20.2., 26.2., 11.3., 18.4.)	1 (1.8.)	3.1. – osvětlení 22.5. – rybolov	
1909	5 (6.2., 3.3., 17.4., 10.7., 4.11.)		3.1. – osvětlení 22.5. – rybolov 30.12. – osvětlení	
1910	4 (29.1., 26.2., 4.5., 1.9.)		11.5. – rybolov	
1911	5 (31.1., 25.2., 4.5., 1.6., 25.10.)		2.1. – osvětlení 1.5. – rybolov	
1912	5 (27.1., 2.3., 18.3., 9.5., 7.12.)			
1913	4 (15.2., 8.3., 21.5., 8.12.)	2 (1.12., 13.12.)		
1914	7 (26.2., 13.3., 1.5., 8.7., 9.8., 11.9., 21.9.)	3 (únor, 2.6., 18.11.)		10 (5.1., 5.1.; elektrárenská: 3.2., 27.2., 9.3., 27.2., 9.3., 15.6., 26.6., 25.7., 28.7., 9.10.)
1915	3 (26.2., 9.3., 6.5.)	2 (28.2., 4.3.)		2 (elektrárenská: 25.2., 29.3.)
1916	3 (2.2., 3.4., 4.12.)			
1917	1 (15.12.)	1 (17.8.)		2 (elektrárenská: 1.5., 1.9.)
1918	0	0		2 (elektrárenská: 15.1., 11.7.)
celkem	72	21		

Z uvedené tabulky je jasně patrné, jak často se odehrávaly schůze obecního zastupitelstva a představenstva v Libici nad Cidlinou ve sledovaném období; v průběhu let 1901 – 1914 to bylo mezi 3 až 7 schůzemi obecního

zastupitelstva, což představuje celkem 65 schůzí obecního výboru. V průměru se tedy uskutečnilo 4,65 schůze do roka. Odhlédneme-li od průměru, tak kromě roku 1902 (pouze 3 schůze) byl dodržen počet čtyř schůzí obecního výboru během kalendářního roku, jak stanovoval zákon o obecním zřízení č. 27 z roku 1864 z. z. Z přehledu také vyplývá, že většinou byly schůze svolány v prvním pololetí roku. Na programech schůzí svolávaných v prvním čtvrtletí kalendářního roku se projednávaly převážně hospodářské záležitosti obce – schválení obecních účtů a chudinské pokladny za uplynulý rok a schválení rozpočtů na nadcházející období – tzv. rozpočtové schůze.

Počet schůzí v období let 1915–1918 značně poklesl (1 – 3 v roce, celkem 7 schůzí obecního výboru v daném období), zřejmě důsledkem probíhající první světové války. Poslední schůze libického obecního zastupitelstva se ve sledovaném období uskutečnila 15.12. 1917. V roce 1918 se podle dochovaných zápisů obecní výbor v Libici nad Cidlinou nesešel ani jednou, stejně jako obecní představenstvo. Pouze se dvakrát sešla elektrárenská komise. Lze ale s největší pravděpodobností předpokládat aktivní činnost představitelů obce v době vzniku samostatného státu koncem října a v listopadu 1918.

Jak již bylo uvedeno výše, schůzi obecního výboru svolával sám starosta a v případě, že nemohl, svolával ji první radní. Proti vůli starosty však schůze být nemohla svolána – touto záležitostí se budeme podrobněji zabývat níže.

Svolání členů obecního výboru se muselo uskutečnit minimálně tři dny před schůzí a to tak, že se ani den, kdy se pozvání stalo, ani den, kdy se schůze koná, do této lhůty nepočítá. V některých případech, které nesly odklad a bylo je nutno vyřídit okamžitě, nebylo nutné vyčkávat třídenní svolávací lhůtu. Součástí pozvání, ať již regulérního či urgentního, byl i program jednání schůze obecního výboru.

Povinnost svolat schůzi obecního výboru měl starosta obce v následujících případech:

1. když se svolání dožadovala alespoň třetina členů obecního výboru;
2. když žádal politický okresní úřad;
3. když toho žádalo okresní zastupitelstvo nebo výbor.

V prvních dvou uvedených případech měl starosta povinnost schůzi svolat, ať se jednalo o samostatnou nebo přenesenou působnost. Avšak okresní zastupitelstvo nebo výbor mohl nařídit, aby se schůze obecního výboru svolala, pouze v případě, šlo-li o věc, která patřila do oboru samostatné působnosti obce. Ve všech těchto případech svolával schůzi starosta sám. Politický úřad ani vyšší samosprávné úřady nemohly samy schůzi obecního výboru svolat. Tyto výše uvedené případy však v Libici ve sledovaném období nenastaly a schůze byly vždy svolávány z vůle libických starostů. Kromě události související s povoláním starosty k plnění vojenských povinností v době probíhajícího válečného konfliktu (viz výše).

8.6.1. Průběh schůze obecního výboru

Jakmile se sešlo celé obecní zastupitelstvo v usnášení-schopném počtu (v případě malé účasti byli povoláni, ve volbách zvolení, náhradníci) a zapisovatel sepsal účastníky jednání, zahájil starosta schůzi přednesem bodů, které je třeba na této schůzi projednat. První bod nového protokolu se věnoval předešlé schůzi. Starosta nebo zapisovatel přečetl protokol minulé schůze obecního zastupitelstva. Po přečtení nebo i během čtení se mohli v případě nesouhlasu obecní zástupci vyjadřovat k jednotlivým bodům protokolu. Na jejich dotazy, v případě nutnosti, odpovídali ti zástupci, zodpovědní za splnění či spíše nesplnění těchto posledních usnesení. Po případném vysvětlení nejasností byl protokol minulé schůze ukončen a schválen (nebo neschválen). Všechny poznámky ke schvalování minulého protokolu byly zapsány do zápisu právě probíhající schůze. Dále se postupovalo podle předložených bodů, které podle došlých žádostí občanů, nařízení a příkazů nadřízených orgánů a nutných úkonů

týkajících se fungování a správy obce, sestavil starosta společně se svými radními.

Postupovalo se od bodu číslo jedna, postupně až k poslednímu bodu programu schůze obecního zastupitelstva, který byl věnován volným návrhům nejen z řad členů zastupitelstva, ale i občanům.

8.6.2. Usnášecí schopnost obecního výboru

Zákon o obecním zřízení z roku 1864 se také zabýval otázkou, kdy může výbor činit platná ustanovení a jak má být postupováno. Jaká byla praxe při naplňování tohoto ustanovení zákona? Aby mohl být výbor usnášení schopný, postačovala k tomu nadpoloviční většina členů obecního výboru. V případě usnesení, ke kterému bylo třeba vyššího schválení nebo v případě schvalování obecního rozpočtu, bylo potřeba, aby ve schůzi byly alespoň dvě třetiny všech členů obecního výboru, což ve všech případech dle analýzy docházky libických zastupitelů bylo splněno.¹⁰⁹

Zákon o obecním zřízení stanovoval také způsob, jakým má být obecní zastupitelstvo svoláno. Ke schůzi museli být pozváni všichni členové výboru a to písemně, buď oběžníkem nebo knihou pozvání a své pozvání potvrdit podpisem. V protokolní knize námi sledovaného období se zmínky o formě svolávání schůzí obecního výboru vyskytují zcela sporadicky a to pouze až v závěru sledovaného období.

Ze zápisů se však dozvídáme, že schůze obecního výboru bývaly v Libici svolávány pomocí oběžníků, jak nám dokládá zápis z *Protokolní knihy* ze schůze obecního výboru dne 26. února 1915. V bodu prvním tohoto protokolu je uvedeno: „*Starosta Fr. Mikšovský zahajuje schůzi. Konstatuje, že jest dostatečný počet p. členů přítomno k usnášení se, schůze že byla řádně svolána dokladem jsou oběžníky ku schůzi...*“.¹¹⁰

Dodržování jistých formalit při svolávání schůzí libického zastupitelstva podporuje také zápis ze schůze obecního výboru konané 3. dubna 1916, která byla dle prvního protokolního bodu zahájena starostou, který „...zahajuje schůzi, prohlašuje, že byla řádně svolána a že je přítomno dosti členů, tak že je ob. výbor kompetentní se usnášeti...“.¹¹¹

Bližší informace o průběhu a přesný postup svolávání schůzí obecního výboru v Libici nad Cidlinou se z dochovaných materiálů a ani z jiných zdrojů nedozvídáme. Tím kdo měl za úkol informovat a doručovat oběžníky mohl být obecní strážník, ale tato domněnka prozatím nebyla v Libic nad Cidlinou plně potvrzena a ani vyvrácena.

V případě, že se nesešel dostatečný počet členů výboru, svolával podle zákonem stanovených pravidel starosta schůzi znovu, s povoláním náhradníků. Z dochovaných zápisů jednoznačně nevyplývá, jak postupovali libičtí starostové v případě nepřítomnosti dostatečného počtu obecních zastupitelů. Ze studovaného materiálu ve sledovaném období se dozvídáme pouze o dvou případech, kdy byli prokazatelně povoláni do schůze obecního výboru náhradníci. Ze zápisu však není jasné, jakým způsobem byli náhradníci povoláni, zda s dostatečným časovým předstihem, či až těsně před schůzí zastupitelstva.

Jedna informace o povolání náhradníků, jejichž přítomnost byla pro další období důležitá, se týkala rozpočtové schůze obecního zastupitelstva konané 25. února 1911: „...K této schůzi povoláni byli páni náhradníci za I. voličský sbor a sice páni: Vinduška Jos., Hyklík Leop. a Mikšovský Matěj, ku volbě za zemřelého člena pana J. Kubky. Jelikož dotyční páni obdrželi při volbách [do obecního zastupitelstva v roce 1909 - JV] stejný počet hlasů vykonána volba taháním losu i padla volba na p. Mat. Mikšovskýho. Poněvadž zvolený p. Mikšovský není přítomen, povolán pro dnešní schůzi náhradník p. J. Vinduška“.¹¹² V uvedeném zápisu máme prezentován postup, v případě stejného počtu hlasů jednotlivých kandidátů. Stejný postu se praktikoval jak již bylo výše

zmíněno i při samotných volbách do obecního výboru, když bylo více kandidátů se stejným počtem hlasů na poslední postupové místo do výboru.

Další informace, ze schůze obecního zastupitelstva konané 21. května 1913, naznačuje řešení případu, kdy se ke schůzi povolání „obecní výboři“ ze schůze omluvili: „...za omluvivší se p. Molnára a Mázla V. povolání náhradníci Vinduška J. a Souček Fr“.¹¹³ Z uvedeného zápisu ale nevíme, zda-li byli povolání náhradníci již při svolávání této schůze s dostatečným předstihem či byli povoláni až v okamžiku schůze, což je méně pravděpodobné, neboť bylo potřeba dodržovat výše uvedené způsoby svolávání obecního výboru ke schůzi. V protokolních zápisech ze schůzí se zcela výjimečně objevuje, že se některý obecní zastupitel ze schůze omluvil.

Podle analýzy prezenze na schůzích obecního výboru přítomných osob podle zápisů v protokolech, můžeme konstatovat, že ke schůzím obecního výboru byli náhradníci povoláni častěji k plnění povinností než nám dokládají výše uvedené zápisy v protokolech (viz Příloha č.1). V některých případech, i když tato záležitost není řádně podložena, nelze vyloučit ani jejich účast na schůzi obecního zastupitelstva z vlastní iniciativy. V jejich přítomnosti na schůzi jim nemohlo být ani bráněno, protože schůze obecního výboru byly podle ustanovení zákona o obecním zřízení z roku 1864 veřejné. Z protokolních zápisů se nám však nepodařilo potvrdit přítomnost dalších libických občanů při schůzích obecního výboru.

Ne vždy, se starostovi podařilo naplňovat představu některých zastupitelů o svolávání zastupitelských orgánů obce. Koncem svého druhého funkčního období se do této situace dostal starosta František Svoboda (viz Tabulka 15). Dokládá nám to zápis ze schůze obecního výboru dne 6. února 1909, kde se uvádí: „...1. Čtení zápisu poslední (minulé) schůze [18. dubna 1908 – pozn. JV]. Pan Mikšovský táže se, proč p. starosta [Fr. Svoboda – pozn. JV] tak dlouho nesvolal schůzi obecního výboru. Pan starosta odpovídá, že byl přetížen pracemi a neměl času k tomu. Též nebylo věcí, které by vyžadovaly rychlé vyřízení. Pan

*Fr. Mikšovský činí návrh, aby obecní zastupitelstvo projevilo p. starostovi výtku pro to, že tak dlouho schůzi nesvolal. O návrhu hlasováno. Pro návrh ten nikdo nehlasoval“.*¹¹⁴ Podle statistiky schůzí libického obecního výboru (viz Tabulka 15) však „*dlouhá doba*“ mezi jednotlivými schůzemi nebyla nijak výjimečná. Je možné, že dotaz Fr. Mikšovského směřovaný na starostu Svobodu měl i jiné důvody, možná osobního charakteru. Faktem ale zůstává, že po obecních volbách, které za několik měsíců po této události následovaly, vystřídal ve funkci libického starosty Františka Svobodu právě František Mikšovský. Nový starosta, jak nám dokládá statistika, svolával schůze výboru poměrně pravidelně, rozložené do celého kalendářního roku.

8.7. Výkon místní policie v Libici nad Cidlinou

Povinností obce byla také velmi důležitá záležitost ochrany majetku obce a občanů obce a též pořádku v obci, specifikované v § 28 zákona o obecním zřízení z roku 1864. Oblast těchto povinností v rámci samostatné působnosti se nazývala místní policie a odpovědnou osobou byl představitel obce – starosta. V rámci pomoci jednotlivých radních byla v libickém obecním představenstvu přidělena funkce policejního radního jednomu z radních. Ten v rámci svých povinností dohlížel na výkon místní policie v Libici během svého funkčního období. K výkonu vlastní činnosti místní policie, obec Libice nad Cidlinou zaměstnávala obecního strážníka, polní hlídače a ponocného. O těchto obecních zaměstnancích se zmíníme podrobněji v dalším textu.

S výkonem místní policie byla velmi úzce spojena trestní pravomoc obecního výboru. Trestní právo obce se ale týkalo pouze přestupků zákonů a nařízení jen v oboru místní policie.

Trestní právo v policejních záležitostech příslušejících obci vykonával starosta, jako soudce spolu se dvěma radními, kteří tvořili obecní trestní senát.

Řízení se zahajovalo udáním úřední osoby, což byl zpravidla obecní strážník nebo ve většině případů polní hlídač, nebo výpovědí poškozeného občana a spadaly sem zejména přestupky proti zákonům a nařízením o místní policii. Obec mohla ukládat v trestní pravomoci zpravidla peněžitou pokutu, kterou stanovoval zákon nebo nařízení, jenž bylo překročeno. V případě nedobytnosti pokuty mohl být uložen trest vězení. Jiné tresty nebylo možno uložit. Vyměřená pokuta připadla chudinskému fondu obce. V případě, že obviněný včas pokutu nezaplatil, mohlo dojít k vymáhání pomocí exekuce. Když exekuce nepřinesla požadovaný obnos, došlo ke změně peněžitě pokuty v trest vězení. Trest vězení mohl být také alternativním trestem místo finanční pokuty.

Protokol trestního senátu býval zpravidla zakončen dovětkem, který umožňoval odsouzenému odvolání se k vyšší instanci. Pokuta udělená rozhodnutím obecního trestního senátu musela být uhrazena do 8 dnů. Proti nálezů obecního trestního senátu bylo možné odvolání k politickému úřadu první instance. Na odvolání k vyšší instanci měl odsouzený tzv. reklamační lhůtu, která činila 8 dnů. Poté nabylo trestní řízení platnost. V osmidenní lhůtě byl také provinilec povinen zaplatit stanovenou pokutu a v případě nezaplacení ve stanovené lhůtě, byl odevzdán c.k. okresnímu soudu k potrestání vězením (zpravila 6 hodin vězení).¹¹⁵⁾

Na druhou stranu, obecní trestní senát neměl právo stížnosti na rozhodnutí vyšších úřadů, kterým byl jeho nález změněn nebo zrušen, protože obecní trestní pravomoc patřila do oboru přenesené působnosti, kterou stát jako část své vlastní působnosti na obec přenesl. V tomto případě obec jedná jako nejnižší orgán státní správy.

Pokuta uložena obecním trestním senátem bývala také jedním z nejčastějších zdrojů příjmů obce, respektive chudinské pokladny. Údaje o trestním řízení obecního senátu jsou zaznamenány v tzv. *trestních protokolech* nebo v *trestních listech*. K našemu sledovanému období v Libici nad Cidlinou se dochovala kniha *Trestní protokol z let 1900 až 1910* (záznamy však až do roku

1940). V *Trestním protokolu*, podle kterého můžeme snadno rekonstruovat přesný průběh trestního řízení v Libici, jsou pojmenovány jednotlivé přestupky a rozhodnutí obecního trestního senátu, o potrestání provinilce. Nejčastěji se vyskytujícím přestupkem zaznamenaným v trestních protokolech je polní pych.

Jak již bylo výše uvedeno, jednou z povinností obce bylo, kromě jiných, chránit i polní majetek občanů. Tato povinnost byla dána obcím přímo zákonem ze dne *12. října 1875, č. 76 z. z., pro Čechy, v příčině ochrany majetku polního*. Pro potřebu naší práce jsou důležité první paragrafy tohoto zákona, které přesně charakterizují polní pych (viz Příloha č. 2).

Polní pych se trestal ve sledovaném období v Libici nad Cidlinou nejčastěji pokutou ve výši 2 Korun, která, jak již bylo výše zmíněno, směřovala do chudinské pokladny. Obecní trestní senát mohl při svém jednání také nařídít úhradu škody poškozenému. Podle zápisů v trestních protokolech se poškození zpravidla finančního odškodnění (většinou 1,- až 2,- Koruny) zříkali ve prospěch chudinské pokladny. V případě nedobytnosti pokuty nebo jako alternativní trest, mohla obec vyměřit i vězení od 6 do 24 hodin. Pokuty i trest se při zvláštních okolnostech mohly ještě zdvojnásobit, když se polní pych stal v noci nebo na ohrazeném pozemku, který byl označen tabulkou se záповědí.¹¹⁶

8.8. Obecní zaměstnanci

K plnění svých povinností, nejen v rámci výkonu místní policie, která byla dána zákonem, měla obec k dispozici také obecní zaměstnance, kteří byli v zaměstnaneckém poměru k obci a jejich řízení patřilo do samostatné působnosti obce. Přímý dohled nad obecními zaměstnanci vykonávalo obecní představenstvo v čele se starostou. O jejich přijetí či ukončení zaměstnaneckého poměru rozhodovalo na základě návrhu obecního představenstva obecní zastupitelstvo.

8.8.1. Obecní strážník

Důležitou osobou, která bděla nad pořádkem a bezpečností v obci, kromě starosty a policejního radního, byl obecní strážník. Ve sledovaném období se ve funkci obecního strážníka v Libici nad Cildinou vystřídali Josef Káninský (?-1900), Josef Bacílek (1901 – 1907) a Jaroslav Šotola (1908 – 1918 (ve službě až do roku 1938)). Úkolem libického obecního strážníka bylo dbát především na ochranu majetku, jak obecního, tak občanů, dále na bezpečnost občanů v obci. Obecní strážník vyhlašoval v obci různá nařízení vydaná obecním výborem (tzv. bubnování), předváděl provinilce před obecní trestní senát, kde také mohl vystupovat jako svědek. K jeho další povinnost, kterou vykonával od roku 1914 dle usnesení libické elektrárenské komise, bylo vedení inventáře elektrárenské komise a vydávání ze skladu zásobních žárovek, pojistek a dalšího s rozvodem elektřiny souvisejícího materiálu.¹¹⁷ Elektrárenská komise, která byla založena jako komise obecního výboru, měla pověření dohlížet nad elektrifikací obce a pracovala ve složení: Fr. Svoboda předseda elektrárenské komise, Fr. Mikšovský, V. Mázl, K. Lorenc, Fr. Paroulek, na své schůzi 25. února 1915 ustanovila dále obecního strážníka J. Šotolu, aby vedl účetnictví o odběru elektrického proudu za dozoru pánů Fr. Svobody a V. Strnada.¹¹⁸ Za činnost pro elektrárenskou komisi, kdy obecní strážník Jaroslav Šotola „...měl přiděleno k obecní práci pochůzky a knih vedení,... aby mu na tuto více práci udělena byla odměna 150 K“.¹¹⁹

Obecní strážník byl jedním z nejdůležitějších obecních zaměstnanců, který vedle svých povinností měl od obce Libice i určité výhody vyplývající ze zaměstnaneckého poměru k obci, jako byl např. služební byt včetně polností, definitivní ustanovení ve funkci a příspěvek na obuv a šatstvo, z čehož se těšil i libický obecní strážník Josef Bacílek počátkem 20. století.¹²⁰ Později, po zavedení elektrického proudu do obce, bylo navrženo elektrárenskou komisí, „... aby odebraný proud strážníkem Šotolou mu tento nebyl účtován a započten byl do účtu pro veřejné osvětlování, elektroměr se mu zapůjčí a zůstane

*v majetku obce, instalaci a potřebné tělesa si sám strážník zaplatí a v případě přestěhování mu obec tuto zaplatí“.*¹²¹

O výši odměny libického obecního strážníka počátkem námi sledovaného období, tj. začátkem 20. století, jsme informováni ze zápisů v *Protokolní knize obce libické*. V zápise ze schůze obecního výboru 16. prosince 1903 „...strážník Bacílek žádá o zvýšení služného“.¹²² V únoru 1904 obecní zastupitelstvo o jeho žádosti rozhodlo a upravilo mu roční služné „...na 610 Korun hotově a naturálie tak jak jich dříve užíval“.¹²³

Představenstvo libického obecního výboru zřejmě nebylo v roce 1907 spokojeno s dosavadní prací a chováním obecního strážníka Josefa Bacílka. Na schůzi představenstva 8. dubna 1907 přednesl policejní radní František Mikšovský, který nad jeho činností dohlížel, „...stížnost na nedbalé výkony strážníka Bacílka, že týž se často opíjí a službu řádně nevykonává. Usneseno jej předvolati před představenstvo a udělení mu dutku s výstrahou jestliže se nepolepší, že bude zbaven služby. Pan Mikšovský činí návrh, aby byl ihned povolán jeden hlídač ku hlídání polí. Přijato“.¹²⁴ Předvolání před obecní představenstvo k pokárání a udělení důtky obecnímu strážníkovi, se zřejmě minulo účinkem, došlo-li vůbec k němu, protože se o tom neobjevuje žádný záznam, neboť na schůzi obecního výboru 1. října 1907 obecní představenstvo předložilo obecnímu zastupitelstvu ke „...schválení výpovědi jmenovanému [Jos. Bacílkovi – pozn. JV] a usnesení o novém obsazení místa obecního strážníka a ponocného. Obecní zastupitelstvo schvaluje představenstvem danou výpověď strážníku Jos. Bacílkovi“.¹²⁵ S ukončením služby obecního strážníka Bacílka úzce souvisí zápis ze schůze obecního výboru konané 3. ledna 1908, kde je uvedeno že byla „...čtena žádost Josefa Bacílka a usneseno navrhnouti zastupitelstvu, aby byl dle jeho přání zbaven služby strážnické a ponocenské a bydlení ponecháno mu bylo do konce února 1908. Oseté role žitem, by mu bylo dovoleno skliditi, ostatní pole neoseté budíž bud' pronajmuto neb přenecháno za poplatek novému strážníku. Prozatímní službu strážníka nechť zastává Krupička

K. [polní hlídač - JV]“.¹²⁶ Tento zápis o výpovědi dané samotným Bacílkem popírá zápis předchozí, podle kterého byla výpověď obecnímu strážníku Bacílkovi dána obecním představenstvem, které mohlo na základě usnesení obecního výboru tento krok učinit. Na základě předchozích faktů se můžeme spíše přiklánět k možnosti, že výpověď byla dána skutečně Bacílkovi představenstvem. Obecní výbor umožnil svému bývalému zaměstnanci dočasně užívat obecní byt a pronajatá pole, jak nám dokládá zápis z výše uvedené schůze, tak i ze schůze obecního výboru dne 11. ledna 1908. Obecní výbor učinil usnesení, „...*by dosavadnímu strážníku Jos. Bacílkovi povoleno bylo bezplatné bydlení do konce února 1908 a za náhradu hnojení sklizeň žita na dříve užívaném pozemku. Přijato*“.¹²⁷ Uvolnění služebního bytu bylo nutností, aby bylo možné ubytovat případně nového obecního strážníka.

Obecní zastupitelstvo okamžitě při schůzi 1. října 1907 rozhodlo o přijetí nového obecního strážníka. Zároveň i stanovilo nabídku na služné a další výhody a také podmínky pro přijetí nového strážníka: „...*Služné vyměřuje se novému strážníkovi 800 Korun a byt. Bude-li chtít pole, které dosavadní strážník užívá, odečte se mu v ceně 40 K nebo 20 K z míry. Žadatel nebudež přes třicet roků stár. Obsazení provede se vypsáním konkursu v Národní Politice. Cizím žadatelům se udělí přednost. Místo obsadí se od 1. ledna 1908. Služný řád nechť vypracuje představenstvo a předloží obecnímu zastupitelstvu ku schválení*“.¹²⁸ K volbě nového obecního strážníka došlo již 26. února 1908 pomocí lístků, po podání předběžných informací o uchazečích od komise k tomuto úkolu zvolených. Dodatečně předložil člen obecního výboru Václav Strnad žádost Jaroslava Šotoly z Vysokého Mýta, jakož i informace o něm. Nejvíce hlasů při volbě obecního strážníka obdržel právě Jaroslav Šotola.¹²⁹

Jakmile se Jaroslav Šotola ujal služby obecního strážníka, předložil 11. března 1908 obecnímu výboru žádost o pronajmutí obecního pozemku, které „...*došlo k závěru, že pronajme se mu [strážníku Šotolovi - JV] dle protokolu ze den 1. října 1907*“.¹³⁰ Pronajaté pozemky umožňovaly zlepšovat ekonomickou

situaci nájemce tím, že se stával částečně samozásobitelem některých zemědělských produktů, které pěstoval a případnou nadvýrobu mohl i zpeněžit. Obecní zastupitelstvo také dospělo k rozhodnutí, aby strážník mohl bez problémů vykonávat svou službu a případně chránit svou osobu, že „...šavle zakoupí se mu jako nosí účetní poddůstojníci. Zadá se mu o povolení k nošení střelné zbraně obranné“.¹³¹ Z dalších zápisů nelze zjistit, zda-li toto usnesení bylo naplněno, ale můžeme předpokládat s velkou pravděpodobností, že ano.

Druhý rok po nástupu služby obecní strážník Jaroslav Šotola předložil obecnímu výboru žádost o udělení definitivy. Obecní zastupitelé se jeho žádostí zabývali na své schůzi 17. dubna 1909 a zastupitelstvo se usneslo, „... aby mu místo definitivní bylo ponecháno“.¹³² Díky udělení definitivního místa měl strážník jisté výhody do budoucna.

Vypracování základního dokumentu, služebního řádu pro obecního strážníka – dosavadní služební řád z počátku století již zřejmě nevyhovoval – se pro libické zastupitele stal nelehkým a dlouhotrvajícím úkolem. Téměř po roce působení obecního strážníka v Libici se vytvoření nového služebního řádu dostalo na program jednání, i přestože obecní zastupitelé již při rozhodnutí o volbě nového obecního strážníka 1907 rozhodli o vypracování nového služebního řádu. Na zasedání obecního výboru 6. února 1909 „...pan V. Strnad navrhuje, aby byl zřízen pro ob. strážníka služební řád. K tomu účelu zvolena komise sestávající z pánů policejního rady Fr. Mikšovského, hospodářského rady J. Dvořáka a V. Strnada. Zvolené komisi se ukládá, aby do příští schůze řád ten vypracovala“.¹³³ Při příští schůzi 3. března 1909 však „...pan Václav Strnad sděluje, že policejní radní pan František Mikšovský schůzi komise nesvolal, prohlásil [Fr. Mikšovský - JV] že žádnou nesvolá a že v tomto bodu vzdává se činností ohledně sestavení služebního řádu pro strážníka“.¹³⁴ Těžko si můžeme dnes vysvětlit jaké pohnutky policejního radního Františka Mikšovského vedly k tomu, že se této práce zříkal, i přestože byl za činnost obecního strážníka částečně zodpovědný.

Další krok na této dlouhé cestě byl učiněn 17. dubna 1909 při schůzi obecního zastupitelstva, kde byl již předložen ke schválení služební řád pro strážníka, který byl zřejmě vypracován Václavem Strnadem, jenž jej při této schůzi předčítal. Obecní výbor současně zvolil komisi, „...*kteřá by prozkoumala popřípadě opravila tento služební řád. Zvoleni pp. Václav Strnad, František Mikšovský (policejní rada) a Kar. Jiránek. Zvolené komisi se ukládá, aby ku příští schůzi zastupitelstva tento služební řád prozkoumala a předložila ku schválení*“.¹³⁵ Nejzajímavější na této záležitosti je, že byl do komise opět zvolen Fr. Mikšovský, který se při poslední schůzi této činnosti vzdal. Z titulu své funkce policejního radního, se ale musel práce v komisi, která se měla služebním řádem pro strážníka zabývat, zúčastnit i přes svůj původní odpor.

Upravený návrh služebního řádu pro obecního strážníka, byl zřejmě předložen komisí ke schválení již před nově zvolené obecní zastupitelstvo na jeho první regulérní povolební schůzi 10. července 1909. „...*Služební řád byl panem V. Strnadem čten do článku 5 odst. 4 a až potud řád schválen. Pro pokročilost doby odloženo schvalování dalších odstavců do příští výborové schůze*“.¹³⁶ Druhá část byla projednávána na následující výborové schůzi až 4. listopadu 1909. „...*Zpravodaj pan V. Strnad pokračuje od čl. 5 odst. 5 až ku konci. Po přečtení zbývajících bodů služební řád schválen a usneseno opatřiti tři opisy, jeden pro obecní úřad, druhý pro policejního radního a třetí pro strážníka*“.¹³⁷ Tím ale záležitost služebního řádu nebyla zdaleka uzavřena. Při následující schůzi obecního výboru 29. ledna 1910, kdy byl čten protokol ze schůze minulé, „...*starosta sděluje, že policejní řád byl ve dvou opisech sestaven na základě však žádosti strážníka, aby některé odst. byli v zájmu jeho pozměněny, sděluje že dosud podepsán není a také v užívání dosud nečinným. Pan svoboda navrhuje, aby za příčinou obsáhlého programu dnešní schůze ponecháno bylo schválení služebního řádu do schůze příští. Zastupitelstvo s návrhem souhlasí.*

Pan Paroulek žádá, aby dotyčné odstavce byly členům ob. zastupitelstva v opisech ku prozkoumání doručeny. Zastupitelstvo s tím souhlasí“.¹³⁸

Při další schůzi obecního výboru 26. února 1910 nebyl dán policejní řád pro strážníka „...*ku projednání, poněvadž dnešní program zaujme delší dobu, ponechává se ku projednání až do příští schůze*“.¹³⁹

K dalšímu zásahu, změně článku 19., v policejním (služebním) řádu došlo při schůzi obecního výboru 4. května 1910 a následně „...*představenstvu bylo uloženo, aby článek 6. týkající se pojištění strážníka, potřebné kroky učinilo a získalo si u různých pojišťoven informace a ku příští schůzi učinilo určitý návrh*“.¹⁴⁰ V zápise ze schůze obecního výboru dne 1. září 1910, nalézáme důležitou informaci týkající se záležitosti policejního řádu pro obecního strážníka, který tuto dlouhodobou záležitost tvorby a schvalování řádu ukončuje: „...*Policejní řád jest sepsán a potřeba je ho podepsat představenstvem*“.¹⁴¹ Těžko lze vysvětlit, proč schvalování služebního řádu pro strážníka trvalo obecním zastupitelům tak dlouhou dobu a zda služební řád vypracovaný počátkem století pro obecního strážníka a ponocného se stal během necelého desetiletí tak nevyhovující. Z důvodu absence těchto řádů nemůžeme jejich texty porovnat a vyvozovat žádné závěry.

O záležitosti pojištění obecního strážníka, vznesené na schůzi obecního výboru 4.5. 1910, referoval starosta František Mikšovský na schůzi obecního výboru 1. září 1910. Obecním výborem bylo „...*usneseno, aby představenstvo o věci té rozhodlo, by strážník výhodně pojištěn byl u některé pojišťovny za prémii 100 Korun ročně*“.¹⁴² Pojištění obecního strážníka zřejmě obecní představení brali na lehkou váhu, neboť v zápise ze schůze obecního výboru 31. ledna 1911 je záznam: „...*Poněvadž pojištění strážníka se dosud neprovedlo ukládá se představenstvu by do příští schůze zastupitelstva podalo témuž určitý návrh*“.¹⁴³ Pojištěním strážníka se zabývalo představenstvo při své schůzi konané 21. února 1911. Dle usnesení zastupitelstva bylo na schůzi představenstva „...*jednáno o pojištění strážníka, na kteréžto pojištění povolen roční obnos Korun 100,-. Usneseno, aby obnosem K 35 byl placen příspěvek na starobní pojištění u Zemského fondu císaře Františka Josefa; pojištění toto zadati se má s výhradou.*

*Druhých 65 Korun má se věnovati na pojištění soukromé pojišťovně Slavii, na pojištění pro případ dožití a úmrtí. Obec vyhradí si vrácení kapitálu při starobním pojištění pro sebe. Pojištění u Slávie má býti s výhradou po případě převodu na jinou osobu. Pojistné bude hradit obec a pojistky mají zůstatí též vyhrazeny pro obec. U banky Slávie na obnos 2000 Korun při úmrtí a dožití do 60. roku a případně obnos ten pojištěnci. U fondu císaře Františka Josefa bude bráti roční rentu od 60 roku v obnosu 527 K 90h z placené roční renty K 35“.*¹⁴⁴ Na základě tohoto usnesení byl strážník Jaroslav Šotola, po téměř třech letech služby v obci pojištěn a k dispozici měl již také definitivní podobu policejního (služebního) řádu podepsanou představenstvem.

Z návrhu učiněného obecním zastupitelem Josefem Dvořákem, který přednesl na schůzi obecního výboru 2. března 1912, máme i představu o výkonu služby obecního strážníka. Podle tohoto návrhu se obecní zastupitelstvo usneslo, „...*aby strážník konal službu pouze denní. Čas konání služby stanoví se od 6 hodiny ráno do 9 hodin večer a dle potřeby i v noci k výkonu služebním povolán. Při tomto usnesení nechť představenstvo důtklivě dá oboum zřízencům [strážník a ponocný – pozn. JV] pokyn, aby své povinnosti řádně konali a ze strany představenstva budiž na ně přísně dohlíženo. Usnesení toto platí pouze jako prozatimní. Jak se vykonávání této služby osvědčí“.*¹⁴⁵ Do této doby zřejmě strážník neměl pevně stanovenou dobu služby, ale o jejím přesném výkonu nemáme konkrétní informace a pravděpodobně se částečně překrývala s prací libického ponocného. Ve výše uvedeném zápisu se nám opět potvrzuje dohled představenstva nad obecními zaměstnanci a obecní zastupitelstvo tento úkol přímo představenstvu nařizuje.

Povolání do armády v letech první světové války nebyl ušetřen ani obecní strážník Jaroslav Šotola, kterého během jeho nepřítomnosti nahrazovala, v některých úkonech vyplývajících z jeho služby obci, jeho manželka. Obec v tomto období mohla k ochraně majetku a občanů využívat i služeb c. k. četnické stanice dislokované v Libici nad Cidlinou od roku 1912. Další úkoly

byly zřejmě delegovány na libické polní hlídače a ponocného. Bližší informace o této záležitosti jsou neznámé. Z dostupných záznamů nemáme přesnou informaci, kdy byl J. Šotola povolán ke službě v c. k. armádě. Na své schůzi 17. května 1917 jednalo obecní představenstvo o „...úpravě služného strážníku po odchodu k c. k. vojsku. Představenstvo se usnází, aby služné se vyplatilo paní Šotolové v plné míře, do té doby, do kdy konala obecní službu po odrážce výloh spojených s bubnováním. Nadále vypláceti se bude služné poloviční“.¹⁴⁶

Jaroslav Šotola, narozený v Mokré, byl po povolání k c. k. vojsku určen ke službě u četnictva a do konce války sloužil v různých četnických stanicích v Čechách. Po skončení války byl jako četnický strážmistr převelen do Trnavy odkud se v roce 1919 vrátil zpět do Libice nad Cidlinou, kde vykonával administrativní agendu při obecním úřadě.

8.8.1.2. Četníci a jejich asistence v Libici nad Cidlinou

V souvislosti s regulací řeky Cidliny, protékající v těsné blízkosti obce, kdy se v obci a jejím katastru vyskytovalo velké množství dělníků pracujících při této náročné stavbě, bylo obecním zastupitelstvem na své schůzi 7. prosince 1912 přijato v bodu druhém protokolu této schůze „...usnesení v příčině zřízení četnické stanice. Na základě přípisu c.k. okresního zastupitelstva č. 28866 ze dne 20. června 1912 usnází se obecní zastupitelstvo k návrhu p. ředitele Haisla, aby bylo žádáno o zřízení četnické stanice prozatímní po tu dobu dokud regulace řeky Cidliny prováděná bude. Co se týče zaopatření bytu by obec o byt se postarala, financování však bytu se neuvoluje, jelikož jest velké vydání obecní a hrazení bytu bylo by citelné a má se za to, že příspěvek bytu má hradit kdo zažádání o c. k. četnickou stanici vyvolal“.¹⁴⁷ Při následující schůzi libického obecního výboru 15. února 1913 „...usnází se obecní zastupitelstvo, aby vyzváni byli podnikatelé, jsou-li ochotni byt pro četnickou stanici financovati“.¹⁴⁸ Práce c. k. četníků byla řízena státem a tím byli i četníci placeni. Na druhou stranu ale zřízení četnické stanice v obci bylo i určitým přínosem pro bezpečnost obce,

avšak i z toho mohly vyplývat určité povinnosti, jako bylo již zmiňované ubytování četníka. Z výše uvedeného se můžeme domnívat, že obec neměla velký zájem o financování bydlení. Žádost o zřízení četnické stanice bylo zřejmě za vzniklé situace pro Libici nutností, a můžeme se také domnívat, že obec se asi právem obávala, aby výkon místní policie nebyl nad možnosti a pravomoci obce Libice.

Četnická stanice byla v Libici nad Cidlinou zřízena v roce 1912, ale není známa žádná bližší zpráva o případném finančním podílu obce Libice nad Cidlinou na zřízení této služebny. Četníci působící počátkem 20. století na území politického Poděbradského okresu, tj. i četníci v Libici n. C., náleželi ke 4. c. k. četnickému oddělení v Jičíně, s okresním četnickým velitelství v Poděbradech.¹⁴⁹⁾

Do té doby, než byla četnická stanice v Libici zřízena, byla četnická asistence využívána v obci hlavně při libické slavnosti svatého Vojtěcha, při slavné libické pouti, kdy obec pravidelně žádala od c. k. okresního hejtmantství v Poděbradech zaslání c. k. četnické „asistence“. Neboť jak je uvedeno v žádosti ze 24. dubna 1901 „...*velké shromáždění lidu aby se mnohé výtržnosti nemohly díti by byli pohotově c. k. asistence četnická*“.¹⁵⁰ O tři roky později, 22. dubna 1904, žádal starosta Fr. Svoboda jménem obce o četnickou asistenci z následujících důvodů: „*Dne 24. dubna 1904 koná se jako každoročně v obci Libici „Pout“ ku které vždy množství lidu se dostaví. Poněvadž mezi nimi různé podezřelé osoby a tuláci se dostaví prosím za příčinou udržení pořádku, aby vyslána byla v ten den do obce Libice četnická asistence*“.¹⁵¹ Z uvedeného vyplývá, že obecní strážník neměl takové pravomoci a jeho nařízení zřejmě nemělo takovou váhu, postrádal zřejmě statut „veřejného činitele“, aby mohl v případě potřeby plnohodnotně ve všech případech zasahovat. Nařízení obecního strážníka tak mohlo být dokonce ze strany občanů zřejmě i ignorováno, jak je patrné ze zápisu v *Trestních protokolech*: „... *obžalovaný p. Karel Miler zúmyslně se nedostavil* [před obecní trestní senát v důsledku

projednávání polního pychu - JV] a vyjádřil se k obecnímu srážníku p. Jos. Káninskému jakož i k p. Karlu Kristenovi [člen obecního trestního senátu - JV], že se nedostaví pokud nebude předveden c. k. četníkem“.¹⁵²

8.8.2. Polní hlídači

Mezi nejfrekventovanější osoby v zaměstnaneckém poměru k obci, vykonávající místní policii, respektive naplňující literu zákona o polním pychu, jak bylo zmíněno výše, byli pravidelně jednou ročně voleni obecním zastupitelstvem polní hlídači. Ochrana polního majetku byla na bedrech obce, která k zajištění této povinnosti dané zákonem, zaměstnávala polní hlídače. Jejich volba se zpravidla odehrávala začátkem sezóny polních prací. V libickém katastru dohlížely na polnosti v katastru Libice nad Cidlinou dva polní hlídači. Hlavní úkol polních hlídačů byla ochrana a dozor nad vypěstovanými zemědělskými produkty, ale i dodržování silniční policie, dohled v sadech apod. Jejich povinnosti specifikoval výše citovaný zákon ze dne 12. října 1875, č. 76 z. z., pro Čechy, v příčině ochrany majetku polního. Polního hlídače mohla obec použít v případě potřeby i k jiným úkolům, jako například to v Libici byla ponocenská služba v obci a výpomoc obecnímu strážníkovi, včetně rozsvěcení lamp obecního osvětlení během jeho noční služby.¹⁵³

Volba polních hlídačů se zpravidla odehrávala každoročně při jarních zasedáních obecního výboru. Kandidáti na post hlídače se volili na základě vlastních žádostí uchazečů, ze kterých představenstvo na své schůzi vybralo kandidáty, či na základě návrhu některého člena obecního výboru a z nich pak byli na schůzi obecního zastupitelstva dva zvoleni. Po celé sledované období hlídali libické polnosti dva polní hlídači. Volba hlídačů se realizovala jednak pomocí hlasovacích lístků nebo veřejnou volbou, kdy obecní výboři hlasovali pro jednotlivé navržené kandidáty zdviženou rukou. Způsob jednotlivých typů voleb nám představují mj. například následující dva zápisy: Schůze obecního zastupitelstva ze dne 18. března 1912, bod 3. protokolu: „*Volba polních hlídačů.*

*K návrhu p. Jos. Paroulka volba provedena aklamací. Pan Fr. Paroulek činí návrh aby za hlídače zvoleni byli hlásivší se Jos. Pilný a Karel Krupička. O návrhu hlasováno a navržený polní hlídači se jednomyslně zvolují“.*¹⁵⁴

Druhý zápis ze schůze obecního zastupitelstva dne 1. května 1914 se vedle volby také zabývá způsobem kontroly a řízením polních hlídačů.

Ze zápisů lze také vyčíst, že zájemců, v případě hlasování pomocí hlasovacích lístků, bylo asi více.

„...3) *Volba polních hlídačů.*

*Volba hlídačů provedena lístky a zvolen pro r. 1914 Žák Čeněk a Krupička Karel p. Frant. Svoboda navrhuje, aby vypracován byl pro hlídače služební řád, dle kterého se musí řídit jinak při provinění se budou představenstvem propuštěni. Co se týče rozdělení služby ponechává se představenstvu, jakož i stanovení mzdy. Návrh p. Svobody přijat...“.*¹⁵⁵

Návrh byl sice obecním výborem přijat, ale z dalších zápisů není patrné, že by byl služební řád pro polní hlídače vypracován a případně přijat.

Jedním ze způsobů instalace do funkce, nebo lépe prodloužení pracovního poměru, polního hlídače mohlo být i přímé rozhodnutí obecního zastupitelstva, jako bylo navrženo při schůzi 21. května 1903:

„...8) *Volba polních hlídačů*

*Zastupitelstvo prohlašuje, aby zůstal za hlídače K. Krupička, o druhou osobu zplnomocňuje se představenstvo by se postaralo“.*¹⁵⁶ Tato skutečnost vypovídá o určité spokojenosti obecních zastupitelů s prací jmenovaného zaměstnance obce, a proto jej potvrdili na pozici polního hlídače, aniž by o jeho potvrzení bylo dále jakýmkoliv způsobem hlasováno. Zároveň je zde jasně patrné úkolování představenstva obecním zastupitelstvem.

Ne vždy asi polní hlídači plnili svou povinnost bezchybně. Dokládá nám to např. zápis ze schůze konané 5. května 1904, kdy se při probíhající volbě polních hlídačů „... *ujímá slova pan ředitel Eduard Haisl [ředitel cukrovaru, virilista - JV] a oznamuje, že se staly škody na řepách cukrovaru patřících a*

*škoda hlídačem nebyla oznámena i navrhuje proto, aby hlídačům bylo uloženo za povinnost, škodu učiněnou majiteli pozemku ihned oznámiti, by se ihned pátralo po škůdcích. Nebude-li nastalá škoda oznámena, bude hlídač volán k zodpovědnosti po případě pro nedbalé hlídání pokutován...“.*¹⁵⁷

V závěru volby polního hlídače pro rok 1904 „...*pan starosta* [Fr. Svoboda - JV] *činí návrh, aby vydán byl oběžník, že husy nesmějí býti puštěny bez dozoru do polí a za obec. Stihnou-li hlídači neb obecní strážník husy v naznačených místech bez dozoru, mají povinnost je zajmout a majitel hus bude přidržen k pokutě 5 haléřů z jedné husy poprvé a podruhé 10 h ve prospěch chudinské pokladny. Přijato“.*¹⁵⁸

8.8.3. Ponocný

Vedle strážníka a polních hlídačů dozíral na pořádek a klid noční Libice nad Cidlinou zdejší ponocný, jehož úkolem bylo při své službě obcházet celou vesnicí po vytýčené trase. Z námi sledovaného období přesnou informaci o trase pochůzky nemáme, ale je nám známe její vytýčení z pozdějších let. Při své schůzi obecní zastupitelstvo 15. prosince 1922 se usneslo, „... *aby pro ponocného koupěna byla píšťala a tentýž bude povinen každou hodinu noční počínaje desátou a konče třetí hodinou ranní pískat. Pískání se bude dít jak následuje: 1. u restaurace Bedř. Paroulka, 2. na rohu u strojírny pana V. Strnada, 3. u transformátoru, 4. u Husova pomníku, 5. u Brtkovy stodoly, 6. u katolického kostela, 7. u domku Fr. Káninského, 8. na Zámostí na rohu u domku V. Najbrta, 9. na Valech před domkem Fr. Krupičky, 10. v Buřilově ulici u domku Ant. Šetky, 11. na Valech před domkem Jos. Nedomy...“.*¹⁵⁹ Lze se důvodně domnívat, že tato trasa se výrazně od té, kterou vykonával ponocný během své služby v letech námi sledovaného období, příliš nelišila.

Jedním z úkolů ponocného bývala také péče o veřejné osvětlení. Ponocný měl za úkol v danou hodinu lampy rozsvěcet a nad ránem zhasínat, jak bylo určeno obecním výborem. Další činností, která byla později s funkcí libického

ponocného spojena, bylo ošetřování obecního býka. O této záležitosti se zmíníme v dalším textu. Výhoda plynoucí z výkonu ponocenské služby, stejně tak i libického obecního strážníka byla, že mohla být obecním výborem udělena tzv. definitiva, s kterou byly spojeny i určité výhody do budoucna, vedle bytu v obecním domku, tak hlavně pojištění, nebo zaopatření ve stáří apod.

Aby mohl ponocný plně vykonávat svou práci bez ohledu na počasí, měl libický ponocný možnost získat od svého zaměstnavatele i, řečeno s trochou nadsázky, „pracovní oděv“. Obecním výborem byla 27. března 1901 při schůzi obecního výboru projednávána „...*koupě kožichu pro ponocného. Výboři se shodli na koupi nového kožichu za 30 Korun*“.¹⁶⁰

Vedle pracovních podmínek bylo důležité pro obecní výbor i pro samotného ponocného, a v tomto konkrétním případě i pro strážníka, stanovení pravidel pro výkon služby a zpětně pro kontrolu ponocného ze strany obecního představenstva. Proto se obecní výbor rozhodl vypracovat služební řád. O jeho přesném znění nejsme z dochovaných materiálů žádným způsobem informováni. O jeho existenci však máme informaci ze schůze obecního výboru ze dne 27. března 1901, při které policejní radní Josef Kříčka „...*předčítá vypracovaný služební řád pro obecního strážníka a zároveň ponocného a řád tento se schvaluje*...“.¹⁶¹ Jeho znění se nám nedochovalo, a proto si o tomto řádu nemůžeme udělat přesný obraz a podrobnosti se nedozvídáme ani ze zápisů ze schůzí ani jiných zdrojů.

O služném ponocného ve sledovaném období máme minimálně informaci, více by nám prozradily absentující účetní knihy obce Libice, ale v zápisu schůze obecního výboru ze dne 27. ledna 1912 máme dochovanou informaci, vztahující se k nově prozatímně přijatému ponocnému (Šimon Marx) „...*za mzdu 1 K 20 h, který má na práci též rozsvěcování lamp*...“.¹⁶² Ze zápisu jednoznačně není jasné, zda se jedná o mzdu denní (noční) či týdenní, ale s největší pravděpodobností se bude jednat o mzdu za noční službu. Bližší informace

nemáme, na rozdíl od obecního strážníka, ani k systému služby ponocného, zda-li sloužil nepřetržitě – pravidelně každou noc a měl-li také nárok na odpočinek.

Nespokojenost s prací ponocných byla zřejmě často se opakujícím problémem, který libičtí obecní zastupitelé řešili. Tato otázka byla otevřena na schůzi 27. ledna 1912, kdy na základě starostou Františkem Mikšovským vznesené stížnosti, „...že ponocní řádně službu nekonají usnází se zastupitelstvo, aby revize byla prozatím zastupitelstvem vykonána a aby pomýšlelo se jakým způsobem revize konána býti měla. Kdyby ponocní službu řádně nekonali, má se jim stanoviti pokuta, což budiž jim dříve sděleno“.¹⁶³

Kontrolu práce ponocného zřejmě libičtí zastupitelé uvedli v praxi, neboť již na schůzi obecního zastupitelstva 7. září 1912 pan starosta Mikšovský „...podává zprávu o propuštění ze služeb obecních, ponocného a ošetřovatele obecního býka Šimona Marxe...“.¹⁶⁴ Jmenovaný ponocný a ošetřovatel býků v jedné osobě, Šimon Marx, vydržel ve službách obecního výboru v Libici nad Cidlinou přibližně 8 měsíců, a proto bylo nuceno obecní zastupitelstvo hledat novou náhradu. Volba nového ponocného a ošetřovatele v jedné osobě byla provedena též při schůzi obecního zastupitelstva dne 7. září 1912, ale při volbě byli obecní zastupitelé opatrní: „...Zastupitelstvo se usnází, aby volba provedena byla na rok prozatímně jak se osvědčí a jak služebné výkony v obci zavedeny budou...“.¹⁶⁵

Volba ponocného se uskutečnila výběrem ze šesti kandidátů tajnou volbou, pomocí lístků a vítězem se stal Josef Polák (obdržel 10 hlasů ze 13 odevzdaných). Tento ponocný již své povinnosti vykonával s největší pravděpodobností v souladu s pravidly stanovenými služebním řádem a asi i k částečné spokojenosti členů obecního výboru, neboť ponocenskou službu zastával po zbytek námi sledovaného období (službu ponocného v Libici vykonával ještě v roce 1929).¹⁶⁶ Mezi jeho povinnosti patřila ponocenská služba, rozsvěcování lamp veřejného osvětlení (nejprve petrolejových lam a později po zavedení elektrického proudu do Libice i rozsvěcení elektrického osvětlení) a i péče o obecního býka.

9. PÉČE O OBECNÍ MAJETEK

Jednou z nejdůležitějších povinností obce, v rámci její samostatné působnosti, byla správa obecního majetku. Podle zákona byl hlavním správcem obecního majetku obecní starosta, kterému příslušelo v mezích usnesení obecního zastupitelstva spravovat obecní jmění. Jemu také příslušelo spravovat a dohlížet na obecní ústavy, provádět nejrůznější opatření v obecních věcech, které nenáležely k působnosti zastupitelstva a pečovat o potřeby chudých.

Důležitým dokumentem souvisejícím se správou obecního majetku byl obecní inventář. Zákon o obecním zřízení z roku 1864 stanovoval, aby veškerý movitý i nemovitý majetek obce a obecních ústavů byl zapsán do inventáře. Tento inventář byl veřejným dokumentem, do kterého mohl nahlédnout kdykoliv každý občan. Obecní inventář, obsahující jednotlivé položky obecního majetku, byl každoročně předkládán ke schválení a případně k doplnění obecnímu zastupitelstvu, při tzv. rozpočtových schůzích schvalujících obecní účty za předchozí kalendářní rok. V této souvislosti musíme ale konstatovat, že nám nebyl dostupný žádný obecní inventář obce Libice nad Cidlinou ze sledovaného období ani z období blízkého našemu sledovanému období, aby bylo možné alespoň částečně rekonstruovat libický obecní majetek. Naše poznatky v této oblasti jsou pouze v obecné rovině a na základě některých indicií získaných z protokolů ze schůzí obecního výboru ve sledovaném období.

Majetek obce byl dle dobové terminologie rozdělen na tzv. obecní jmění a obecní statek. Obecní jmění (finanční obnos), mělo za účel, aby se z jeho výnosu hradily obecní potřeby. Obecní statek (zpravidla nemovitý majetek a pozemky) byl určen k tomu, aby ho občané užívali. V případě nemovitého majetku, bylo nezbytné, aby obec tento majetek nechala řádně zaknihovat do veřejných knih.

Obecní statek se dále dělil na statek veřejný, který mohl užívat každý, což byly například cesty, silnice, mosty, parky, a dále tzv. statek obecní v užším smyslu, který byl k dispozici pouze jistým skupinám osob. Statkem v užším

smyslu bývaly zejména pole, luka, pastviny, lesy. Tento majetek obec mohla pronajímat v dražbách ať již veřejných či z volné ruky, z čehož plynul, jak do obecní, tak i do chudinské pokladny jistý příjem. Případně tento majetek mohl být pouze k dispozici starousedlíkům.

Pro krytí základních obecních potřeb i obecních ústavů bylo nezbytně nutné, aby se obecní kmenové jmění a kmenový obecní statek žádným způsobem neztenčovalo, a proto tato skutečnost byla ošetřena zákonem. Dohled nad neztečeným zachováním kmenového jmění a obecního statku a obecních ústavů příslušelo okresnímu zastupitelstvu, které jej také mohlo vykonávat svým výkonným orgánem – okresním výborem.

V případě jakékoliv změny obecního majetku, případně se obecního majetku týkající, přesahující mez běžné správy, bylo třeba vždy usnesení obecního výboru a v některých případech dokonce i toto usnesení muselo být schváleno okresním zastupitelstvem.

Jak již bylo výše uvedeno, není znám obecní inventář Libice nad Cidlinou z námi sledovaného období v rozmezí let 1900 až 1918, ale jak již bylo uvedeno, některý majetek bylo možno identifikovat z protokolů a obecných poznatků. Z dostupných informací víme, že do majetku obce Libice nad Cidlinou patřilo několik zemědělských strojů a zařízení (sečky, triuer – třídička semene), nemovitosti a pozemky a hospodářská zvířata (obecní plemenní samci – hlavně býci).

Do obecního majetku v Libici n. C. patřili, jak již bylo řečeno, i některé zemědělské stroje. V létě roku 1902 zasáhla obec přírodní pohroma – krupobití. Za škodu, kterou občané utrpěli převážně na zemědělských plodinách, dostala obec od státu subvenci na nápravu škod a bylo na zastupitelstvu, jak s finančním obnosem vhodně naloží. O této „dotaci“ byly rozpraveny na schůzích libického obecního zastupitelstva rozpravy, jejichž výsledkem bylo zakoupení sečího stroje a triueru. Nákup těchto strojů se provedl pomocí výběrového řízení, kdy oslovení dodavatelé a výrobci těchto zemědělských strojů byli obesláni s nabídkou

na prodejní cenu. Podle došlých nabídek obecní zastupitelé vybírali tu nejlepší. Na schůzi obecního zastupitelstva 3. srpna 1903 bylo „...*rokováno o koupi secího stroje a trieuru. P. Fr. Hora předkládá offertu na trieur, ale bez obrázkového ceníku. Usneseno požádati p. Horu, aby předložil obr. ceník ku své offertě, a pak bude rozhodnuto. Ku koupi secího stroje jsou zplnomocněni pp. Fr. Svoboda, Fr. Mikšovský a Josef Dvořák. Vyjednávát se může také s p. Strnadem [Václav Strnad – majitel strojní dílny v Libici – pozn. JV]*“.¹⁶⁷ Realizaci koupě triueru byla obecním zastupitelstvem podle protokolu ze dne 17. června 1903, ponechána na obecním představenstvu.¹⁶⁸ Z dalšího zápisu schůze obecního výboru se dozvídáme, že „...*trieur zakoupen byl prostřednictvím p. Frnatiška Hory v Poděbradech od firmy M. Heid ve Stockeravě za 290 K. Zbytek subvence uložen je v místní záložně*“.¹⁶⁹ Důkladnou péči o zakoupené stroje prosazoval na schůzi obecního výboru 17. února 1904 obecní radní František Mikšovský, který navrhoval, „...*aby stroje zakoupené trieur a secí stroj udržovány byly v evidenci a aby se z nich skládaly účty*“.¹⁷⁰

Upřesňující informace o tomto konkrétním rozšiřování obecního inventáře nám dává zápis ze schůze obecního zastupitelstva ze dne 5. května 1904. Protokol této schůze začíná čtením zápisu poslední schůze obecního výboru a u tohoto bodu věnujícího se nákupu triueru jsou pro nás zajímavé doplňující informace týkající se správy obecního majetku: „...*za obdržení státní subvence na krupobití r. 1902 per 670 K zakoupen trieur za 290 K ... a secí stroj ... za 350 K. Zbytek po dopravních výlohách 27 K 70 h. ponechán v místní záložně jako fond ku opravě strojů. Připsáním úroků a vybraným vkladem za upotřebení secího stroje vyrostl vklad na 51 K. 9h*“.¹⁷¹

V roce 1907 zasáhla Libici pro změnu povodeň, která napáchala škodu na majetku libických občanů. Jak nám dokládá zápis ze schůze obecního výboru v Libici n. C. ze dne 18. dubna 1908, bylo učiněno „...*usnesení jakým způsobem by měl podán býti návrh c. k. okresnímu hejtmanství, by udělena byla subvence na loňskou letní povodeň. Usneseno podporu na poškození loňskou letní povodní*

*neděliti na jednotlivé majitele pozemků, poněvadž těchto bylo mnohem více poškozeno než 50 tedy se podpora ani děliti nedá a zakoupiti nějaký hospodářský stroj, který by všichni uživati mohli“.*¹⁷² Z dalších zápisů ale není jasné, jaký konkrétní stroj byl, byl-li vůbec, obcí zakoupen.

Vedle strojového vybavení vlastnila obec Libice nad Cidlinou několik nemovitostí (obecní domky) a také pozemky v katastru obce, s kterými mohla za určitých okolností, které nebyly v rozporu se zákony disponovat. Vedle pronájmu obecních pozemků, ze kterých měla obec pravidelné příjmy, bývaly obecní pozemky případně prodávány občanům či firmám ať již k hospodářským účelům či jako stavební pozemky v rámci obce. Z těchto prodaných pozemků plynula do obecní pokladny také určitá finanční částka, jednak za prodej a jednak ve formě pozemkové daně, která byla každoročně obcí vybírána a tvořila určitou část obecního rozpočtu. Další možností byla případně směna pozemků s jiným vlastníkem (např. se realizovala směna pozemků s velkostatkem Poděbradským). Tato možnost byla několikrát využita v souvislosti s úpravami po provedené regulaci řeky Cidliny, jejíž koryto bylo narovnáno a částečně změněno i směr.

Ukázkový příklad nakládání s obecním majetkem, konkrétně související s prodejem obecních pozemků, se odehrál na schůzi obecního výboru konané 25. května 1901 kdy byl jedním bodem programu prodej obecního pozemku u hradu (bývalé slavníkovské hradiště) panu Václavu Vinduškovi čp. 9 (člen obecního zastupitelstva v tomto volebním období 1900–1903). „...*Obecní výbor schválil, aby pastvina u hradu byla prodána panu V. Vinduškovi a sice čtvereční sáh za 60 haléřů...“.*¹⁷³ Prodej měl však ze strany obce jednu podmínku: „...*cesta obecní musí býti ponechána tak, jak se nyní používá...“.*¹⁷⁴ Při následující schůzi, 28. června 1901, však pan V. Vinduška sám zvyšuje si cenu zakoupeného pozemku za čtvereční sáh 80 haléřů. Jeho počínání není v zápisech uvedeno.¹⁷⁵ Můžeme se však domnívat, že jako člen obecního zastupitelstva zřejmě nechtěl, aby došlo k nějakým střetům, že obec rozprodává majetek

členům obecního výboru za výhodnou cenu. Ze zápisů pojednávajících o této prodeji není také jasné, jakým způsobem byl pozemek prodáván. S největší pravděpodobností obec využila prodej pozemku z volné ruky předem vybranému kandidátovi, který zřejmě s návrhem na odkoupení obecního pozemku přišel sám. Velkou roli zde zřejmě hrála skutečnost, že V. Vinduška vlastnil sousední pozemky.

Cena 60 haléřů za čtvereční sáh byla v tomto období v obci běžná cena za zemědělskou půdu. V roce 1903 byly dle protokolu odprodány pozemky také v ceně za 1 čtverečný sáh 60 haléřů a kupující byl povinen veškeré vzniklé výlohy z toho prodeje ze svého uhradit. Protokol byl ukončen ještě vysvětlujícím dodatkem, že „...*pozemek tento byl proto odprodán, že jako cesta od nepaměti už ani neslouží a byl užíván od majitele sousedního pozemku č. kat 317 jako role bezplatně. Z prodeje tohoto bude míti obec prospěch, poněvadž z obnosu toho poplyne nyní úrok*“.¹⁷⁶ V poslední větě zápisu byl uveden asi ten nejpádňější důvod souhlasu obecního výboru s prodejem pozemku.

Obec také vedle zemědělsky využívaných pozemků ve svém vlastnictví prodávala i pozemky sloužící jako stavební pozemky buď pro novostavby nebo k rozšíření stávajících pozemků na kterých již bylo postaveno. Stavební pozemky se v Libici počátkem století prodávaly zpravidla za 1 Korunu 1 čtvereční sáh. Dokladem toho může být i následující případ, kdy obecní výbor při své schůzi 14. února 1906 projednával „... *žádost pana Jana Vindušky čp. 80 o odprodání jemu části pozemku za příčinou přestavby vrat. Usneseno, přenechati mu potřebný pozemek za cenu jedné Koruny za sáh čtvereční s tím, že veškeré výlohy z toho zašlé si kupující bude hradit*“.¹⁷⁷ Po třech letech, 6. února 1909, se „...*obecní zastupitelstvo usnáší, že schvaluje usnesení obecního zastupitelstva ze dne 14. února 1906 ohledně odprodeje 45 čtverečních sáhů neboli 1 aru 61 m² z parcele č. kat. 589 manželům Janu a Alžbětě Vinduškovým č.80 za tržní cenu 45 Korun a za podmínek ve svrchu jmenovaném usnesení*“.¹⁷⁸

Prodej pozemků byl pro obec i přínosem, jednak okamžitým a jednak ve formě daně, kterou vlastníci platili do obecní pokladny. V některých případech obec mohla i na základě žádosti vlastníka případné úroky z těchto pozemků snížit. Nebylo ale zvykem dluhující částky odpouštět. Nesplácený dluh se mohl obrátit proti dlužníkovi, že mohl být například vyškrtnut z voličských seznamů nebo dokonce mohla obec dlužnou částku vymáhat pomocí exekuce jeho majetku.

Podívejme se ale také na jiný, opačný případ nakládání s obecními pozemky. Ve výjimečných případech mohlo dojít k omezení vlastnického práva obce k pozemkům a některé obecní pozemky mohly být případně obci za určitých okolností i vyvlastněny. Obdobný případ v Libici nad Cidlinou také nastal, a to v roce 1905, při rozšiřování severozápadní dráhy, která vedla v těsné blízkosti Libice nad Cidlinou. Zpráva o vyvlastnění obecních pozemků pro severozápadní dráhu byla přednesena při schůzi obecního výboru v Libici nad Cidlinou 13. prosince 1905, a je zde uvedeno následující: „*Zpráva o vyvlastnění ob. pozemků pro severových. dráhu [zřejmě omyl, jedná se o severozápadní dráhu – pozn. JV]. Vyvlastňovací komisí vyvlastněny byly pro stavbu druhé koleje následující pozemky: z parc. č. k. 497/1 40 čtv. m. z parcel č.k. 149/12 8 m² a parc. 147 – 128 m² za úhrnný obnos 47 K 56 hal. Uvedený obnos byl zaplacen ku kmenovému jmění pod úroky uložen“.¹⁷⁹ Jak z uvedeného zápisu vyplývá, cena za vyvlastněné pozemky, které obec dostala, nebyla nijak závratná. O šest let později v souvislosti se železniční stanicí v Libici nad Cidlinou se dostal na program rozpočtové schůze obecního výboru dne 2. března 1912 bod programu: „...*schválení odprodeje obec. pastviny čkat. 497/1 a 497/7 ve výměře 1 a 46 čtv. metru pro rozšíření stanice Libické c. k. rakouské severozápadní dráhy. Obecní zastupitelstvo souhlasí s odprodejem jmenovaných parcel ku rozšíření nádraží c. k. severozáp. dráhy a smlouvu schvaluje“*.¹⁸⁰ Při této příležitosti byly pozemky prodány za asi obvyklou cenu, která se však v zápisech neobjevila, a již nebylo v tomto případě nutné žádné pozemky ze*

strany státu obci vyvlastňovat. Způsob převodu pozemků vyvlastněním se týkal zřejmě pouze dopravních cest, jako je uvedeno ve výše zmiňovaném případě.

V souvislosti se správou nemovitostí obce Libice si můžeme jako příklad uvést pronájem obecního domku čp. 23 v Libici nad Cidlinou. Obecní domek byl k dispozici jako nájemní obydlí pro nemajetné občany, kteří neměli vlastní bydlení. Záležitost obecního domku čp. 23 se projednávala za přítomnosti představenstva dne 31. prosince 1902 a v protokolu se uvádí: *„Následovně od 1. července 1902 jest domek pronajmutý. Byl předvolány p. Měchejř stran pronajmutí domku čp. 23 v Libici a byl mu tento domek pronajmutý za částku na jeden rok 60 korun proti půlletnímu předem placení a čtvrtletní výpovědi obou stranám v pádu kdyby se stalo, že by byl přistěhován příslušník obce Libice musí ho ponechat v domku čp. 23 v Libici p. J. Měchejř po ten čas pokud potřeba žádá“*.¹⁸¹

Obecní domek mohl také v případě nutnosti sloužit jako služební byt pro obecního zaměstnance. V našem konkrétním případě, obec uvažovala v roce 1904 o obsazení místa obecního pastýře, ale neměla, kromě již obývaného obecního domku, jiné ubytování. Proto možná na schůzi obecního výboru pan Dvořák navrhl, *„...aby ihned se s dosavadním nájemníkem obecního domku č. 23 p. Josefem Měchejřem vyjednalo, kdyby se pastýř přihlásil, že se musí vystěhovat. Přijato“*.¹⁸²

Ke stálému zajištění bytu pro obecní zaměstnance, ponocného, strážníka, bylo existenčně nutné ze strany obce bydlení zajistit. Proto při schůzi obecního výboru 13. března 1907 došlo ke *„...schválení věnovacích listin na věnování budov čp. 2, 23 a 130 k veřejným účelům. Obecní zastupitelstvo se usnáší jednohlasně a jednomyslně, aby budova čp. 2 v Libici výhradně, trvale a bezplatně věnována byla veřejným účelům školským, po případě jako bezplatný byt učitelům. Budovy čp. 23. a 130. věnovány bud'tež pro bezplatné byt obecních zřízenců, strážníka a ponocného, po případě jako isolační místnost pro nemocné při nakažlivých nemocech rovněž trvale“*.¹⁸³ Jak je patrné ze zápisu,

obec disponovala počátkem 20. století zřejmě minimálně s uvedenými třemi objekty – budovou školy a dvěma obecními domky, přičemž dům čp. 130 sloužil jako obecní úřadovna. Dalšími obecními domky byly čp. 4 a 5 sloužící k bydlení obecních zaměstnanců (pastýř, strážník), případně pronajat občanům bez vlastního příbytku k bydlení. Bez informací uvedených v obecním inventáři, nám přesné informace o počtu domů, které obec spravovala, zůstanou zahaleny tajemstvím. O některých nemovitostech se můžeme dozvědět z různých informací z pozdějšího období. S vypuknuvší světovou válkou obecní výbor rozhodl o výstavbě isolačního domku pro nakažlivé nemoci, který byl přes obtíže dokončen v roce 1915.¹⁸⁴ Tímto krokem rozšířila obec své nemovitosti o další objekt.

K naplnění usnesení obecního zastupitelstva z března 1907 bylo třeba ale ještě vystěhovat nájemníka Měchýře z domu čp. 23, který jak vyplývá ze zápisů neplatil obci nájemné za užívání bytu. Proto se obec rozhodla povolat k vyřešení vzniklé záležitosti právního zástupce. Při schůzi obecního představenstva 8. dubna 1907 mělo být přijato „...rozhodnutí, má-li dle přípisu p. JUDr. Zadiny Měchýřovi dána býti výpověď ¼ letní a k sv. Jiří dle zvyklostí, neb má-li býti žalován na zrušení nájemné smlouvy pro nezaplacení nájemného za účelem okamžitého vystěhování. Usnešeno všemi hlasy, aby byl žalován a okamžitě se vystěhoval“.¹⁸⁵ Z tohoto uvedeného zápisu se také dozvídáme potvrzení důležité informace týkající se data, dle zvyklostí, nástupu či ukončení nájmu obecního majetku. Tento den se také platilo podle staré zvyklosti i nájemné za pronajatý obecní majetek (zpravidla pozemky).

Causa vystěhování nepohodlného nájemníka však asi nebyla rychle ke spokojenosti obce vyřešena. Následující zápis ze schůze obecního zastupitelstva ze dne 1. května 1907 uvádí ve svém programovém bodu č. I: „Čtení zápisu poslední schůze. Ad XI.c) Pan JUDr. Zadina advokát v Poděbradech byl požádán, aby podal soudní výpověď Měchejřovi. Výpověď podána nebyla, poněvadž by musila být podána k jarnímu termínu k sv. Jiří, čtvrt roku předem,

*čímž se lhůta zbytečně protáhla“.*¹⁸⁶ I následující bod tohoto protokolu se touto záležitostí zabývá, kdy po pravděpodobné rozpravě obecních zastupitelů bylo učiněno „...*usnesení o zrušení nájemné smlouvy s Josefem Měchejřem. Žalobu a zvolení právního zástupce k zastupování. Zastupitelstvo se usnáší, aby nájemní poměr s Josefem Měchejřem žalobou byl zrušen a tentýž povinen po dodání rozsudku z domku čp. 23 se vystěhovati. Dlužný obnos budiž exekuční cestou vymáhán. Za právního zástupce zvolen JUDr. Zadina, advokát v Poděbradech“.*¹⁸⁷

Po čase byl problém s nájemníkem zřejmě vyřešen ke spokojenosti obce, neboť dále se již protokoly o této záležitosti nezmiňují. Obecní zastupitelstvo ještě při své schůzi 26. června 1907 doplnilo své usnesení z března 1907 týkající se obecních budov o „...*usnesení o doplňku na trvalé věnování obec. domu čp. 130, 23 ku bezplatnému používání co bytu obec. zřizenců, k protokolu obecního zastupitelstva ze dne 13/3 1907. – Obecní zastupitelstvo se usnáší dodatečně, aby obecní domky čp. 23. a 130 věnovány byly trvale účelům v protokole obec. zastupitelstva ze dne 13/3 1907 uvedeným“*¹⁸⁸ (protokol uveden výše). Tímto rozhodnutím obec omezila užívání těchto konkrétní obecních domků pouze pro využívání obecním úřadem a obecními zaměstnanci.

Vedle budov a hospodářsky využitelných pozemků byly ve vlastnictví obce též cesty v obci a jejím katastru, o které se musela libická obec starat. Mimo správu obce byla okresní silnice Pátek – Vrčení – Velký Osek, procházející obcí, kterou spravoval okresní výbor v Poděbradech. Toto se týkalo údržby a opravy silnice – sníh asi odklízela obec, ale bez potvrzení naší domněnky jakýmkoliv zápisem. Ve volných návrzích schůze obecního výboru 11. ledna 1908 „...*pan Josef Paroulek upozorňuje, že cesta za železným mostem jest ve stavu nesjízdném a žádá, aby byla spravena. Část této cesty podél sadu p. Fr. Svobody jest cukrovar povinen spraviti. Usneseno, aby ředitelství cukrovaru bylo požádáno by řečenou část cesty opravilo“.*¹⁸⁹ Z uvedeného zápisu je patrné, že ne o všechny cesty se obec musela starat sama. Jak již víme, o hlavní

libickou ulici (okresní silnici) se staral okresní výbor a některé další cesty v katastru měly za povinnost opatrovat další vlastníci – soukromé subjekty či církve. Jako například o některé cesty v libickém katastru se staral, či měl starat, libický cukrovar firmy Weisner.

O téměř dva roky později, než je předchozí událost, 4. listopadu 1909, obecní zastupitelstvo vyslechlo zprávu představenstva, ve které „...*starosta referuje místo nepřítomného hospodářského radního p. Frant. Paroulka ohledně hospodářské zprávy, o opravách cest a konstatuje, že opravena tak zvaná Buřilova ulice, vydlážděn vjezd na silnici válcovanou k Odřepsům, čímž rozpočet pro cesty byl plně vyčerpán...*“.¹⁹⁰ Pro nás je zde důležitá zmínka o rozpočtu pro cesty, který byl vyčleněn z obecního rozpočtu na opravu cest v obci a jaké práce byly mj. v rámci péče o cesty prováděny.

Následující rok byl již počátkem května rozpočet vyčerpán, jak nám dokládá zpráva o činnosti představenstva podána na schůzi obecního zastupitelstva 4. května 1910: „*Pan starosta referuje, že následkem zavedením větších oprav cest, rozpočet povolený jest z větší částky vyčerpán a zbývá ku opravě resp. ku provedení kanalisace t. zv. Buřilova ulice na což zbytek z rozpočtu již nestačuje. Dává tedy v úvahu a zavádí v tomto směru rozhovor má-li se cesta ta opravit a hradit překročením rozpočtu povoleného na cesty. Po rozhovoru činí p. Fr. Svoboda [stavební radní - JV] návrh na úpravu kanalisace a dodělání započatých oprav. Za tím účelem činí návrh na překročení rozpočtu na cesty o 500 korun. Zastupitelstvo s návrhem tímto souhlasí*“.¹⁹¹ Při následující schůzi obecního výboru 1. září 1910 ve své zprávě o činnosti představenstva od poslední schůze (4. 5. 1910) „...*starosta referuje: Buřilova ulice jest kanalizace hotova...Cesta do obecníku byla upravena*“.¹⁹² Péče o komunikace v obci je opět určitým dokladem snahy obecního výboru v mezích možností zvelebovat svou obec a obecní cesty byly ideálním prostředkem pro prezentaci činnosti obecního výboru pro veřejnost. Péče o obecní cesty se v mnoha obměnách objevuje každoročně po celé sledované období. Do doby než

v obci došlo na přelomu let 1935 – 1936 k vydláždění hlavní ulice – okresní silnice – a zpevnění štěrkiem dalších ulic v péči obce, bývala údržba komunikací nezbytná, neboť nezpevněné cesty se v deštivém počasí asi ani cestami nazvat nedaly a znesnadňovaly pohyb obyvatel obce.

Ne ve všech případech pochází iniciativa o zlepšení komunikací ze strany obce. Obecní zastupitelstvo se zaobíralo například 6. února 1909 žádostí katolického farního úřadu, který žádal o vydláždění prostoru před katolickým kostelem až po silnici. „...*Obecní zastupitelstvo se usnáší, aby z důvodů finančních prostora před katolickým kostelem dlážděna nebyla. Prostora tato však i s cestou k řece budiž labským štěrkiem vyštěrkována*“.¹⁹³

Jak dokládají četné protokoly ze schůzí obecního výboru, mezi významnou součástí obecního majetku patřili i plemenní samci. Péče o tato zvířata zaměstnávala nejednoho člena obecního výboru a nejednou patřila i k hlavním bodům schůzí jak obecního představenstva, tak i zastupitelstva v Libici nad Cidlinou. Z plemenných samců plynul do obecní pokladny určitý příjem – poplatek vybíraný za přípuštění (*za skok*).

Počátkem sledovaného období se o plemenné býky, kteří byly majetkem obce starali na základě smlouvy jednotliví občané či obecní zastupitelé (Josef Kříčka, Fr. Mikšovský). Na pořad jednání obecního zastupitelstva 21. července 1901 byl podán návrh na zakoupení nového obecního býka.¹⁹⁴ Důvody proč se obec k tomuto kroku odhodlala, zjišťujeme v zápise ze schůze obecního výboru dne 28. prosince 1901. Zde je uvedeno, „...*že byli zakoupeni dva býci, poněvadž dosavadní býk byl nebezpečný, trkavý, musil býti prodán a místo něho zakoupen býk nový*“.¹⁹⁵ K pořízení obecního býka ale bylo nutné zvolit komisi, která by se tohoto odpovědného úkolu ujala. Komise byla na návrh radního Dvořáka zvolena ve složení: Jiří Soběslav starosta, Josef Kříčka, Fr. Mikšovský a „...*aby ho zakoupili co nejdříve*...“.¹⁹⁶

Později, důsledkem různých nátlaků ze strany ostatních chovatelů, bylo na základě usnesení obecního výboru v roce 1904 navrženo, aby byl přijat obecní pastýř, který by pečoval o obecního býka. K výkonu této činnosti by od obce „...dostával dosavadní požitky totiž luka, pole a byt“.¹⁹⁷ Bytem pro obecního pastýře se měl stát obecní domek čp. 23, ale v té době byl obsazen nájemníkem, který se však měl v případě příchodu nového nájemníka vystěhovat.

Záměr obce obsadit místo obecního pastýře nebyl vůbec jednoduchý, jak nám dokládá zápis ze schůze obecního výboru ze dne 30. června 1904. Podle tohoto zápisu se obecní výbor rozhodl podat inzerát „...v *Národní Politice a v Hospodáři českoslovanském o obsazení místa obecního pastýře. Přihlášek bylo 7. Během vyjednávání tři odpadli a zbylí 4 přihlášení byli vyzváni, aby se představili. Z nich se však nikdo nepředstavil. Jednání tím bylo ukončeno. Výbor usnází se dále, by se ještě inserovalo a aby představenstvo hledělo místo pastýře obsadit*“.¹⁹⁸ Uvedený zápis nám také dokládá roli zastupitelstva, jako orgánu výkonného, který mohl splněním usnesení pověřit představenstvo nebo samotného starostu.

Obci se dlouho nedařilo obsadit místo obecního pastýře, a tak tento úkol byl přenesen na jiného obecního zřízence, na libického ponocného. Poději, jak jsme se zmínili výše v kapitole o obecních zaměstnancích, obec již tyto dvě činnosti spojovala.

Počátkem roku 1911 projednávalo obecní zastupitelstvo na své schůzi opět důležitou záležitost správy obecního majetku a to ve věci obecních býků. Na programu schůze obecního výboru 31. ledna 1911, bylo „...vyřízení žádostí chovatelů dobytka v příčině zakoupení býků a udržování jich se strany obce dle někdejšího stavu. Po přečtení žádostí činí pan Frant. Svoboda [I. radní - JV] návrh by zvolena byla 5člená komise a sice 3. z členů zastupitelstva a 2. z podepsaných žadatelů, která by vypracovala co možná podrobný návrh a rozpočet na opatření a udržování býků. Zastupitelstvo s návrhem souhlasí a za členy komise zvoleni jsou páni: Teslík Matěj, Paroulek Fr., Mázl Václ.

s přibráním v čele akce pana starosty. 2 žadatelé kteří v komisi mají zasedat zvoleni budou ode všech žadatelů“.¹⁹⁹

Při následující rozpočtové schůzi obecního výboru 25. 2. 1911, zvolená komise podala zprávu „... v příčině podané žádosti o příspěvek na udržování obec. býku a usnesení se o žádosti této. Komise předložila dva návrhy a sice, aby si pastýř sám zakoupil býky a obec mu dávala požitky jak v návrhu vidno a obec tím přispívala na udržování býku obnos K 500. Druhý případ jest že obec pořídí býky a ve své režii je bude udržovat což činí na příspěvku od obce 700 korun dle dokladu. Budova jest rozpočtena na 1300 Korun a v případě 2. zakoupení 2 býku, v ceně 1200 Korun. K návrhu Fr. Paroulka aby se chov býku zařídil nechává p. starosta hlasovat kterýžto návrh se 12 hlasy přijímá.

Další návrh jest aby se učinil pokus zařídit chov býku dle prvního vzoru a v pádu že by to nebylo možno přikročiti ku vzoru druhému který by činil se splátkou $\frac{1}{4}$ na stavbu a koupi býku okrouhle 1400 kterážto částice nechť se zařadí do rozpočtu. Zastupitelstvo pozdvižením ruky pro návrh tento většinou hlasů hlasuje. Pan Fr. Paroulek činí návrh, aby na pořizení chléva a případně koupi býku povolen byl obnos 2500 kor. kterýžto obnos se po 4 za sebou jdoucí roky peněžnímu ústavu splácejí. Zastupitelstvo s návrhem souhlasí. Zařízení chovu býku zvoleni jsou páni: Fr. Mikšovský starosta, Jos. Dvořák, Paroulek Fr., Teslík Matěj, Čermák Václ“.²⁰⁰

Další zápis ze schůze obecního výboru ze dne 1. června 1911 nás nenechá na pochybách, jak důležitou byla otázka plemenného býka a jeho ustájení pro obecní zastupitele: „...Návrh komise a předložení ku schválení zvýšeného rozpočtu na postavení chléva a sice o obnos 700 K., který má býti rozvržený na čtyři po sobě jdoucí roky. Po předcházejícím objasnění a vysvětlení podané p. Dvořákem, který objasnil proč má se rozpočet překročit, dává též návrh, aby překročení rozpočtu povoleno ve výši obnosu do 700 Korun bylo. Zvýšení rozpočtu pro letošní rok aby se neprovádělo až jak celá akce po výkonu

provedena bude a účty se předloží. Úhrada na toto překročení rozpočtu necht' vyzvedne se na běžném účtu spoř. a zál. spolku. Návrh většinou přijat.

K tomuto jednání činí dodatečný návrh p. Svoboda aby účet celé této akce o držení obecních býku byl veden zvlášť a každoročně s účty jinými předložen“.²⁰¹

V následujících letech, námi sledovaného období, byl při rozpočtových schůzích obecního výboru počátkem roku, předkládán ke schválení účet „na *vydržování býků*“, který byl veden zvlášť mimo obecní rozpočet a také byla předkládána zpráva komise o chování obecního býka (zvolena obecním zastupitelstvem 31.1. 1911) ke schválení.

10. DRAŽBY OBECNÍHO MAJETKU

Výše již bylo uvedeno, že jednou z činností daných zákonem, které prováděl z titulu své funkce starosta obce, byly dražby. Zpravidla, dle dochovaných pramenů, se dražby účastnily i další osoby, buď zastupitelé nebo členové představenstva.

Ať již se jednalo o dobrovolné dražby movitých věcí, o kterých nám zápisy z Libice mlčí, tak hlavně se konaly v Libici dražby pronájmu obecního majetku, které měly pro obec hlavně ekonomický přínos a pro nájemce rozšíření jejich hospodářství a posílení schopnosti samozásobování. Výtěžek dražeb proudil jednak do obecní pokladny, ale také obohacoval tzv. chudinskou pokladnu, ze které byla financována péče o místní chudé (viz dále). Dražby se týkaly pronájmu obecních pozemků, užitku z obecního majetku (rybolov), stromového či lučního porostu, proutnice, honitby v katastru obce, obecní váhy a dalších.

Forma dražby byla v Libici praktikována buď jako veřejná nebo jako dražba z volné ruky. Dražbou z volné ruky mohla obec usměrňovat výběr nájemců – pachtýřů. Veřejnou dražbou, která je mladší formou, nemusela respektovat přednostní nebo výlučné právo místních občanů na pronájem. Při veřejné dražbě byl pro obec důležitý ekonomický výnos – nejvýhodnější finanční nabídka pro obec.

To, že se v Libici nad Cidlinou počátkem 20. století také praktikovala dražba z volné ruky, nám dokládá protokol schůze obecního výboru ze dne 1. listopadu 1907, kde se výslovně hovoří o „...*pronajmutí z ruky...*“, ²⁰² a kde jsou i stanoveny podmínky nájmu: „*IV. Žádost V. Novotného čp. 152 v pronajmutí z ruky části parcele č. k. 147 ku zřízení školky. Obecní zastupitelstvo se usnáší pronajmouti mu část parcele č. k. 147 ku zřízení školky za 40 K z jedné míry s podmínkou, že parcel tuto si řádně plotem ohradí, proti dvouleté oboustranné*

výpovědi a nájemce bude povinen platiti nájemné pololetně předem“.²⁰³ Obdobných způsobů pronájmů se ve sledovaném období uskutečnilo více.

Ze zápisů schůzí obecního výboru můžeme zjistit, že ne ve všech případech veřejných dražeb vydražily pronájem obecního majetku libičtí občané, ale k veřejné dražbě se mohli dostavit a vydražit (zvítězit v dražbě) i občané přespolní, jak již bylo výše uvedeno. Dokazuje nám to zápis ze schůze obecního výboru ze dne 13. prosince 1905, kdy starosta předložil zastupitelům ke schválení smlouvu „...na pronájem proutnice obecní panu Josefu Šourkovi v Poděbradech na dobu šesti roků a smlouva se schvaluje“.²⁰⁴ Z uvedeného zápisu vyplývá i doba pronájmu konkrétního libického obecního majetku. Zápis ze schůze obecního výboru konané 21. července 1901 v bodu třetím protokolu specifikuje jednak délku pronájmu obecního majetku, ale i průběh vyhlášení dražby včetně podmínek: „*Pronájem obecních pozemků pro nové šestileté období. Pan Dvořák navrhuje, aby byla provedena do čtrnácti dnů. Pan František Svoboda navrhuje, aby bylo veřejně – za dráty [obecní vývěsní tabule krytá sklem a drátěným pletivem před poškozením – pozn. JV] i bubnováním vyhlášeno, který den dražba se bude odbyvati s tím podotknutím, dle protokolu ze dne 28. června 1901, že nikdo, kdo by dlužný nájem svůj nevyrovnal, k dražbě připuštěn nebude. Usneseno, aby dražba ohlásila se zítra dne 22. července, že bude konána za 14 ní za podmínek z protokolu ze dne 28. června t.r....*“.²⁰⁵ Opět se nám zde objevují informace o problému s neplatiči za nájemné. Obec se jejich nepřipuštěním k dalším dražbám bránila možným finančním ztrátám a zvyšování schodku obecní pokladny z nedobytných pohledávek.

V případě, že nájemce obecních pozemků zemřel, mohl propachtovaný pozemek zůstat v nájmu pozůstalých nebo být přenechán jiné osobě, jak je podáno ve volných návrzích schůze obecního výboru 20. dubna 1902, „...po zemřelém Františku Zitovy pole přenechá se Josefu Kubičkovi za to samé nájemné“.²⁰⁶

Do kategorie dlouhodobého pronájmu na dobu šesti let můžeme zařadit i pronájem obecní honitby, o které se však z dostupných materiálů dozvídáme velmi málo.

V zápisech schůzí libického obecního výboru z roku 1904, konkrétně z 5. února 1904, máme dochované svědectví o pronájmu obecní váhy. Obecní představenstvo stanovilo pronájem váhy na rok 1904 za následujících podmínek.

„1. Pronajímatel jest povinen vždy po čas denní od 6 hod. ranní do 6 hod. večerní pohotov k vážení býti.

2. Pronajímatel jest povinen vážiti vždy přesně, poctivě a spravedlivě nalezenou váhu do knihy zanášeti.

3. Přála-li by si strana potvrzení o vážení a zaplacení budíž jí písemně vydáno.

4. Knihu ku zanešení opatří obec a vyhrazuje si:

a) Právo bezplatně vážiti věci pro obec,

b) Právo revise váhy i knihy.

5. Pronajímatel jest oprávněn vybírati následující poplatky:

1) Za 1 povoz prázdný neb plný neb když tentýž bezprostředně po odvážení zboží naloží neb složí obě vážení 20 hal.

2) Za 1 kus dobytka bez rozdílu 10 hal.

3) Od cizích nepřislušných do obce za každý 2 hal

6. Pronajímatel jest povinen váhu vždy v čistotě a pořádku udržovati.

Pronájem platí vždy na jeden kalendářní rok.

Platební podmínky: pronajímatel jest povinen platiti obnos hotově předem.“

Zápis protokolu dražby dále pokračoval, tím že „...oznámení dražby stalo se veřejným vyhubnováním a ku držbě dostavil se p. R. Samek v zastoupení fy Ott. Černý. Více dražitelů nepřišlo byla dražba zahájena. Vyvolávací cena činila 30 korun. Pan Samek bere to za tuto cenu třicet korun tudíž se mu přiklepává“.²⁰⁷

Pronájem váhy asi nebyl tak atraktivní jako pronájem rybolovu, jak se o tom přesvědčíme dále. V protokolu sepsaném 2. ledna 1905 byl na pořadu

dražby kromě dražby osvětlení i pronájmem obecní váhy, ale jak stojí ve druhém bodu protokolu věnovaném pronájmu vážení na obecní váze: „*Poněvadž se ku dražbě nikdo nedostavil, dražba se neprovedla*“.²⁰⁸ V dalších zápisech v protokolní knize již o pronájmu obecní váhy není ani zmínka. Nelze ale vyloučit, že se obecní váhu obci podařilo pronajmout a mít z toho jistý příjem do obecní pokladny, i přestože o tom nejsou v protokolech další zmínky. Obecní váha stávala v Libici v nevelké vzdálenosti od železničního přejezdu a nedaleko od továrny na vozy až do roku 1961 (Příloha č. 3, p. p. č. 141).²⁰⁹

Podobně tomu bylo i s pronájmy dalších obecních majetků, jejichž dražby nejsou v dostupných protokolech podrobně zaznamenány, ale existují o nich ve stávajících protokolech zmínky.

Pravidelným každoročním zápisem, v *Protokolní knize obce libické z let 1901 až 1923*, byl pronájem rybolovu v řece Cidlině na katastrálním území Libice nad Cidlinou. Řeka Cidlina přitéká k obci od východu a obtékala před regulací jižní a jihozápadní okraj obce Libice nad Cidlinou a asi v kilometrové vzdálenosti od obce se vlévá do Labe. O pronájmu rybolovu jsme poměrně podrobně informováni, díky zápisům v *Protokolní knize*. Zápisy nám prozrazují i jaký byl zájem o pronájem (viz Tabulka 16). Pronájem rybolovu v Cidlině byl obcí pronajímán na jeden rok, zpravidla na období od května do dubna následujícího roku. Poslední informace o dražbě rybolovu pochází z 1. května 1911, kdy byl rybolov v Cidlině pronajat až do konce dubna 1912. Pak zřejmě v souvislosti s probíhající regulací řeky Cidliny dražba rybolovu byla na čas přerušena. Po první světové válce a vzniku samostatné Republiky Československé došlo při pronajímání rybolovu ke změně. V roce 1920 vznikl v Libici rybářský kroužek a od té doby si pronajímal od obce rybolov v řece Cidlině na dobu tří let.

Pronájem rybolovu však nebyl bez rizika. Jak se uvádí v zápise v protokolní knize ze dne 17. května 1907 (tento den se v Libici dražba

rybolovu uskutečnila). Součástí tohoto zápisu jsou stanoveny podmínky, které vydražitel musí plnit:

„...1) Nájemce rybolovu jest zodpověden za škody, které by po březích řeky na travách neb jiných plodinách při chytání ryb učiněné byly, a sice at' škody tyto vznikly buď při chytání ryb jim samým, neb lidmi jim najatými, neb lidmi, kterým by chytání ryb dovolil.

2) Nájemné musí býti hned po vydražení zapláceno hotově.

3) (Dle (protokol) usnesení obec. zastupitelstva z. d. 11. května [1907 –JV])

Nájemce není oprávněn požadovati žádné náhrady na cukrovaru, kdyžby po čas trvající podzimní kampaně cukrovarnické veškeré ryby v řece Cidlině se zdržující následkem vypuštění teplé vody, vápna neb jiných chemických přísad zdechly“.²¹⁰ Následky cukrovarnické kampaně pro rybí populaci a následně pro investujícího dražitele rybolovu byly asi katastrofální. Nasvědčuje tomu i tzv. vznesený volný návrh, poslední jednacím bod schůze obecního výboru, 11. května 1907, před plánovanou dražbou rybolovu (17. 5. 1907), Janem Molnárem, zástupcem libického cukrovaru, „...aby byl pronajat rybolov tím způsobem, že cukrovar dá 20 Korun [zřejmě obci - JV] a rybolov bude pronajat s tou podmínkou, že nájemce nebude míti právo dožadovati se náhrady od cukrovaru.....Tento návrh v rozpočtové schůzi byl přijat, nebyl však opomenutím zapsán“.²¹¹

Následující tabulka nám poodhaluje další skutečnosti dražeb rybolovu v Libici v rozmezí let 1901 až 1911:²¹²

Tabulka 16:

Rok	Vyvolávací cena	Dražitelé	Vydražil za
1901	?*	L. Tichý	12K (L. Tichý, úředník cukrovaru)
1902	?	J. Molnár	12 K (J. Molnár, účetní cukrovaru)
1903	?	J. Molnár, K, Buřil, V. Fér	81K (V. Fér, majitel továrny na vozy)
1904	?	R. Vavroušek, Fr. Mikšovský	20 K (Fr. Mikšovský – rolník, obecní radní)
1905	12 K	L. Tichý, J. Paroulek, Fr. Mikšovský	14 K (J. Paroulek)
1906	?	?	?
1907	2 K	L. Tichý, Fr. Němec, J. Soběslav, F. Šustr	22 K (F. Němec)
1908	2 K	L. Tichý, Fr. Mikšovský, a 3 další v zápise nejmenovaní dražitelé	12 K (L. Tichý)
1909	12 K	L. Tichý	12 K (L. Tichý)
1910	12 K	L. Tichý	12 K (L. Tichý)
1911	12 K	L. Tichý	12 K (L. Tichý)

* ? = údaj se nepodařilo zjistit

Jak je z tabulky patrné, tak právo rybolovu bylo i přes určitá rizika a podmínky zřejmě zajímavým obchodním podnikem. Bohužel se doposud nepodařilo vypátrat, jaké poplatky z ryb získával samotný nájemce.

Nejúspěšnějším pronajímatelem byl Leonard Tichý, úředník cukrovaru, který dražbám ve sledovaném období kraloval, jak nám dokládá provedená analýza dražeb rybolovu z řeky Cidliny v katastru Libice nad Cidlinou (viz Tabulka16). Z celkem 11 dražeb rybolovu v řece Cidlině během sledovaného období, v 6 případech vydražil rybolov zaměstnanec libického cukrovaru (L. Tichý a J. Molnár).

Z výše uvedených skutečností, kdy obec pronajímá rybolov v řece zájemcům i z řad místních obyvatel, by se dalo usuzovat, že bude kladně vyřízena výzva c. k. okresního soudu v Poděbradech, která byla projednávána na schůzi obecního zastupitelstva 26. února 1908, „...by [obcí] jmenováni byli 2

*přísežní znalci pro odbor rybářský...“ Odpověď však byla záporná: „...Obecní zastupitelství se usnáší, vzhledem k tomu, že v obci rybářství se neprovozuje, ani říční ani rybníčné, následkem čehož žádní znalci rybářství v obci nejsou, nikoho nenavrhnouti“.*²¹³

K dalším pravidelným zápisům v *Protokolní knize obce libické 1901 až 1923*, objevujícím se zpravidla začátkem kalendářního roku, patřila dražba pronájmu veřejného osvětlení, respektive dodávek petroleje a dalšího materiálu potřebného ke svícení. Při této dražbě, současnou terminologií řečeno veřejné soutěži, obec vybírala nejvhodnějšího dodavatele – nájemce, který by za nejnižší možnou částku byl schopen osvětlení obhospodařovat – dodat potřebný materiál nutný k provozování veřejného petrolejového osvětlení obce. Proto se do soutěže zpravidla hlásili místní obchodníci.

Po obci Libici bylo v roce 1910 rozmístěno již celkem 11 petrolejových lamp veřejného osvětlení²¹⁴ na rozdíl od roku 1906, kdy jich bylo celkem 9 (viz podmínky citované níže). Pro lampy veřejného osvětlení bylo potřeba koupit, za pro obec přijatelnou, ekonomicky nejvýhodnější cenu, potřebné množství petroleje, knotů, zápalek a skleněných cylindrů. Obec dražbou získala dodavatele potřebného materiálu k provozu veřejného petrolejového osvětlení. Vlastní provoz byl zajišťován obecním zaměstnancem – ponocným, obecním strážníkem, který byl placen z obecních prostředků. V dražebních podmínkách na pronájem svícení jsou sice uvedeny časy svícení v určitých ročních obdobích, ale ta měla zřejmě pro dražitele smysl pouze v množství dodávaného materiálu ke svícení. Dodržovat časy svícení bylo na obecních zaměstnancích, kontrola pak na starostovi a představenstvu obce.

Pravidelná dražba pronájmu petrolejového osvětlení skončila v Libici nad Cidlinou zavedením elektrického proudu a zřízením veřejného elektrického osvětlení v obci v roce 1914, kdy se tato záležitost stala bezpředmětnou.

Podmínky pro vydražitele obecního osvětlení v Libici nad Cidlinou byly mj. stanoveny 9. ledna 1906 (platné i v pozdějších letech) a zněly následovně:

„...1. Opatření dostatečně petrolejem 9 lamp, dodání potřebných knotů, skel a zápalek.

2. Doba svícení za tmavých nocí: v létě od 9 hodin večer do 3 hodin ráno, v zimě od 6 hod. večer do 5 hodin ráno. Za noci světlých a měsíčných se svítit nebude“.²¹⁵

Dražba osvětlení probíhala postupným snižováním původní vyvolávací ceny – jak je v dražebních protokolech uváděna „snižovací dražba“. Forma dražby byla buď pomocí obálek, kdy obecní představenstvo vyzvalo obchodníky, aby podali písemné nabídky (*oferty*) o „...pronajmutí petrolium pro...svícení obecních svítlen...“. Po doručení všech *ofert* ve stanoveném termínu byly obálky obecním představenstvem otevřeny a vybrána konkrétní nabídka. Tato praxe byla ve sledovaném období od roku 1902 do 1911 realizována pouze dvakrát (viz Tabulka 17). Zbývající dražby ve sledovaném období byly prováděny za přítomnosti zájemců o dražbu zřejmě s klasickým průběhem, s největší pravděpodobností na obecním úřadě nebo v obecné škole. Pro rok 1901 informace o dodavateli petroleje nejsou známy a o období od roku 1912 do roku 1914, kdy začalo být provozováno elektrické osvětlení, se zápisy ani zmínky o dražbě veřejného osvětlení v *Protokolní knize* neobjevují.

Bližší informace o průběhu dražeb osvětlení v Libici nad Cidlinou ve sledovaném období se nepodařilo vypátrat, kromě situace popsané v zápise, kdy se dražby zúčastnil pouze jeden (v zápise potvrzeno) zájemce, jako tomu bylo při dražbě osvětlení na rok 1907. Zápis z dražby obecního osvětlení v *Protokolní knize obce libické (1901-1923)* ze dne 17. května 1907 uvádí: „...P. K. Lorenc se uvolil osvětlování obce za vyvolávací cenu a za stanovené ceny přijmouti a poněvadž ku dražbě jiný obchodník se nedostavil, byla mu dodávka osvětlování zadána za korun 138 od 1.1. 07 do 31/12 1907“.²¹⁶ Z uvedeného zápisu můžeme také potvrdit i délku období dodávky materiálu potřebného k osvětlování, která

se v dalších zápisech také zpravidla specifikovala. V tomto konkrétním uvedeném případě, vyvstává ale otázka, jak bylo osvětlování zabezpečeno od počátku roku do dne, kdy dražba byla vykonána, tj. od ledna do poloviny května předmětného roku. Tato odpověď nám zůstává utajena. Je nepravděpodobné, že by svícení nebylo v tomto období realizováno. Je však možné, že obec s obchodníkem K. Lorencem již spolupracovala při odběru petroleje pro období od ledna do května a dražba byla více méně formalita. Je velice zajímavé, že se zpravidla dražby osvětlení konaly na přelomu kalendářního roku, aby se zajistila dodávka na následující období. V tomto směru je rok 1907 se svou dražbou a zpětnou platností zcela výjimečný.

Dražba osvětlení v období 1902 – 1911:²¹⁷

Tabulka17:

Na Rok	Vyvolávací cena	Dražitelé	Vydražil za
1901	?		
1902	?	K. Lorenc	60 K (K. Lorenc)
1903	neuveďeno písemné nabídky	Jos. Buřil, K. Lorenc	80 K (Jos. Buřil)
1904	neuveďeno písemné nabídky	Arnošt Meisner (100 K), Václav Zykan (98 K)	98 K (V. Zykan) *
1905	140 K	Jos. Buřil, K. Lorenc	135 K (K. Lorenc)
1906	140 K	Jos. Buřil, Václav Kučera	138 K (Jos. Buřil)
1907	138 K	K. Lorenc	138 K (K. Lorenc)
1908	138 K	Jos. Buřil	138 K (Jos. Buřil)
1909	180 K	Jos. Buřil, K. Lorenc, Václ. Kučera, Arnšt Meisner	140 K (V. Kučera)
1910	180 K	Jos. Buřil, Václ. Kučera, A. Meisner	133 K (V. Kučera)
1911	v zápise neuvedena (pravděpodobně 180 K)	Jos. Buřil, Václ. Kučera, A. Meisner	140 K (A. Meisner)

Pozn.* V protokolu ze dne 13. ledna 1904 výslovně uvedeno, aby vydražitel V. Zykan „...dodával řádný petrolej, aby světla byla jasná...“

Z uvedené tabulky je jasně patrné, že se během několika let částka nutná k provozování veřejného osvětlení v obci více než zdvojnásobila (z 60 Korun v roce 1902 na 135 Korun již v roce 1905) bez ohledu na počet obhospodařovaných lamp v obci (1906 – 9 lamp, 1910 – 11 lamp).

Vlastní dražba probíhala zpravidla za účasti obecní rady a o dražbě byl vykonán zápis do *Protokolní knihy obce libické* a zakončen podpisem vydražitele, starosty a případně dalších přítomných radních. Tato formalita byla aplikována i při dražbě rybolovu. Nelze pochybovat, že stejný postup se prováděl i při dalších dražbách obecního majetku. Mimo těchto formálních úkonů souvisejících konkrétně s dražbou rybolovu a osvětlení obce, se v námi sledovaném období žádné další dražby do předmětné knihy nezaznamenaly. Pouze se v některých zápisech ze schůzí představenstva či výboru sporadicky objevují zmínky o vykonaných dražbách obecního majetku (například zápis ze schůze obecního zastupitelstva dne 1. září 1910, kde je mj. uvedeno v bodu 2. „Zpráva o činnosti představenstva od poslední schůze. Starosta referuje: ...Trávy jsou prodány...“²¹⁸) či o dražbách plánovaných, jako na schůzi obecního zastupitelstva dne 8. prosince 1913, kdy je uvedeno v bodu pátém předmětného protokolu „...usnesení o prodeji dříví v obecním lese. Po předchozím rozhovoru usneseno prodati dříví pod valy se nalézající... Prodávati se má na stojatě a v době co možná nejkratší...“²¹⁹ Příprava této dražby byla následně druhým bodem programu schůze obecního představenstva 13. prosince 1913: „...Dle usnesení obecního zastupitelstva provede se dělání dílců pro prodej dříví v ob. lese v pondělí dne 19/12 [1913] odp. o 1 hodině odp. ku kterémuž pozvou se všichni páni členové představenstva“.²²⁰

Sporadické informace o pronájmu obecního majetku lze také nalézt i v *Pamětní knize obce libické*, kde jsou uvedeny i údaje kolik dílců a i na kterém místě byl obecní pozemek pronajat a kolik obec získala: „...Nájem trav v květnu 1917 v Libici – Na regulaci. ...Pronajato 43 dílců,... 2837 K se stržilo za trávu Na regulaci...“²²¹ Následující zápis hovoří o dalším pronájmu obecního majetku, ale i o pronájmu majetku ve správě katolické církve – záduší: „...Obecní tráva v květnu 1917: Z 23 dílců – 1873 K se stržilo za obecní trávy. Pan farář (katol.) Josef Pátek dostal za 10 měř luk 1333K (loni 1916 – 800K.)“.²²² Místní název *Na regulaci* označoval, a dodnes označuje, pozemky

na pravém břehu zregulované řeky Cidliny, směrem od nového betonového mostu, dolů po proudu řeky k soutoku s řekou Labem. Rozsah byl ale omezen hranicemi katastru obce Libice nad Cidlinou.

K naší škodě se prozatím nepodařilo objevit více informací věnovaných dražbám obecního majetku.

11. ROZPOČET OBCE A ÚSTAVU CHUDÝCH

Kapitolu věnovanou obecním financím uvedeme zápisem ze schůze obecního výboru v Libici nad Cidlinou uskutečněné 26. února 1910:

„...6. *Volné návrhy.*

*Pan starosta čte a dává v úvahu přípisy okr. výboru v Poděbradech, které pojednávají o zřízení revisní kanceláře mající za účel revidování obecních účtů apod. Přípis vzat na vědomí s tím přesvědčením, že pro nynější čas revise taková jest pro některé obce snad dosti nutná, pro Libici však dosud se nejeví potřeba takové revise“.*²²³

Důležitým úkolem obecního starosty bylo, aby každoročně sestavil obecní rozpočet příjmů a vydání včetně obecních ústavů na nadcházející rok. Za správní rok byl považován kalendářní rok počínající 1. lednem a končící 31. prosincem téhož roku. Sestavený rozpočet měl starosta za povinnost, před tím než bude schválen obecním výborem, veřejně vystavit minimálně na 14 dnů, aby do něho mohl nahlédnout každý občan obce a učinit případné připomínky. Tuto skutečnost nám potvrzuje i zápis z rozpočtové schůze obecního výboru 3. března 1909, kde je výslovně uvedeno ve věci předložení účtů za rok 1908, a „...starosta sděluje, že po dobu vyložení žádný do nich nenahlédl a námitek žádných podáno nebylo“.²²⁴ Informace tohoto charakteru je v *Protokolní knize obce libické* ojedinělá. V případě podání jakékoliv námítky, bylo obecní zastupitelstvo povinno se touto připomínkou zabývat. O konkrétních krocích libických starostů při tvorbě obecního rozpočtu nejsme přesně informováni a tedy ani nevíme, kdy starosta rozpočet připravoval. Z logiky věci však tuto činnost musel provádět ještě před začátkem kalendářního roku, pro který rozpočet sestavoval. Nesmíme zapomenout také na lhůty vystavení sestaveného rozpočtu. Toto nás nutí k závěru, že obecní starosta připravoval rozpočet nejspíše již v listopadu. Obecní rozpočet byl sestavován na základě účetní

uzávěrky předchozího roku. Je více než pravděpodobné, že sestavením rozpočtu se zabývalo více osob. Vedle starosty s největší pravděpodobností členové představenstva, konzultováno bylo zajisté i s pokladníky obecních a chudinských účtů. Vytvoření odpovídajícího rozpočtu bylo pro obec velice důležité po všech stránkách.

Obecní výbor, jak již bylo výše zmiňováno, se obecním rozpočtem zabýval zpravidla v prvních měsících nadcházejícího kalendářního roku. Někdy se tento bod dostal na pořad jednání například až v dubnu či dokonce v květnu, jak tomu bylo například při schválení rozpočtu obecních na rok 1901 – 25. května 1901.²²⁵ Nejprve byly obecnímu výboru předloženy ke schválení obecní účet a účet chudinské pokladny za rok minulý. Tyto účty musely být také veřejně dostupné k nahlédnutí občanům před svým schválením obecním výborem. Schvalování těchto účtům předcházela zpráva revizorů účtů, kteří byli k této činnosti zvoleni na právě probíhající schůzi, při které se schvalované účty předkládaly. Při následující schůzi si obecní zastupitelé vyslechly zprávu revizorů účtů, vypracovanou na základě kontroly účetních dokladů. Vysvětlily a doplnily se případné nedostatky v účtech a poté proběhlo hlasování o schválení jednotlivých účtů. V některých případech mohli revizoři účtů navrhnout i odpis pohledávek na obecních přírážkách, které figurovaly v účetnictví obce již několik let a jevily se nedobytnými.²²⁶ Nebo na základě zprávy revizorů účtů se mohlo obecní zastupitelstvo usnést, jak tomu bylo na schůzi obecního výboru 10. března 1908, „...aby pohledávky starší jednoho roku vymáhány byly exekučně popřípadě soudně, a aby připočítán jim byl úrok 6% z prodlení od 1. ledna 1908...“.²²⁷ Současně, jak již bylo výše zmíněno, byl při schvalování účtů za předchozí období předkládán obecnímu zastupitelstvu ke schválení, revizory přezkoumaný obecní inventář.

Za vedení obecních účtů byl zodpovědný pokladník (početvedoucí), zvolený zpravidla na první povolební výborové schůzi z členů obecního

zastupitelstva. Stejným způsobem se o pokladnu ústavu chudých (chudinská pokladna) staral též na první povolební schůzi zvolený pokladník. Na jednotlivé pokladníky dozíral jako kontrolní orgán radní, zodpovědný za referát finanční a chudinský.

V následující tabulce je uveden přehled pokladníků obecní a chudinské pokladny v období 1901 – 1918 dle *Protokolní knihy obce libické z let 1901 až 1923*:

Tabulka 18:

Volební období	Početvedoucí (zvolen)	Chudinský pokladník (zvolen)
1900 – 1903	?	František Bacílek (25.5. 1901)
1903 – 1906	Josef Paroulek	Karel Lorenc (2.5. 1903)
1906 – 1909	Josef Paroulek (13.6. 1906)	?
1909 – 1912	Josef Paroulek	Karel Lorenc (10.7. 1909)
1912 – 1918	Josef Paroulek	Karel Lorenc (15.2. 1913)

Pravidelným bodem rozpočtové schůze libického obecního výboru, jak nám dokládají zápisy v *Protokolní knize*, který následoval po odsouhlasení obecních a chudinských účtů, bylo předložení a schválení obecního rozpočtu a chudinského účtu na nadcházející rok. Současně obecní výbor odhlasoval výši obecních přírážek k daním. Vyhlášené a schválené přírážky snižovaly deficit obecního rozpočtu. Jak je patrné z níže uvedené tabulky, přírážky dosahovaly poměrně vysokých hodnot. Z mnoha protokolů ze schůzí vyplývá, že bylo pro některé občany zřejmě obtížné tyto vysoké přírážky platit.

Jelikož se nám nedochovaly ze sledovaného období žádné obecní rozpočty obce Libice, musíme vycházet z údajů uvedených v *Protokolní knize* v zápisech z rozpočtových schůzí. Tyto zápisy nám poskytují informaci o výši plánovaných vydání a příjmů na nadcházející kalendářní rok. Vedle těchto čísel jsme dále informováni o výši schodku obecního rozpočtu a výši plánovaných

obecních přírážek, které obec stanovila k úhradě a srovnání schodku. V několika zápisech z těchto schůzí jsme též informováni o výši předepsaných přímých c. k. daní, které pro obec Libici nad Cidlinou vyměřil c. k. berní úřad v Poděbradech ve výši přibližně 12.000,- Korun. Tato částka, jak jsme již zmiňovali, byla důležitým vodítkem pro tvorbu voličských seznamů a následné rozdělení voličů do sborů při obecních volbách a dalších úkonů.

Výše obecních rozpočtů pro Libici nad Cidlinou v letech 1901 až 1915 dle *Protokolní knihy obce libické 1901 až 1923*:

Tabulka 19:

Na rok	Příjem	Vydání	Schodek	Přirážka	Daň*	Poznámka
1901	8.817,05	10.378,83	1.561,78	2%		
1902	7.781,48	11.224,17	3.442,69	30 % snížena na 25%		20.4.1902
1903	9.257,72	11.470,80	2.213,00	20%		
1904	6.544,75	9.888,46	3.343,71	30 %	11.229,50	
1905	7.434,71	11.356,09	3.921,38	30%		
1906	7.229,09	11.143,70	3.914,61	30% školní přirážkou		
1907	7.223,89	11.258,89	4.035,00	35%	11.500,00	
1908	7.421,02	12.273,21	4.852,55	47% Přijato 45%	10.380,15	
1909	7.357,72	12.569,85	5.212,13	45% školní přirážkou ku všem a k přímým daním		
1910	11.233,70	8.195,14	3.038,56	27 % přirážkou k veškerým c.k. přímým daním		
1911	7.124,24	11.718,06	4.593,82	40 %		
1912	8.557,53	11.605,03	3.047,50	25%	12.190,00	
1913	7.887,42	12.087,00	4.200,00	35%		
1914	7.929,71	12.425,82	4.496,11	38%	12.000,00	
1915	8.520,93	15.147,93	6.627,00	50%		

* Přesná výše předepsaných c. k. přímých daní pro obec Libici nad Cidlinou je známa pouze z let 1904, 1907, 1908, 1912, 1914, které se nám podařilo z dostupných pramenů zjistit.

Starosta se musel při sestavování rozpočtu řídit určitými pravidly, nutnými ke správnému sestavení obecního rozpočtu. Jak se to dařilo libickým starostům můžeme vyčíst z výše uvedené tabulky. Po celé období byl rozpočet nevyrovnaný a převyšovalo vydání nad příjmy. Součástí obecního rozpočtu byly položky, ze kterých se platila vydání na: úřední správu, na výkon místní policie, na místní komunikace, na chudinství, na školství, případně na zdravotní péči a další potřebná vydání. Příjmy bylo možno očekávat z obecního kmenového jmění, z pronájmů obecního majetku a dalších nám blíže nespecifikovaných příjmů. Některé příjmy můžeme identifikovat v protokolech ze schůzí obecního zastupitelstva či představenstva. Bez konkrétní znalosti libických obecních rozpočtů nemůžeme ale přesně určit jejich rozpoložování či určit zdroje příjmů a také vydání. V rozpočtech musely být pojaty také příjmy a výdaje související s působností obce v oblasti samostatné (přirozené) a přenesené působnosti obce.

Pravidelný příjem do obecního rozpočtu tvořily poplatky vybírané obcí z atrakcí a stánků, při v širokém okolí vyhlášené libické pouti, odehrávající se první neděli po sv. Vojtěchu (23.4.) – libickém rodáku. Obecní zastupitelé se proto při svém zasedání 5. května 1904 rozhodli určit výši poplatků vybíraných při této události do obecní pokladny. „...*Pan Josef Buřil podotýká, že prý byly o pouti libické vybírány velké příspěvky od cizích obchodníků a tím se poškozují obchod. Proto padl návrh vybírat o pouti: za kolotoč po 4 K, za americkou houpačku 5 K, za perníkárský krám 1 K, za panoptikum 4 K, za zvěřinec 4 K, za házení plechu 2 K, za střelnici 2 K, za pomerančové krámy 60 h, za sodovku a vuřtle 40 h, za menší podniky 20 h, za krámy ševců a čepičářů 50 h. Přijato*“.²²⁸ Podle tohoto seznamu si můžeme udělat obrázek, jak asi vypadala začátkem dvacátého století pout' na Poděbradsku.

Při tvorbě obecního rozpočtu, v kapitole vydání, museli libičtí starostové také myslet na poskytnutí příspěvků pro místní spolky, kterých bylo v Libici několik: Občanská beseda, Spolek dělníků zednických, Rolnicko-čtenářská besídka, Sbor dobrovolných hasičů a Tělocvičná Jednota Sokol. Těmto spolkům

se každoročně na základě jejich žádostí vyplácelo z obecní pokladny na činnost od 20 do 50 Korun. Větší investice vkládala obec do Sboru dobrovolných hasičů, kterému částečně hradila hasičskou vymořinu a výstroj.

Problémy s příjmy do obecní pokladny byly poměrně časté a zpravidla byly zapříčiněny platební neschopností občanů, kteří měli vůči obci nějaký finanční závazek, obvykle za nájem obecních pozemků, jak již bylo výše uvedeno. Dokladem nám toho je volný návrh květnové schůze r. 1901, kdy Fr. Mikšovský navrhuje, „...aby představenstvo přísně dlužníky upomenulo a jestli nezaplatí, aby dluh exekuční cestou vymáhán byl“.²²⁹ Při příští schůzi se zastupitelstvo usneslo, „...by představenstvo prohlédlo seznam dlužníků a určilo ty, kteří by byli v nebezpečí soudní žaloby, ostatní dluhující se vyzvou by zaplatili, neb se zřetel brát nebude, budou zároveň žalováni a při dražbě pozemku tohoto pachtu nebudou k dražbě připuštěni“.²³⁰ Zápisy obdobného charakteru nás provázejí téměř pravidelně po celé sledované období a potvrzuje to vážnost celé situace pro obec.

Například při schůzi obecního výboru 3. března 1909 navrhl rada Salich (virilista libického obecního výboru), „... aby dlužníci přísně upomenuti byli a ti kteří by nezaplatili do konce října 1909 by jim byl účtován každoročně 5% úrok z prodlení. Dále navrhuje, aby do příštích pronájemních smluv pojat byl odstavec, že se z nezaplaceného nájemného dle smlouvy vybírat bude 5% úrok z prodlení. Pan V. Vinduška k tomu navrhuje, aby úrok z prodlení vybírán byl i u dluhujících školních přirážek. Návrhy se schvalují“.²³¹ V zápisech se ale nevyskytují žádné informace, které by se případnou žalobou či exekucí zabývaly. Je otázkou, jak byla obec při vymáhání dlužných částek aktivní a důsledná. Informace o splácení pohledávek by bylo možné dohledat s největší pravděpodobností v pokladních knihách, které nám ale nejsou pro námi sledovaný časový úsek v rozmezí let 1901 až 1918 dostupné.

Ve druhé polovině sledovaného období měla obec Libice nad Cidlinou poměrně velká vydání z obecní pokladny. Asi tím největším, byla elektrifikace obce, jejíž realizace se uskutečnila v letech 1913 až 1914.

O zavedení elektrického proudu do Libice jsme informováni z několika zdrojů, jednak *Protokolní kniha obce libické* a rukopisné vzpomínky Františka Žampy. Ten ve svých vzpomínkách uvádí zajímavé skutečnosti související s elektrifikací Libice nad Cidlinou: „...*Již v roce 1912 bylo postaveno vedení elektriny z Kolína do [Velkého] Oseka a v roce 1913 z [Velkého] Oseka do Libice. Elektrifikace se nešířila nijak bleskově. Obec musela přispět na primární vedení do vsi, musela se zavázat k odběru proudu pro osvětlení obce, musel být i zajištěn určitý počet odběratelů soukromých...*

*... A tak už koncem roku 1913 se pokračovalo se stavěním primárního vedení z Libice do Pátku, a tak Libice byla první a Pátek druhou obcí na Poděbradském hejtmanství, kde se elektrina zavedla. Pátek byl ale také poslední obcí do níž byla elektrina na Poděbradsku zavedena do začátku války, po celou válku byla pauza, pokračovalo se až po válce a to už lavinovitě“.*²³²

Podle *Protokolní knihy obce libické 1901 až 1923* první konkrétní jednání o zavedení elektrického proudu do obce proběhlo při schůzi obecního zastupitelstva 27. ledna 1912. V protokolu této schůze je dále zaznamenáno: „*Projednání o zamýšlené akci, zavedení elektrického proudu do obce od firmy Fr. Křižík z Kolína. Po předběžné poradě a referátu, který podal ve věci té pan Fr. Svoboda, vyslovuje se zastupitelstvo příznivě pro to, aby rozvedení v obci provedeno na náklad obce, která konsumentům zúčtování provede a usnází se, aby dožádalo se firem po došlém jí seznamu podrobný návrh a rozpočet, aby zdejší obci zaslán byl a další usnesení učiněno bude“.*²³³

Definitivní rozhodnutí o zavedení elektrického proudu do obce Libice padlo 15. února 1913 při schůzi obecního zastupitelstva a protokolní zápis z této schůze uvádí: „*Usnesení o návrhu představenstva: Budiž zaveden do obce elektrický proud a postavena sekundární rozvodná síť po obci. Financování*

tohoto podniku, aby převzala obec. O tomto bodu programu referoval pan Fr. Svoboda [I. radní obecního představenstva - JV], který vysvětlil prospěch elektrického proudu pro obec a přimlouval se vřele, aby zastupitelstvo tuto akci příznivě podporovalo a uskutečnilo. Zastupitelstvo jevílo příznivý zájem v akci této, až na pana ředitele [cukrovaru v Libici] Haisla, který sdělil, že nemůže pro dnešní den prohlášení učiniti, vyžádal si potřebné informace zapůjčiti, které předloží firmě a příští schůzi usnesení o věci té sdělí. Při bodu tomto přečteno ohrazení ředitelství velkostatku v Poděbradech. Následkem prohlášení pana ředitele Haisla usnáší se zastupitelstvo, aby hlasování o této akci ponecháno bylo do příští schůze, do kteréž doby má představenstvo nezávazně s oferenty smlouvu připravit. K řízení této přípravné práce zvolen mimo představenstva pan Václav Strnad [člen obecního zastupitelstva]“.²³⁴ V uvedeném zápisu je jasně patrný poměrně značný vliv virilistů, kteří vahou své osoby dokázali zřejmě při projednávání závažného rozhodnutí korigovat rozhodnutí obecních zastupitelů.

V souvislosti s elektrifikací obce se dostal na pořad schůze obecního výboru 6. května 1915 „...*protest velkostatku Poděbradského ve kterém se ohražuje, aby elektrické zařízení nebylo hrazeno obecními přirážkami, nýbrž úhrada aby se stala pouze konsumenty a obec aby hradila pouze připadající obnos za osvětlování ulic.*

Po přečtení tohoto protestu přítomný zástupce velkostatku M. Poláček tajemník, ohražuje se proti schválení ob. účtů za rok 1914 pokud se týká financování a účtování elektrického proudu a to z důvodů obsažených v protestu velkostatku ze dne 11. března 1915, právě p. starostou přečtených a žádá prvé o písemné vyřízení tohoto protestu“.²³⁵ Zápis dále pokračuje velice zajímavým a z našeho pohledu rozumným usnesením obecních zastupitelů, chránícím zájmy všech občanů v obci bez rozdílu společenského postavení. Následující řádky prozrazují i vysoké sociální cítění obecního zastupitelstva, či alespoň autorů

návrhu usnesení: „Obecní zastupitelstvo zamítá protest velkostatku poděbradského a usnáší se:

Dle § 78 obecního zřízení na který se velkostatek poděbradský odvolává není povinen poplatník přispívati když se výlohy týkají prospěchu pouze některých držitelů, aneb jenom některé třídy občanů.

V případě hrazení nákladu na elektrickou rozvodnou síť však tak není, an užitek ze zařízení užívají všichni občané v obci bydlící, tedy nikoliv pouze určitá třída občanů, rovněž užívá se též ku osvětlování veřejnému.

Obec jako taková má tedy nejen právo ale i povinnost, která by směřovala ku povznesení obce, tak i blahobytu svých občanů, neboť právě tím udrží se platební způsobilost jednotlivců když jest jim umožněno využití některých vymožeností vědy ku zlevnění výrobních nákladů. Že taková vymoženost, užití elektrického proudu jest, jest po dosavadních zkušenostech nesporno.

Ježto však jednotlivcům nebylo by nikdy možno podniknouti samostatně tuto akci, jest proto na místě obec, aby tak spojenými silami učinila co jednotlivcům by bylo nemožno.

Okolnost, že všichni uživatelé proudu nepoužijí tento dle poměru své platební způsobilosti a povinnosti, nemůže tuto dobrou věc zadržeti, an má každý v obci právo na rozvodnou síť se připojiti a proud tak ku svým účelům hospodářským využití.

Dále sluší zdůrazniti, že právě jest sociální povinností zámožnějších vrstev poplatníku aby napomáhali vrstevám méně majetným by tyto za společného zařízení prospěchu bráti mohli.

Konečně nutno uvést, že následkem trvající války obyvatelstvo nanejmen zemědělské zbaveno jsouce jak pracovníků na bojišti se nalézajících tak i potřebného potahu, neobešlo by se v této kritické době bez pohonu elektrického an ostatní pohony jako benzinový a parní pro nedostatek surovin nebudou moci býti ani získány; a kdyby se mělo tohoto pohonu zřeknouti pro drahotu proudu který by jistě nastal, kdyby dle návrhu a přání velkostatku poděbradského

upotřebným proudem tj. jeho zdražením mělo se hraditi zúročení a amortizace celého zařízení, byly by všechny zemědělci i průmyslové podniky v největší míře ohroženy.

*Po podání tohoto odůvodnění vzalo zastupitelstvo sice protest velkostatku na vědomí nedává však tomuto protestu místa, považuje jednání své za správné a zakončené“.*²³⁶

Zápisy dokládají, že se při elektrifikace obce jednalo o poměrně rozsáhlou a náročnou akci po všech stránkách. Financování tak rozsáhlého podniku nemohlo být pokryto obecními zdroji, a proto tuto skutečnost musela obec Libice nad Cidlinou řešit půjčkou.

Usnesení o návrhu představenstva, aby potřebný obnos na postavení sekundární elektrické sítě ve výši 20.000,- Korun byl vydlužen od spořitelního a záložního spolku v Libici n/C. se uskutečnilo 13. března 1914, na zasedání obecního zastupitelstva. Dlužní úpis podepsalo v zastoupení obce představenstvo, sestávající z pana starosty Fr. Mikšovského, Karla Lorence (II. radní), Fr. Paroulka (III. radní) a Václava Novotného (IV. radní).²³⁷

12. DOMOVSKÉ PRÁVO

S nastolením nového správního zřízení se již v zákoně ze 7. března 1849 objevuje ustanovení o domovském právu. Nově a jednotně pro všechny obce bylo domovské právo upraveno v rakouských zemích císařským patentem z 24. dubna 1859, č. 58 říšského zákona, kterým byl vydán nový obecní zákon. Znamenalo to, že možnost získání domovského práva byla omezena a následkem bylo, že se pro chudší obyvatele obce stalo nedostupné. Především došlo k odstranění nabytí domovského práva čtyřletým pobytem a podmínky pobytu byly podstatně ztíženy. Tato ustanovení se přijala v době prosazujícího se liberalismu v Rakousku (v prosinci 1859 byl vydán liberální živnostenský řád, který odstranil cechovní zřízení).

Říšský zákon z 5. března 1862, č. 18 ř. z., stanovil, že každý státní občan musí mít v některé obci domovské právo. O žádosti za udělení domovského práva rozhodovala obec. Co do domovských poměrů se odkazovalo na zvláštní říšský zákon o domovském právu z 3. prosince 1863, č. 105 ř. z., který znamenal zásadní obrat v dosavadním zákonodárství o domovském právu. Obsahově převzal skoro beze změny předpisy obecního zákona z roku 1859, avšak s tou základní odchylkou, že ustanovení o nároku proti obci na udělení domovského práva byla vypuštěna.

Podle říšského zákona, který se již týká našeho sledovaného období, o domovském právu vydaném dne 5. prosince 1896 č. 222 říšského zákoníku (novela k zákonu o domovském právu ze dne 3. prosince 1863 ř. z. č. 105) bylo možno nabývat domovské právo pouze:

1. výslovným přijetím do svazku domovského a to:

a) dobrovolným

b) nuceným

2. úřadem.

O žádosti o dobrovolné přijetí rozhodoval obecní výbor samostatně a jak praví zákon, s vyloučením každého odvolání. Žádost bylo možno podat ústně či písemně.

Přijetí do domovského svazku nesmělo být omezeno časem ani uděleno s podmínkou, která by byla v rozporu se zákonnými ustanoveními (například, že příslušník nebude mít nárok na chudinské zaopatření).

O nuceném přijetí do obecního svazku se hovořilo tehdy, nabýval-li někdo domovské právo vydržením.

Obec nemohla odepřít přijetí do domovského svazku osobám, které prokázaly splnění definovaných podmínek: že jsou rakouskými státními občany, že se v obci zdržují deset let a to po dosažení svéprávnosti (po dovršení 24 let, případně i dříve, byl-li soudem prohlášen za zletilého) a tento pobyt musí být dobrovolný a nepřetržitý.

V souvislosti s novelou domovského zákona vydané 5. prosince 1896 číslo 222 ř. z. počala desetiletá lhůta dnem 1. ledna 1891, a proto nebylo možno získat domovské právo tzv. vydržením před 1. lednem 1901. Zákonem daná desetiletá lhůta se počítala ode dne nabytí svéprávnosti žadatele, nikoli od dne podané žádosti na zpět. Tato skutečnost nám vysvětluje poměrně velké množství vyřizovaných žádostí o přijetí do obecního svazku, které projednávali libičtí obecní zastupitelé v prvních letech sledovaného období (od roku 1901). Aby obecní zastupitelé mohli množství žádostí o domovskou příslušnost bez problémů a zdržování při schůzi zastupitelstva vyřizovat, bylo 12. března 1902 zvoleno „...komité, které by vyšetřilo další podané žádosti o udělení domovského práva. Do komité zvoleni byli pánové, členové představenstva Jiří Soběslav [tč. Starosta - JV], Jan Dvořák, Fr. Svoboda, Jos. Kříčka, Jos. Paroulek a pan Jan Kubka”.²³⁸ Například při schůzi obecního zastupitelstva v Libici nad Cidlinou dne 2. května 1903 bylo do svazku obecního přijato 35 nových obecních příslušníků.²³⁹ Tento příliv byl nejpravděpodobněji zapříčiněn relativním dostatkem pracovních příležitostí přímo v Libici (cukrovar, sušárna

čekanky, Férova továrna, železniční dráha). Na druhou stranu je však nutno dodat, že v této době byl zaznamenán i určitý odliv libických obyvatel do jiných obcí a hlavně měst, kde byla větší příležitost k získání zaměstnání. Tento úbytek však byl v podstatě bezvýznamný, na rozdíl od jiných oblastí Poděbradska (např. soudní okres královéměstecký, součást c. k. okresního hejtmanství v Poděbradech).

Vraťme se ale k dalším podmínkám nutným k možné žádosti o udělení domovského práva. Podmínka tzv. vydržení, se vztahovala i na manželku, jejíž pobyt v obci je nutno považovat za dobrovolný, což mělo za význam, že sice nemohla za života manžela samostatně nabýt domovského práva, protože sdílela domovské právo se svým chotěm. V případě, že manžel zemřel v době její desetileté vydržecí lhůty, počítala se do toho i léta, která se zdržovala v obci se svým manželem.

Důležitým kritériem pro nabytí domovského práva v obci tzv. vydržením, bylo, že žadatel po celou dobu vydržecí nesměl připadnout na obtíž veřejnému chudinskému zaopatření. Za chudinské opatření se však nepokládalo osvobození žadatelových dětí od školného, nebo tzv. přechodná podpora či podpory z nemocenských, úrazových nebo invalidních pokladen. O chudinském zaopatření se dá mluvit tehdy, byla-li chudinská podpora trvalá. Obec ji poskytovala osobám, které nebyly buď z důvodů osobních, duševních či fyzických či všeobecně ekonomických, schopny si na svou výživu plně vydělat, čímž byly odkázány na trvalou a pravidelnou pomoc z veřejných prostředků. Ale aby mohlo být prohlášeno, že osoba byla na obtíž chudinskému zaopatření, nestačilo, aby o podporu trvale žádala, či aby usnesením obecního výboru nebo vyšších úřadů byla podpora přiřknuta, ale aby byla skutečně vyplácena.

Neméně důležitým kritériem, byla jeho bezúhonnost a hlavně spořádaný život.

Žádat o přijetí do domovského svazku na základě vydržení mohla kromě žadatele samotného a osoby, které od něho své právo domovské odvozují, ale také jeho dosavadní domovská obec.

Vedle nabytí domovského práva vydržením, bylo možné získání domovského práva i nastoupením úřadu v obci. Tímto způsobem nabývali domovského práva např. definitivně ustanovení úředníci, duchovní, veřejní činitelé či c. k. notáři v obci, ve které jim bylo stálé úřední sídlo přikázáno. Tyto osoby nabývaly domovského práva bez ohledu zda-li s tím obec souhlasí či nikoliv, tedy i proti vůli obce, za podmínky, že: jsou definitivně, tj. trvale ustanoveni, skutečně nastoupí svůj úřad, bylo-li jim stálé úřední sídlo vykázano.

Takový definitivně jmenovaný a do obce přidělený a svůj úřad nastupující úředník nabýval domovského práva již ode dne, kdy zákon daný 5. prosince 1896 byl vyhlášen, tzn. ode dne 19. prosince 1896.

Dalším ze způsobů získání domovského práva, tzv. odvozeným způsobem, bylo narození nebo provdání. V případě manželských dětí nabývaly domovského práva v té obci, ve které náleželo domovské právo jejich otci, když se narodily. Nemanželské děti byly příslušny do obce, do které příslušela jejich matka v době jejich narození.

Sňatkem nabývaly ženy domovského práva v té obci, ve které bylo přiznáno domovské právo jejich manželovi.

Na druhou stranu však bylo možné také domovské právo ztratit a to úmrtím, ztrátou rakouského občanství či nabytím domovského práva v jiné obci.

Přijetí občana do svazku obecního bylo jednou z pravomocí samostatné působnosti obce. Jak již bylo výše uvedeno, o přijetí občana jednalo obecní zastupitelstvo na své schůzi na základě podané žádosti.

V souvislosti s přijímáním do obecního svazku se však také vyskytovaly případy, kdy obec mohla uchazeče odmítnout pro nesplnění některé podmínky. Zpravidla v Libici obecní zastupitelé nepřijali žadatele z důvodu nesplnění jedné

z hlavních podmínek udělení domovského práva, a to bylo nenaplnění nepřetržitého desetiletého pobytu v obci. V následujících konkrétních případech bylo právě nesplnění této zákonné desetileté lhůty hlavním důvodem zamítnutí žádosti: Schůze obecního zastupitelstva dne 8. března 1913, bod 6: „...Vyřízení žádosti o domovskou příslušnost. Šetřením zjištěno, že Jos. Vinglát bydlí v Libici nepřetržitě od r. 1906 nemá tudíž nároku na domovskou příslušnost.

*K žádosti o A. Hamrníkovu k přijetí do svazku obce nepodala obec Kánin dostatečné doklady, že dotyčná zde nepřetržitě po deset let se zdržuje“.*²⁴⁰

Schůze obecního zastupitelstva ze dne 21. května 1913, bod 6: „...Vyřízení žádosti o domovskou příslušnost. Obec Pňov žádá o přijetí do svazku obce Václava Jecha s rodinou: zjištěno, že přerušil pobyt v roce 1904 následkem čehož ve zdejší obci domovského práva nenabyl.

*Obec Býchory žádá, aby do svazku obce přijat byl Václav Špinka s rodinou. Poněvadž dle matričních záznamů zanešen a hlášen do zdejší obce 29. září 1907 nepovažuje ob. zastupitelstvo za povinno ho přijmouti“.*²⁴¹ Nepřijetí z jiných důvodů nebylo v *Protokolní knize* specifikováno. Nelze ale i tuto možnost vyloučit.

Dokladem o domovské příslušnosti byl domovský list, který každému obecnímu příslušníku musela domovská obec zdarma vydat. Domovský list byl opatřen otiskem obecního razítka (pečetí) a podpisem radního. Starosta pak vedl evidenci o vydávání domovských listů těm, kteří na ně měli právo dle zákonem stanovených kritérií. Na domovském listu dále musel být kolek, který nám může dnes prozradit i ekonomické postavení majitele. Standardně byl domovský list opatřen kolkem za jednu korunu, ale měl-li být vydán čeledi, tovaryšům, nádeníkům byl kolkován kolkem za 30 haléřů.

Vedle obecních příslušníků byli další skupinou obyvatel obce tzv. obecní společníci, kteří neměli v obci domovské právo, ale drželi v obci nemovitosti

nebo platili v obci daň přímou ze samostatně provozované živnosti nebo z příjmů a řádně v ní bydleli.

Společníky obce byly i korporace a akciové společnosti, které měly v obci nemovitý majetek a nebo jim byla v obci předepsána daň z výdělku či příjmu. V roli společníka obce byly mj. v Libici nad Cidlinou v námi sledovaném období jednak libický cukrovar (vlastníkem Weisner a.s.) a jednak velkostatek Poděbrady, který měl v libickém katastru pozemky, na kterých hospodařil. Jak již bylo v textu zmíněno, výše předepsaných daní umožnila zástupců těchto subjektů, aby za pomoci virilního hlasu zasedali v obecním výboru a spolurozhodovali o životě obce.

Jednou z pravomocí obce, která úzce souvisela s domovskou příslušností, bylo vyhoštění nepohodlné osoby z obce. Svého příslušníka však obec nemohla vyhostit nikdy. Avšak jak společníky obce, tak přesporní, což byli ti, kteří byli s obcí v nějakém hmotném stavu, avšak nebyli ani příslušníky ani společníky obce, mohla z obce vyhostit: např. když dotyčný neprokázal, že má někde domovské právo, pokud je na obtíž dobročinnosti obce (zpravidla žebrání, které nabylo takového rozsahu, že je nebylo možno pokládat za ojedinělé). O vyhoštění rozhodoval obecní výbor. V našem sledovaném období není žádný záznam, že by obec Libice byla nucena někoho z obce pro jakýkoliv výše uvedený důvod vyhostit – „postrčit“. A ani není znám opačný případ, kdy by do Libice byl někdo „postrčen“.

13. CHUDINSTVÍ - PÉČE O CHUDÉ V OBCI

Záležitostí, se kterou se musela obec váženě zabývat byla péče o chudé, nebo také dobovou terminologií, chudinství. Šlo v podstatě o sociální péči, neboť samostatné ministerstvo sociální péče vzniklo teprve koncem roku 1917. Chudinství v Čechách upravoval zemský zákon ze dne 3. prosince 1868 č. 59 z. z. a domovský zákon daný dne 3. prosince 1863 č. 105 říšského zákona. Chudinský zákon řešil pouze tzv. veřejné opatření chudých s tím, že tato povinnost byla určena obcím, okresům a zemím (tzv. veřejnoprávním korporacím). Dobrovolná péče soukromých osob o chudé nebyla specifikována a byla ponechána pouze na dobročinnosti dárce. Tímto způsobem se například o libické obecní chudé postaral cukrovar sídlící v Libici nad Cidlinou, kdy na schůzi obecního zastupitelstva 3. srpna 1903: „*Pan účetní cukrovaru [Jan Molnár - JV] udělil místním 5ti chudým 10 korun. Rozdělení mají provést starosta [František Svoboda - JV] a radní p. Fr. Hněvsa s přibráním pokladníka chudinské pokladny...*“,²⁴²⁾ jak je uvedeno v protokolu této schůze. Lze předpokládat, i přestože nemáme další písemné doklady, že výše uvedený případ nebyl ze strany cukrovaru ojedinělý.

Povinná péče úřadů o chudé nastupovala v případě, že nebyl nikdo, kdo by podle občanského práva (blízcí příbuzní) nebo veřejného práva (např. úrazové pokladny) byl povinen poskytnout podporu. Hlavní tíže péče o chudé, *chudinské povinnosti*, ležela na jednotlivých obcích. Role okresu a země nebyla tak náročná a péče o chudé zřejmě rozpočty okresů a zemí tak výrazně nezatěžovala. Obec měla možnost obrátit se na okresní zastupitelstvo v případě, že obecní výdaje na veřejné chudinství byly značně nad možností obce. V případě, že okresní zastupitelstvo shledalo, že je toho zapotřebí, mohlo okresní zastupitelstvo uhradit vzniklý schodek ústavu chudých. Obdobně tento postup měl být uplatňován i v případě okresu, kdy se měla o vzniklý schodek postarat země. Podle zápisů v *Protokolní knize* se obecní zastupitelstvo uchýlilo

ke kroku, kdy „...příplatek udělený Fr. Špinkové dán k vymáhání c. k. okr. hejtmanství...“²⁴³ k čemuž obec Libici vedly zákonné normy. Uvedené Fr. Špinkové byl vyplacen příspěvek s tím, že její domovská obec Býchory vyplacenou částku uhradí. Ta však odmítala obci Libici vyplacenou částku uhradit i přesto, že v této době byla s největší pravděpodobností jmenovaná příslušnicí obce Býchory (viz níže). Žádost obce Libice nad Cidlinou o úhradu sporné částky asi nebyla c. k. okresním hejtmanstvím v Poděbradech vyslyšena, neboť ve volných návrzích při schůzi obecního výboru dne 4. prosince 1916 „...pan Svoboda žádá, aby vyplacený do dnešního dne přechodní příspěvek Františce Špinkové byl od obce Býchorské vymáhán“.²⁴⁴

Jednodušším a možná přínosnějším způsobem péče o chudé, který tyto vyšší správní úřady (okresy a země) využívaly a provozovaly, bylo zřizování různých dobročinných ústavů, nemocnic, chudobinců a dalších obdobných ústavů. Tato zařízení mohli využívat obecní chudí a zde se jim dostávalo větší potřebné péče než mohla poskytnout obec. O zřizování chudobinců okresními výbory či o záměru chudobinec zřídit byly obce okresním výborem informovány a zároveň je žádaly o spolupráci, jak je patrné z volného návrhu předneseného na schůzi libického obecního zastupitelstva 10. července 1909, patrně samotným starostou: „...Okresní výbor v Poděbradech míní zřídit chudobinec a zatím účelem vyzývá obec Libici n/C. o přibližné udání chorých během roku v Libici. Usneseno oznámiti okr. výboru, že toho času žádných chorých v obci naší není“.²⁴⁵

Péče obce o chudé, však byla vázána jednou důležitou podmínkou a tou byla, jak již bylo výše zmíněno, domovská příslušnost v obci. Obecní příslušník měl v případě potřeby zaručenu plnou podporu ze strany obce, nebyl-li nikdo jiný, kdo by se o něho mohl postarat

Na druhou stranu byla obec povinna se postarat také o občany přespolní, kteří v obci například vážně onemocněli a bylo třeba je opatrovat. Vzniklé náklady s péčí o přespolní chudé nemocné měla obec právo vyžadovat od jejich

domovských obcí, případně od c. k. okresního hejtmanství. Zároveň zde byla i povinnost domovskou obec informovat, byla-li známa, o chudinské péči, kterou poskytuje jejich obecnímu příslušníku. Obec také nemohla odepřít chudým přespolním podporu v případě tzv. náhlé potřeby. Současně však obec pátrala, do které domovské obce žadatel patří, aby ji mohla oznámit, že její příslušník je v nouzi a domáhat se náhrady nákladů vynaložených na jejich příslušníka.

V protokolech ze schůzí libického obecního výboru máme přímo ukázkový příklad, vážící se k předchozímu výkladu. Obecní zastupitelé měli dne 21. května 1913 na programu schůze obecního výboru „... vyřízení žádosti Fr. Špinkové o příspěvek na výživu dětí. Poněvadž zjištěno, že jmenovaná do zdejší obce nepatří podporu však nutně pro dítky potřebuje usnází se zastupitelstvo, aby na účet obce Býchorské vyplaceno bylo z obecní pokladny prozatímní podpora z nouze 10 K což se obci Býchorské ihned má oznámiti“.²⁴⁶ Tato záležitost se však tak jednoduše nevyvíjela. V zápisu schůze obecního zastupitelstva ze dne 8. prosince 1913 máme následující informaci, „... star.[osta] p. Mikšovský prohlásil, že obec Býchory vzpouzí se příspěvek hraditi poukazujíc, že nabývá [Fr. Špinková - JV] více než 10. letým pobytem domovského práva v obci Libici. Po sdělení tomto prohlašuje p. Fr. Svoboda, že musí býti směrodatným zanesení v knize matrik kdy ten který cizinec úředně u obce se přihlásil a navrhuje, aby příspěvek který byl Fr. Špinkové jako podpora z nouze vyplacen na obci Býchorské vymáhán. Návrh většinou hlasů přijat“.²⁴⁷ Po prověření všech skutečností se obecní zastupitelstvo prostřednictvím starosty obce uchýlilo k výše popsaným krokům a vyplacený příspěvek pro nepříslušníka obce se pokoušelo získat zpět do své chudinské pokladny od c. k. okresního hejtmanství, jak již bylo výše uvedeno, ale s největší pravděpodobností bez úspěchu. Františka Špinková byla do obecního svazku obce libické přijata až 4. prosince 1916.²⁴⁸

Pod termínem náhlá potřeba přespolního chudého, či přesněji obecního nepříslušníka, se skrývá taková potřeba, která se musela ihned uspokojit.

Zpravidla se jednalo o stravu, ošacení a byt, dále pak výlohy na dopravu nepříslušníka do jeho domovské obce, ale také výlohy za pohřeb chudého.

Chudinským zaopatřením se rozumělo opatření potřebné stravy, péče o chudého při nemoci a u chudých dětí i jejich vychování a samozřejmě i výlohy spojené s pohřbem chudého. Poskytnutí této poslední služby obce chudému se v Libici dostalo například na pořad jednání při schůzi obecního zastupitelstva 17. června 1903, kdy byl vznesen následující návrh: „*Pan starosta [Fr. Svoboda – JV] navrhuje, aby ustanovena byla taksa za pohřby chudých. Navrženo 10 korun na rakev a hrobníkovi. Přijato. Má se smluviti s truhlářem cena rakve*“.²⁴⁹

V některých naléhavých případech, kdy nemocný chudý potřeboval odbornou péči, byla využívána možnost umístit chudého nemocného spoluobčana do některé z nemocnic, snadno dostupných z Libice. Ne vždy však asi nemocnice chudého nemocného přijala k pobytu v nemocnici, jak je patrné ze zápisu v *Protokolní knize*. Zde je zaznamenáno usnesení obecního představenstva ze dne 13. prosince 1913: „...*doprovítí příslušníka Jana Procházku do nemocnice v Kolíně. Kdyby tam přijat nebyl má se dáti na účet obce ošetřování do některé rodiny v Libici, stravování by rozvrženo bylo po jídlech v pořadě jdoucích, aby se mu poskytovali*“.²⁵⁰ Z uvedeného je také jasně patrné, že v libické venkovské komunitě, která se během zhruba 40 let poměrně značně proměnila, se uchoval významný prvek sounáležitosti ve formě péče o nemohoucího obecního příslušníka („...*ošetřování do některé rodiny v Libici, stravování by rozvrženo bylo po jídlech v pořadě jdoucích, aby se mu poskytovali*...“). V tomto konkrétním případě, se nám dochovala zmínka o klasické ukázce naturální formy výpomoci, která nám dokládá, že v obci silně poznamenané v posledním půlstoletí urbanizací a migrací, se objevují znaky nerozvinutých peněžních vztahů. Zároveň tato naturální forma, která je na rozdíl od finanční formy výpomoci starobylejší, je dokladem kolektivní vesnické solidarity. Z dalších zápisů se k naší škodě nedozvídáme, jak tato záležitost ve

skutečnosti dopadla. Zřejmě byl do kolínské nemocnice přijat. V opačném případě by obecní výbor byl nucen se o nemocného za pomoci spoluobčanů postarat a tato událost by se v zápisech bezpochyby projevila.

Obdobným případem dochovaným mezi protokoly ze schůzí obecního zastupitelstva v Libici je zápis ze schůze obecního výboru ze dne 12. března 1902, kdy bylo usneseno „...za dovoz nemocné Anny Fialové zaplatí se poděbradskému obecnímu úřadu 5 K...“.²⁵¹ Obecní zastupitelé bez protestu souhlasili se zaplacením výdajů za svého obecního příslušníka. Zde se nám objevuje také zásadní otázka, proč bylo využito služeb poděbradského obecního úřadu? Tato otázka zůstává, bez znalostí dalších souvislostí, nezodpovězena. S osobou libické příslušnice Anny Fialové se setkáme ještě v následujícím textu.

Výše zmiňovanou naturální formou výpomoci ve formě poskytování bytu a dalších služeb v kombinaci s finanční formou výpomoci nám dokládá i informace ze schůze obecního výboru dne 28. prosince 1901 a týká se „... podání žádosti za udělení almužny Frant. Žáka. Usneseno, aby Anně Žákové za prádlo, čistění a šacení, vaření a byt za Frant. Žáka byla udělena podpora dvou korun měsíčně od nového roku 1902“.²⁵² I přestože se jedná o rodinného příslušníka, nárok na podporu měla osoba, která se o něho starala. U ženy byla pravděpodobně malá naděje na dostatečně výdělečnou práci, která by uživila dvě osoby, proto byly zřejmě splněny dané podmínky pro udělení podpory za péči o nemohoucího občana.

Podle dalších náznaků v protokolních zápisech lze usuzovat, že obdobná forma péče o libické obecní chudé v obci asi bezproblémově fungovala.

Forma chudinské podpory mohla být i následující: „*Matěj Lahoda žádá za 50 Korun na flašinet, jako půjčku, kterou si vymůže vybrat obec od pana Františka Paroulka č. 30 v Libici, který mu platí ročně za světničku 14 Korun. Obecní zastupitelstvo s tím souhlasí, ale musí si Matěj Lahoda vymoci dříve koncesi na flašinet u c. k. okr. hejtmanství*“.²⁵³

Další podrobnosti související s uvedeným případem nám doplňuje informace uvedená v zápise ze schůze libického obecního zastupitelstva z 31. ledna 1911, při projednávání předložených účtů chudinské pokladny za rok 1910: „...*Pan pokladník prohlašuje že se jeví dluh u p. Fr. Paroulka za splátku kterou se uvolil platit na flašinet M. Lahodovi na místě obývání světničky v obnosu K 14 ročně. Poněvadž M. Lahoda zemřel a Fr. Paroulek prohlašuje, že během jeho nemoci jej ošetřoval a hotově 1 K vyplatil, zhostuje jej ob. zastupitelstvo další povinnosti placení*“.²⁵⁴

Zajištění konkrétní péče o chudé nemocné libické příslušníky se nemuselo realizovat přímo v Libici. Tuto péči o chudé nemocné ale také mohla provádět soukromá osoba, ve své péči mimo domovskou obec chudého, na náklady obce. Tuto formu péče nám dokládá zápis ze schůze představenstva ze dne 9. srpna 1902, kdy předmětem bylo „...*povolení chudinské podpory nemocné Anně Fialové t. č. v Poděbradech přechovávané u Anny Veselé. K přípisu městské rady v Poděbradech bylo usneseno, by Anna Fialová ponechána byla v ošetřování u Anny Veselé za ročních 80 Korun splatné měsíčně předem. Přítomná pí Anna Veselá domkařka v Poděbradech přistupuje na tento obnos a uvoluje se Annu Fialovou živiti a ošetřovati*“.²⁵⁵ Z této uvedené události ale nelze činit konkrétní závěry, zda tento způsob péče o nemocné byl běžnou praxí v Libici nad Cidlinou na počátku 20. století.

Obecní výbor řešil žádosti o almužnu, jak od osob žijících v Libici (obecní příslušníci i nepříslušníci), tak i od osob majících libickou domovskou příslušnost, ale žijící v jiné obci jako přespolní či obecní společníci. Potvrzuje nám to dochovaný zápis ze schůze obecního výboru v Libici nad Cidlinou, konané dne 1. listopadu 1907, který nám jasně dokládá péči obce Libice nad Cidlinou o své příslušníky žijící mimo obec, kteří potřebovali podporu v nouzi. Předmětem jednání zaznamenané protokolem je projednávaná žádost Josefa Novotného bydlícího ve Vtelně „...*za udělení [chudinské - JV] podpory.*

Poukáže se mu podpora, která se vyplácí místním chudým příslušníkům. Totiž 16 K. ²⁵⁵⁾

Z dnešního pohledu je zajímavé, podle jakých kritérií byl člověk na přelomu 19. a 20. století považován za chudého a co bylo hlavním znakem chudinství. Za chudého byl pokládán pouze ten, který si nemohl obživu pro sebe a rodinu obstarat svou vlastní silou, pak takový člověk byl odkázán na chudinské zaopatření obcí. ²⁵⁷

Žádost o chudinskou podporu (almužnu) podávali libičtí obecní chudí v průběhu celého kalendářního roku. V důsledku toho, bylo pravidelným bodem jednacího programu obecního zastupitelstva ve sledovaném období, projednávání žádostí o finanční podporu místních chudých (almužníků). Žádost byla chudými podávána zpravidla starostovi obce nebo případně radnímu, který měl na starost chudinství a finance v obci. Poté byla žádost projednávána při schůzi obecního výboru. Na chudinskou podporu měl chudý příslušník nárok pouze pokud si sám vlastními silami nemohl opatřit obživu. Proto v případě, že podporovaný chudý alespoň částečně nabyt způsobilosti k výdělku, mohla mu obec poskytovanou plnou podporu na obživu snížit, nebo v případě, že porušoval pravidla společenství, mohla mu být udělená podpora snížena nebo dokonce odebrána. Tyto případy v obcích pravděpodobně nebývaly výjimečné. Dokladem nám je zápis z *Protokolní knihy* ze schůze libického obecního zastupitelstva, které například na své schůzi 27. března 1901 projednávalo konkrétní případ, kde ve svém důsledku byli obecní zastupitelé přísní. Na pořadu této schůze bylo „...*předloženi žádosti za udělení almužny chudým. Václav Havlina, 71letý tesař žádá za roční almužnu. Usneseno, aby mu byla vyměřena poloviční podpora totiž 8 korun ročně, která však mu bude odeprána, bude-li postižen v opilství*“ ²⁵⁸ V tomto období, i jak ze zápisu vyplývá, činila podpora 16 korun. Odebrání chudinské podpory bylo pro postiženého citelnou ránou, zvláště v případě, byl-li na ní bytostně závislý. Obecní zastupitelé se

snažili, aby chudinská podpora byla plně využívána k těm účelům, ke kterým byla potřebným udělena. Snížení podpory se v tomto konkrétním případě zřejmě neminulo účinkem. V dalších dostupných zápisech se neobjevuje žádná zmínka o případném odebrání podpory jmenovanému.

I v případě, že obecní chudý splňoval určitá kritéria chudinství a mohl mít teoretický nárok na chudinskou podporu od obce, obec využívala všech možností, aby chudinskou podporu vyplácela opravdu pouze těm potřebným obecním chudým příslušníkům, kteří neměli žádnou jinou možnost získání prostředků na obživu. V zápise ze schůze obecního výboru ze dne 21. března 1903 se nám dochovaly tři konkrétní případy, ve kterých obec odmítla vyplacení podpory chudým. Žádost „...o udělení podpory z ústavu chudých...“ si podali tři libičtí příslušníci: „...Václav Pilný, Mrzenová z čís. 80 tého a Alžběta Eliášová...“. Obecní zastupitelé, kteří byli dobře informováni o rodinných poměrech svých spoluobčanů rozhodli následovně: „...Žádosti Václav Pilného se nevyhovuje z té příčiny, že týž dosud ku své výživě postačí.

Žádosti Barbory Mrzenové se nevyhovuje že má majetné dívky které jsou z to svou matku sami uživiti.

*Žádost Alžběty Eliášové se zamítá s tou poznámkou, aby byla sama od svých dítek v cizině sloužících podporována“.*²⁵⁹ Výše citovaný zápis postihuje téměř všechny aspekty, které bývaly zpravidla důvodem, proč obecní výbor žadateli o chudinskou podporu nevyhověl. Některá rozhodnutí libického zastupitelstva jsou velmi stručná a dalo by se říci až razantní. Jako příklad můžeme uvést zápis ze schůze obecního zastupitelstva dne 27. ledna 1912: „*Předložení a vyřízení žádostí o chudinskou podporu. Žádostě se jako neodůvodněné zamítají“.*²⁶⁰ Důvod odmítnutí ale k naší škodě nebyl specifikován.

O chudinskou podporu z chudinského fondu Libice nad Cidlinou se pokoušely žádat jak osoby - nepříslušníci, tak i jejich domovské obce, jak je patrné z konkrétního příkladu zaznamenaném v *Protokolní knize obce libické*

1901 až 1923. Zápis ze schůze obecního výboru ze dne 13. března 1907: „Žádost obce Chotutice o udělení chudinské podpory Kateřině Eliášové. Obecní zastupitelstvo se usnáší neuděliti Kateřině Eliášové žádné podpory z důvodů, že je v obci úplně neznámá, chudobu svou žádným způsobem neprokázala a pokud je známo, má dva dospělé syny, kteří jsou podle zákona povinni ji podporovati“.²⁶¹ Tento zápis nám mj. dokládá i to, že obecní zastupitelé, dříve než podporu někomu udělili, zjišťovali si o osobě žadatele informace, zda-li je jeho žádost oprávněná. Z žádných zápisů nevyplývá, jakým způsobem byli žadatelé informováni o vyřízení svých žádostí. Je málo pravděpodobné, že by důvody, pro které byla podpora odmítnuta, nebyly žadatelům obecním výborem oznámeny úřední cestou.

Obecní výbor se nezabýval jen žádostmi o přidělení chudinské podpory, ale také bývaly na pořadu jednání i žádosti libických almužníků o navýšení stávající chudinské podpory, jako tomu bylo 17. dubna 1909, kdy obecní zastupitelstvo projednávalo mj. žádost o zvýšení chudinské podpory: „...Josef Kamínek, stařec 93 letý, žádá za zvýšení roční chudinské podpory, poněvadž mu na živobytí nestačí. Vzhledem k tomu, že by bylo nutno všem almužníkům roční podporu zvýšit, kdyby jednomu zvýšena byla a poněvadž to nyní není možno, žádost ta se zamítá...“.²⁶² Podpora v tomto období činila 16 Korun. Navýšení všem chudým jejich chudinské podpory by zřejmě silně oslabilo chudinskou pokladnu, jejíž rozpočet s touto eventualitou při sestavování s největší pravděpodobností nepočítal.

V oblasti péče o chudé měla obec i povinnost postarat se o výchovu chudých osiřelých dětí. Jedním ze způsobů mohl být sirotčinec zřizovaný obcí. Druhou variantou, zřejmě rozšířenější a praktikovanou i v Libici ve sledovaném období, byla výchova osiřelých dětí v některé rodině a obec tuto poskytovanou péči částečně financovala. Při schůzi obecního výboru 27. března 1901 bylo „...schváleno, aby panu K. Milerovi zapláceno bylo za vyživování sirotka Jana Martínka za čas pokud se tam zdržoval a sice 6 Korun měsíčně, jak sám pan

*Miler žádal...“.*²⁶³ Po dvou letech (16. prosince 1903) se na pořad jednání obecního výboru dostala „...*žádost pana Karla Milera za přepuštění jemu chlapce Jana Martínka do zaopatření se usnází následující: Budiž předvolán Jan Martínek a na něm vyzvěděno, do které rodiny by si přál přijíti - zda tam, kde dosud je, nebo k panu Milerovi“.*²⁶⁴ Z uvedeného zápisu se můžeme přiklonit k názoru, že bylo počátkem 20. století k výživě sirotků využíváno obecní dobrodiní místních občanů a opět zde můžeme předpokládat i tzv. chození po střídě, i když tuto skutečnost nemáme přímo potvrzeno.

Za osiřelé děti nebyly považovány pouze děti bez obou rodičů, o které se musela obec kompletně postarat, ale také děti, kterým chyběl jeden z rodičů. Zpravidla tím chybějícím byl otec, který býval hlavním živitelem rodiny, což nám potvrzuje zápis ze schůze obecního výboru dne 4. prosince 1916, dle „...*prohlášení starosty, že vyplaceno bylo z chudinské pokladny přechodní příspěvek měsíční na výživu osiřelých dětí Františky Špinkové [přijata za příslušníka obce na téže schůzi obecního zastupitelstva bod 8 - JV] – v obnosu 20 K béře zastupitelstvo na vědomí s přijatým návrhem p. Svobody, aby vyplácena byla tato podpora, jak poměry její rodiny budou vyžadovati“.*²⁶⁵ Zápis nám také odhaluje i možnou a asi i hojně využívanou praxi, kdy podpora byla vyplacena bez předchozího souhlasu obecního zastupitelstva. K tomuto kroku mohl starosta v situacích nesnesoucích odkladu přistoupit i bez souhlasu obecního výboru. Jeho povinností pak ale bylo, na nejbližší schůzi o tom kroku informovat obecní zastupitelstvo.

Nejenom o děti osiřelé se libičtí občané starali, ale jejich péče se zaměřovala i na děti z chudých rodin, i když ne vždy byla myšlenka podpory potřebným vyslyšena a realizována, jako v následujícím případě, projednávaném na schůzi libického obecního představenstva 15. listopadu 1902: „...*Žádost místní školní rady o podporu za zřízení polévkového ústavu pro chudé děti. O žádosti této rokováno a usneseno následující:*

Obecní představenstvo souhlasí se zásadami v žádosti této uvedené a jsou doporučit ob. zastupitelstvu akci tuto společně s přiškolenými obcemi Choťánky a Káninem doporučit a navržený polévkový ústav pro chudé děti podporovati.

Z vyjádření však obecních zastupitelstev přiškolených obcí seznáno, že obce tyto akci této na odpor se staví a příspěvky žádné věnovati nepovolují, ač výhradně jen přespolní děti by dobrodiní tohoto využití mohli, neboť místní školou povinné děti v poledne docházejí ze školy ku svým rodičům, kde o ně teplou stravou postaráno jest. Chudých a opravdu nemajetných školních dětí v obci není.

Z těchto důvodů nemůže představenstvo z obecních prostředků podporu na tento polévkový ústav pro tento čas ob. zastupitelstvo ku podpoře doporučit, neboť podpora ta by vlastně určena byla pro děti přespolní přiškolených obcí.

*Představenstvo chce však akci tuto širší veřejnost k dobročinnosti doporučiti“.*²⁶⁶

Podle uvedeného zápisu, se můžeme domnívat, že Libice nad Cidlinou nebyla obcí s vysokým podílem chudého obyvatelstva, ba dle poslední věty se může zdát, že libická komunita mohla bez větších problémů poskytovat pomoc potřebným. Z dalších dostupných pramenů se ale nedozvídáme bližší podrobnosti k této záležitosti.

K financování péče o chudé, byla v obci zřízena tzv. chudinská pokladna – účet ústavu chudých, což nebylo nic jiného než samostatný rozpočet určený pouze k financování této oblasti. Správu chudinské pokladny měl na starosti jeden zvolený člen zastupitelstva, tzv. chudinský pokladník, zpravidla volený na celé volební období obecního zastupitelstva. Rozpočet se připravoval souběžně s rozpočtem obecním, byl zastupitelstvu předkládán ke schválení a po účetní uzávěrce na přelomu kalendářního roku předkládán, stejně jako obecní rozpočet revizorům účtů ke kontrole. Po předložení kontrolní zprávy obecnímu zastupitelstvu a případném vysvětlení vzniklých nedostatků samotným

pokladníkem byla zpráva vzata obecním zastupitelstvem na vědomí. Kromě chudinského pokladníka dohlížel na chudinství v Libici nad Cidlinou i finanční a chudinský radní.

Vyplácení almužen z obecní chudinské pokladny bylo evidováno v *Knize ústavu pro chudé*. Zdrojem finančních prostředků na chudinství byl vedle vyčleněné částky z obecního rozpočtu i příjem, a dá se říci i pravidelný příjem, z výtěžku z veřejných dražeb obecního majetku (např. pronájem obecních pozemků, honitby, prodej dřeva z obecního lesa, rybolovu v řece Cidlině apod.). Jednalo se o tzv. licitační procenta, zpravidla 1% z přiklepnuté vydražené sumy z veřejné dražby obecního majetku. Všech dražeb v obci se měl účastnit i pokladník chudinské pokladny, který proto na schůzi libického obecního zastupitelstva 6. února 1909 „...žádá, aby mu bylo sděleno, kdy se odbývají veřejné dražby na trávu, dříví aj. by mohl kontrolovati správnost odvedeného akcidentu“.²⁶⁷ Další finanční prostředky, které se převáděly na tento účet byly pokuty od občanů, kteří se nějakým způsobem provinili a byli odsouzeni obecním trestním senátem (např. polní pych, pomluvy apod.). Nechyběly ani dary od spoluobčanů, či přesněji, od soukromých subjektů.

Vypuknutí první světové války zasáhla i do mnoha osudů v Libici nad Cidlinou a samozřejmě se negativně odrazila i na existenční situaci místních chudých. Dosavadní vyplácený chudinský příspěvek se v nastalé situaci stával nedostačující, a proto se i tato skutečnost dostala na pořad jednání obecního zastupitelstva dne 4. prosince 1916: „Starosta sděluje, že žádají almužníci o zvýšení ročního příspěvku. K návrhu p. ředitele Vacka usnází se ob. zastupitelstvo zvýšit almužnu na 32 K. ročně všem starým almužníkům od 1. ledna 1917“.²⁶⁸ Přesně po roce, 15. prosince 1917 a shodou okolností i na poslední uskutečněné schůzi obecního zastupitelstva námi sledovaného období, se na pořad jednání dostala opět situace místních obecních chudých, která se asi v tomto, již téměř závěru válečného konfliktu, stávala pro obyvatele v zázemí téměř katastrofální. Obecní výbor na této schůzi, jak dokládá protokol, rozhodl:

„...*Usnesení se o pomoci chudým. Starosta referuje o následcích války v příčině nouze. Připomínají že bude nutno v možném případě poskytnouti jistým chudým jak na ošacení tak na výživu...*“.²⁶⁹

O chudých v obci Libici nad Cidlinou si v námi sledovaném období nemůžeme pro nedostatek pramenů (k dispozici není *Knihu ústavu chudých*) udělat odpovídající obraz. Z *Knihy ústavu chudých* by bylo možné zjistit množství a částky vyplácených chudinských podpor v obci. Zjišťovat tyto údaje na základě analýzy *Protokolní knihy* by bylo velmi zavádějící, neboť v zápisech nejsou zaznamenány vždy všechny potřebné informace. Další zprávy o libických chudých, které nám jsou též nedostupné lze hledat v chybějících rozpočtech obce, kde je samostatná kapitola chudinské pokladny.

ZÁVĚR

Cílem předložené studie bylo, na základě dostupných archivních pramenů, přiblížit činnost přesně specifikované vesnické samosprávy lokálního společenstva v daném časovém úseku.

Prvotním krokem, než bylo možné se danými otázkami hlouběji zabývat, bylo nutno nejprve se zaměřit na obecné fungování obecní samosprávy na základě zákona o obecním zřízení z roku 1864 a jeho aplikace v konkrétním místě (v našem případě Libice nad Cidlinou nedaleko Poděbrad). Zvolený postup plně uvádí do problematiky obecní samosprávy a na základě dostupných konkrétních informací získaných ze studovaných dostupných pramenů, nám pomáhá vytvořit určitý obraz o dané společnosti.

Na základě svých předchozích studií byl v této práci hlavní důraz kladen na činnost obecní samosprávy daného subjektu. Bližší bádání nám v mnohém osvětlilo některé záležitosti, které nebyly v minulosti předchozími pracemi sledovány nebo byly pro nedostatek znalostí dané problematiky přehlédnuty.

Na základě bližší analýzy pro tuto studii, se podařilo identifikovat například členy řádně zvolených obecních zastupitelstev během námi sledovaného období v rozmezí let 1901 až 1918. Podařilo se konkretizovat složení obecních zastupitelstev v Libici nad Cidlinou volených v letech 1900, 1903, 1906, 1909 a 1912 včetně obecního představenstva. Podařilo se tak identifikovat i jednotlivé funkce – odbory obecních radních, které měly z titulu své funkce v radě, obecním představenstvu, mít na starost.

Jak bylo v textu zmíněno, obecní představenstvo mělo v Libici nad Cidlinou 4 radní, kteří měli na starost odbor stavební, finanční, hospodářský a policejní. Přesné rozdělení funkcí zastávaných radními se nám nepodařilo z dostupných pramenů přesně identifikovat v nejmladším volebním období námi sledovaného časového úseku, a to v letech 1912 až 1918 (resp. 1919).

Velmi zajímavé závěry nám odhalila analýza účasti na schůzích obecního zastupitelstva jednotlivých členů libického obecního výboru v rámci celého námi sledovaného období v letech 1901 až 1918. Jak z rozboru vyplynulo (viz Příloha č. 1), ne všichni zvolení představitelé obecní samosprávy plnili své povinnosti vůči svým voličům. Mnohokrát byli povoláni ke schůzím obecního výboru náhradníci, kteří často byli přítomni při schůzích vícekrát za volební období než právoplatně zvolený obecní zastupitel. Z počátku sledovaného období ale nemáme dostatek pramenů k získání přesných zpráv o řádně zvolených zastupitelích a jejich náhradnících, proto nemůžeme toto období konkrétně charakterizovat. Jak již bylo uvedeno v textu, obecní výbor v Libici nad Cidlinou měl v námi sledovaném období 18 řádně zvolených zástupců (a 9 náhradníků). Nejpočetnější účast zvolených zastupitelů byla, dle výsledků zkoumání, zpravidla pouze na začátku volebního období a v případě důležitých rozpočtových schůzí. V ostatních případech téměř nikdy nebyla plná účast.

Aby byl obecní výbor usnášeníschopný, musel se ke schůzi obecního zastupitelstva dostavit jistý počet, v našem případě 10 členů obecního výboru, ať již se jednalo o řádné členy či náhradníky povolané starostou k jednání za omluvené obecní zastupitele. Minimální počet, při kterém se schůze libického obecního výboru konaly bylo 11 členů. V průměru se schůze účastnilo 13 – 15 členů ze zvoleného sboru (včetně náhradníků).

V rámci studie vesnické samosprávy v obci Libice nad Cidlinou jsme se zabývali i dalšími záležitostmi a činnostmi obecního představenstva a starosty a jejich úkoly v rámci samosprávy obce. Na základě ujasnění těchto činností, bylo možno se více věnovat hlavním úkolům obecní samosprávy v rámci její samostatné působnosti. Tyto úkoly se týkaly výkonu místní policie, obecních zaměstnanců, péče o obecní majetek, finančních záležitostí a udělování domovského práva, se kterým úzce souvisí otázka péče o chudé.

Úkolem obce bylo v rámci svého katastru postarat se o bezpečnost občanů i jejich majetku. Tyto povinnosti vyplývaly ze zákonem dané povinnosti výkonu

místní policie. Libické obecní zastupitelstvo k naplnění litery zákona využívalo tři skupiny obecních zaměstnanců – obecního strážníka, ponocného a polní hlídače. Tuto oblast se v předkládané studii podařilo poměrně dobře zmapovat.

Důležitou povinností obce, vyplývající z její samostatné působnosti byla možnost udělování domovského práva. Zde se obec striktně držela zákonných norem, které domovské právo vymezovaly. Jak již bylo zmíněno v textu studie, Libice na přelomu 19. a 20. století zažila silný příliv nových obyvatel a s tím velmi úzce souvisí vyřizování žádostí o udělení domovského práva na téměř každé schůzi obecního zastupitelstva. K vyřizování této agendy byla obecním zastupitelstvem v Libici zvolena komise, mající za úkol připravit materiály pro jednání zastupitelstva o nových žadatelích o přiznání domovského práva. Udělení domovského práva v obci umožňovalo mít i určité výhody, v našem případě bylo nejviditelnější zaopatření v případném chudinství.

Významným fenoménem v rámci samostatné působnosti byla péče obecního úřadu poskytovaná potřebným, tzv. chudinská péče. Péče obce o svého občana, který se nemohl sám o sebe postarat a ani neměl blízké příbuzné, kteří by se o něho mohli postarat, byla financována z tzv. chudinské pokladny. V tomto případě se o takovou osobu starala obec na účet chudinské pokladny nebo mohlo být využito i dobročinnosti dalších občanů.

Z dostupných pramenů vyplývá, že obec tuto zákonem danou záležitost brala velmi zodpovědně a spravedlivě, i když některé usnesení obecního zastupitelstva v oblasti péče o chudé byla velmi přísná. Celkové chování obecních zastupitelů při péči o chudé můžeme přisuzovat úzkému sepětí s místní komunitou. Bližší údaje týkající se ekonomických záležitostí nám zůstávají utajeny z důvodů absence pramenné základny.

Přes původně relativní dostatek určitých pramenů (v našem případě nejdůležitější pramen *Protokolní kniha obce libické 1901 až 1923*, a dochovaná úřední korespondence mezi obcí a okresním výborem v Poděbradech), jsme

během zpracovávání tématu dospěli ke zjištění, že mnoho pro nás důležitých (z hlediska čerpání informací) pramenů, bylo nedostupných. Tyto prameny, by nám pomohly danou záležitost lépe zhodnotit. Je pravděpodobné, že většina nedostupných dokumentů byla v minulosti za různých okolností, zřejmě v důsledku nesprávného přístupu lidského faktoru k těmto materiálům, zničena. Je také možné, že se po čase mohou některé prameny nyní považované za neexistující objevit. Studium dostupných materiálů jsme dospěli k názoru, že na jejich základě nelze vyčerpávajícím způsobem provést syntézu fungování konkrétní obecní samosprávy.

Pro přesné pochopení určitých souvislostí, je zapotřebí mít ale ještě možnost studia dalšího srovnávacího materiálu, nejlépe z nejbližšího okolí námi studovaného subjektu, což v současnosti, až na některé drobnosti, které byly použity v předchozích pracích, není k dispozici.

Některé námi studované oblasti vesnické samosprávy se podařilo zdokumentovat více detailněji, jiné méně. Tato druhá skupina, což byly poměrně zásadní záležitosti jako je rozpočet obce a obecní majetek zde narážela na největší překážku a to absenci důležitých dokumentů, kterým jsou obecní inventáře a obecní rozpočty pro jednotlivé roky námi sledovaného období. Nemožnost si badáním doplnit poznatky v této oblasti obecní samosprávy (financování), nám v mnoha ohledech komplikovalo bádání i v dalších souvislostech majících úzké napojení na dokumenty typu obecní rozpočet a inventář.

Závěrem lze ale konstatovat, že bylo z dostupných materiálů vytěženo maximum informací, které jsou nám schopny poskytnout možnost vytvořit určitý obraz o fungování vesnické obecní samosprávy v Libici nad Cidlinou v letech 1901 až 1918.

Bádání spojená s předkládanou studií nám otevřela další možná témata k případnému budoucímu studiu vesnické samosprávy a oblastí s ní související v daném regionu.

Poznámky:

¹⁾ Pargač J., Tomandl M.: *Úloha obecní samosprávy v životě vesnice v minulosti: vyhodnocení dotazníkové akce*. In: NV, X (52), 1993, s. 36–46. Tíž: *Jedinec a vesnické společenství v lokálních vztazích solidarity, kooperace a subsidiarity*. In: SE, VIII, AUC, Praha: UK, 1995, s. 61–66.

²⁾ Pokludová, A.: *Vývoj obecní samosprávy a obecní volby v Opavě v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století*, in: Slezský sborník 2003, 1, s. 17-51; Kladiwa, P.: *Obecní volby v Moravské Ostravě 1850-1908 a formování občanské společnosti*, in: Slezský sborník 2002, č. 1, s. 11-42; Fastora, L., Kladiwa, P.: *Obecní samospráva a lokální elity v českých zemích 1850-1918*, In: Český časopis historický 4/2004, s. 796-827

³⁾ Čečetka, F. J.: *Český lid 1903*, 4-7

⁴⁾ Miller, Jan: *Z tradic selského rodu Vinduškova*, kniha třetí, Praha 1935.

⁵⁾ Robek, A., Svobodová, J.: *Kronika socialistické vesnice, Nymbursko a Poděbradsko*, Polabské muzeum Poděbrady, Poděbrady 1979.

⁶⁾ Vinduška, J.: *Činnost obecního zastupitelstva v Libici nad Cidlinou*. FF UK, 1995

⁷⁾ Vinduška, J.: *Život v obci Libice nad Cidlinou v letech 1901-18 (1. a 2. část)*, Vlastivědný zpravodaj Polabí 33/1999 a 34/2000

⁸⁾ Vinduška, J.: *Vývoj územní samosprávy na Poděbradsku a Nymbursku v letech 1848-1918*. Vlastivědný zpravodaj Polabí 36/2002

⁹⁾ J. Janáka a Z. Hledíkové, *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*

¹⁰⁾ Roubík, Fr.: *Ke vzniku správního rozdělení Čech z roku 1850*, In: Sborník Archivu ministerstva vnitra XI-1938; Týž: *Vývoj správního rozdělení Čech v letech 1850-1868*, In: Sborník Archivu ministerstva vnitra XII-1939

¹¹⁾ Klabouch, J.: *Ke vzniku novodobých jednotek místní správy v Čechách v letech 1849-1963*, In: Acta regionalia – sborník vlastivědných prací – 1965, s. 168-171;

Janák, J.: *Domovské právo ve starém Rakousku a v ČSR*, In: Pocta akademiku Václavu Vaněčkoví k 70. narozeninám – UK, Praha 1975, s. 147-167

¹²⁾ *Protokolní kniha obce libické 1901 až 1923* (dále v textu uváděno zkráceně Protokolní kniha) – uložena v SOA - Státním okresním archivu Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem

¹³⁾ Poděbradsko, Díl I., str. 16

¹⁴⁾ Poděbradsko, Díl I., Poděbrady 1906, str.15

¹⁵⁾ Z celkového počtu obyvatel Poděbradského politického okresu v roce 1900 bylo podle pohlaví: 37.076 mužů, 39.945 žen. Podle národnosti: 76.557 Čechoslovanů, 286 Němců, 2 Poláci, 2 Srbochorvaté, 2 Italové, 172 cizozemci. Podle náboženství: 66.910 katolíků, 9.307 helvetského vyznání, 57 augsburgského, 12 anglikánského, 712 židovského, 2 arménského sjednoceného, 2 starokatolického, 9 jiného vyznání, 10 bez vyznání. (Poděbradsko, Díl I., Poděbrady 1906, str.16)

Pro porovnání v roce 1890 žilo v soudním okrese Poděbradském 26.517 obyvatel. Podle náboženství: 21.365 římsko-katolíků, 1 řeckého vyznání, 1 starokatolík, 27 augsburgského vyznání, 4704 helvetského vyznání, 416 israelitů a 3 bez vyznání. Podle přiznané mateřské řeči: 26.470 Čechů, 46 Němců, 1 Polák. (Věstník Poděbradska. číslo 8, 1905. str.108)

Podle sčítání z roku 1910 bylo v soudním okrese Poděbradském z každého tisíce obyvatel 823,1 katolíků, 168,7 evangelíků, 7,1 židů 0,8 bez vyznání. (Poděbradsko, díl III./3, Poděbrady 1938, str.135.)

¹⁶⁾ Poděbradsko, Díl I., str. 16

¹⁷⁾ Poděbradsko, Díl I., str. 140

¹⁸⁾ Poděbradsko, Díl I., str. 148

¹⁹⁾ Poděbradsko, Díl I., str. 149

²⁰⁾ Pěstování ovocných stromů v minulých desetiletích 19. století pokleslo a teprve po roce 1900 se zlepšuje. V minulosti byly hojně pěstovány ovocné stromy, zvláště v okolí Poděbrad, kde proslulý český pomolog, poděbradský děkan Matěj Rössler (1795 – 1829), ve své zahradě "Sans pareilu" o výměře 33 korců (9,57 ha) pěstoval na 800 druhů jabloní, 500 hrušní, 300 třešní, 132 sliv, ořechy, angrešt, rybíz. Příčinou úpadku ovocnictví bylo zužitkování každé pídi země pro obilniny a zvláště pak pro cukrovku, ovoce se nekonzervovalo ani nevyváželo. (Poděbradsko, Díl I., str. 151-152)

²¹⁾ Poděbradsko, Díl I., str. 151-152

²²⁾ Poděbradsko, Díl I., str. 154

²³⁾ Poděbradsko, Díl I., str. 156

²⁴⁾ Poděbradsko, Díl I., str. 161-162

²⁵⁾ Na začátku 20. století na Poděbradsku byly ceny 1 m³ dřeva následující:

- a) **palivové:** mladodubové 8 – 10 K, starodubové 7 – 10 K, březové 7,20 – 8 K, jilmové a olšové 7 – 8 K, borové 7,60 – 8, 40 K, lipové 6 – 8 K, topolové a osikové 4,60 – 6 K;
- b) **kmenové:** dub 20 – 60 K, habr 20 – 32 K, břiza 18 K, jilm a olše 18 – 20 K, borovice 12 – 24 K, lípa 10 – 24 K, topol a osika 10 – 24 K, výrobové dříví dubové střední jakosti 14 K, habrové 16 K. (Poděbradsko, Díl I., str. 165)

²⁶⁾ Zájemce o zvěřinu ulovenou na Poděbradsku v letech 1894 – 1904 zaplatil (dle Poděbradsko, Díl I., str. 166):

	Cena za 1 kg v roce:	
	1894	1904
vysoká zvěř	0,80 K	0,60 K
dančí	1 K	0,80 K
srnčí	1,40 K	1 K
zajíc	3 K	2,60 K
bažant	2-4 k	1,20 – 2,50 k
koroptev	0,60 – 1 K	0,50 – 0,90 K
tetřívěk	2 K	1,60 – 1,80 K
sluka	2 K	1,60 – 1,80 K
divoká kachna	1 K	0,80 – 1 K

²⁷⁾ Poděbradsko, Díl I.: 166

²⁸⁾ Poděbradsko, Díl I.: 169-191

²⁹⁾ Poděbradsko, Díl I.: 169

³⁰⁾ Janák - Hledíková: 326-327

³¹⁾ Kosmova kronika: 48

³²⁾ Tisíciletá obec Libice n.C.: 11

³³⁾ Turek 1981, Turek 1982

³⁴⁾ Tisíciletá obec Libice n.C.: 13-21

³⁵⁾ Pamětní kniha obce libické: 53-54

³⁶⁾ Paměti Františka Žampy, str. 443-446

³⁷⁾ Paměti Františka Žampy str. 443-446

³⁸⁾ Poděbradsko, Díl I.: 187

³⁹⁾ Historie a současnost podnikání: 113-115

⁴⁰⁾ Pamětní kniha: 54-55

⁴¹⁾ Pamětní kniha: 30

⁴²⁾ Pamětní kniha: 30

⁴³⁾ Pamětní kniha: 48

⁴⁵⁾ Janák - Hledíková 1989: 275

⁴⁴⁾ Veverka 1933: 24-25

⁴⁶⁾ Roubík 1938: 157-158

⁴⁷⁾ Roubík 1938: 155

⁴⁸⁾ Forst 1958: 22

⁴⁹⁾ Školní kronika obecné školy v Kněžicích zápis pro rok 1855

⁵⁰⁾ Roubík 1939

⁵¹⁾ Forst 1958: 23

⁵²⁾ Forst 1958: 24

⁵³⁾ Poděbradsko 1906: 207-208

⁵⁴⁾ Poděbradsko 1906: 207

⁵⁵⁾ Klabouch 1965: 164

⁵⁶⁾ Vaněček 1970: 327

⁵⁷⁾ Klabouch 1965: 166

⁵⁸⁾ Pamětní kniha: 8

⁵⁹⁾ Pamětní kniha: 8

⁶⁰⁾ Školní kronika obecné školy v Kněžicích zápis pro rok 1850

⁶¹⁾ Vaněček 1970: 328

⁶²⁾ Janák, J., Hledíková, Z.: Dějiny správy v českých zemích do roku 1945, str. 323-324

⁶³⁾ Janák – Hledíková: 325-326

⁶⁴⁾ Janák – Hledíková: 331-332

⁶⁵⁾ Janák – Hledíková: 366-368

⁶⁶⁾ Janák – Hledíková: 369

⁶⁷⁾ Janák - Hledíková 1989: 348

⁶⁸⁾ §28, zákona č. 27. ze dne 16.4. 1864 o obecním zřízení

- ⁶⁹⁾ *Protokolní kniha obce libické 1901 až 1923 (dále pouze Protokolní kniha)* – obsahuje zápisy schůzí obecního představenstva a obecního zastupitelstva obce Libice nad Cidlinou z let 1901-1923. Uložena v SOA – Státním okresním archivu Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem
- ⁷⁰⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 9.3. 1915, schůze obecního zastupitelstva
- ⁷¹⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 6.5. 1915, schůze obecního zastupitelstva,
- ⁷²⁾ Janák – Hledíková: 353
- ⁷³⁾ §13 , zákona č. 27. ze dne 16.4. 1864 o obecním zřízení
- ⁷⁴⁾ Tisíciletá obec Libice nad Cidlinou 981-1981, str. 13-21
- ⁷⁵⁾ Janák - Hledíková 1989: 350
- ⁷⁶⁾ Dostupné materiály: protokolní knihy schůzí, korespondence mezi obcí Libicí nad Cidlinou a okresním výborem v Poděbradech oznamující termíny konání voleb, volební výsledky apod. uloženo v SOA - SOKA Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem – fond okresní výbor Poděbrady
- ⁷⁷⁾ Úřední korespondence ze dne 28.3. 1903 SOA - SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor Poděbrady
- ⁷⁸⁾ Úřední korespondence ze dne 20.4.1906 SOA - SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor Poděbrady
- ⁷⁹⁾ Úřední korespondence 10.5. 1909, SOA - SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní úřad Poděbrady
- ⁸⁰⁾ Úřední korespondence 20.5. 1912, SOA - SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní úřad Poděbrady
- ⁸¹⁾ Plná moc ze dne 17.3. 1903, SOA - SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁸²⁾ Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou 1903-1912, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁸³⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 28.2. 1906, schůze obecního zastupitelstva
- ⁸⁴⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 14.4. 1906, schůze reklamační komise
- ⁸⁵⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 17.4. 1906, schůze reklamační komise
- ⁸⁶⁾ Listiny výsledků voleb 1909 a 1912 - Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou 1909-1912, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁸⁷⁾ Úřední korespondence ozn. čís. jed. 530 – SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní úřad Poděbrady
- ⁸⁸⁾ Listiny výsledků voleb 1903 - Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou období 1903-1906, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁸⁹⁾ Listiny výsledků voleb 1906 - Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou období 1906-1909, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁹⁰⁾ Listiny výsledků voleb 1909 - Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou období 1909-1912, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁹¹⁾ Listiny výsledků voleb 1912 - Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou období 1912-1915, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁹²⁾ Opis dopisu ze dne 5.6. 1909 – Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou 1903-1912, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁹³⁾ Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou 1909, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁹⁴⁾ Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou 1903, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁹⁵⁾ Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou 1906, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁹⁶⁾ Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou 1912, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ⁹⁷⁾ Pamětní kniha: 8
- ⁹⁸⁾ Školní kronika obecné školy v Kněžicích zápis pro rok 1850
- ⁹⁹⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 2.5. 1903, schůze obecního zastupitelstva
- ¹⁰⁰⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 11.6. 1906, schůze představenstva
- ¹⁰¹⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 10.6. 1909, schůze obecního zastupitelstva
- ¹⁰²⁾ Pamětní kniha: 48
- ¹⁰³⁾ Úřední korespondence – obecní volby v Libici nad Cidlinou 1909 a 1912, SOKA Nymburk (Lysá n.L.) – fond okresní výbor v Poděbradech
- ¹⁰⁴⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 26.2.1915, schůze obecního zastupitelstva
- ¹⁰⁵⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 26.2.1915, schůze obecního zastupitelstva
- ¹⁰⁶⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 17.4. 1909, schůze obecního zastupitelstva
- ¹⁰⁷⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 12.3. 1902, schůze obecního zastupitelstva
- ¹⁰⁸⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 2.2. 1916, schůze obecního zastupitelstva
- ¹⁰⁹⁾ § 43 zákona č. 27 ze dne 16.4. 1864 ř.z. o obecním zřízení
- ¹¹⁰⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 26.2.1915, schůze obecního zastupitelstva
- ¹¹¹⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 26.2.1915, schůze obecního zastupitelstva
- ¹¹²⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 25.2.1911, schůze obecního zastupitelstva

- 113) Protokolní kniha zápis ze dne 21.5.1913, schůze obecního zastupitelstva
- 114) Protokolní kniha zápis ze dne 6.2.1909, schůze obecního zastupitelstva
- 115) Trestní protokol z let 1900 až 1910 – fond Obecní úřad Libice nad Cidlinou
- 116) Zákon ze dne 12. října 1875, č. 76 z.z. pro Čechy v příčině ochrany majetku polního, §3
- 117) Protokolní kniha zápis ze dne 28.9. 1914, schůze elektrárenské komise
- 118) Protokolní kniha zápis ze dne 28.9. 1914, schůze elektrárenské komise
- 119) Protokolní kniha zápis ze dne 1.9. 1917, schůze elektrárenské komise
- 120) Protokolní kniha zápis ze dne 12.3. 1902, schůze obecního zastupitelstva
- 121) Protokolní kniha zápis ze dne 1.9. 1917, schůze elektrárenské komise
- 122) Protokolní kniha zápis ze dne 16.12.1903, schůze obecního zastupitelstva
- 123) Protokolní kniha zápis ze dne 17.2.1904, schůze obecního zastupitelstva
- 124) Protokolní kniha zápis ze dne 8.4.1907, schůze obecního představenstva
- 125) Protokolní kniha zápis ze dne 1.10.1907, schůze obecního zastupitelstva
- 126) Protokolní kniha zápis ze dne 3.1.1908, schůze obecního zastupitelstva
- 127) Protokolní kniha zápis ze dne 11.1.1908, schůze obecního zastupitelstva
- 128) Protokolní kniha zápis ze dne 1.10.1907, schůze obecního zastupitelstva
- 129) Protokolní kniha zápis ze dne 26.2.1908, schůze obecního zastupitelstva
- 130) Protokolní kniha zápis ze dne 11.3.1908, schůze obecního zastupitelstva
- 131) Protokolní kniha zápis ze dne 1.10.1907, schůze obecního zastupitelstva
- 132) Protokolní kniha zápis ze dne 17.4.1909, schůze obecního zastupitelstva
- 133) Protokolní kniha zápis ze dne 6.2.1909, schůze obecního zastupitelstva
- 134) Protokolní kniha zápis ze dne 3.3.1909, schůze obecního zastupitelstva
- 135) Protokolní kniha zápis ze dne 17.4.1909, schůze obecního zastupitelstva
- 136) Protokolní kniha zápis ze dne 17.4.1909, schůze obecního zastupitelstva
- 137) Protokolní kniha zápis ze dne 4.11.1909, schůze obecního zastupitelstva
- 138) Protokolní kniha zápis ze dne 29.1.1910, schůze obecního zastupitelstva
- 139) Protokolní kniha zápis ze dne 26.2.1910, schůze obecního zastupitelstva
- 140) Protokolní kniha zápis ze dne 4.5.1910, schůze obecního zastupitelstva
- 141) Protokolní kniha zápis ze dne 1.9.1910, schůze obecního zastupitelstva
- 142) Protokolní kniha zápis ze dne 1.9.1910, schůze obecního zastupitelstva
- 143) Protokolní kniha zápis ze dne 31.1.1911, schůze obecního zastupitelstva
- 144) Protokolní kniha zápis ze dne 21.2.1911, schůze obecního zastupitelstva
- 145) Protokolní kniha zápis ze dne 2.3.1911, schůze obecního zastupitelstva
- 146) Protokolní kniha zápis ze dne 17.5.1917, schůze obecního představenstva
- 147) Protokolní kniha zápis ze dne 7.12.1912, schůze obecního zastupitelstva
- 148) Protokolní kniha zápis ze dne 15.2.1913, schůze obecního zastupitelstva
- 149) Poděbradsko. Díl I.: 207
- 150) Korespondence Okresní úřad Poděbrady
- 151) Korespondence Okresní úřad Poděbrady
- 152) Trestní protokol obce Libice zápis ze dne 14. srpna 1900
- 153) Protokolní kniha 1.9. 1910 – schůze obecního zastupitelstva
- 154) Protokolní kniha zápis ze dne 18.3.1912, schůze obecního zastupitelstva
- 155) Protokolní kniha zápis ze dne 1.5.1914, schůze obecního zastupitelstva
- 156) Protokolní kniha zápis ze dne 21.5.1903, schůze obecního zastupitelstva
- 157) Protokolní kniha zápis ze dne 5.5.1904, schůze obecního zastupitelstva
- 158) Protokolní kniha zápis ze dne 5.5.1904, schůze obecního zastupitelstva
- 159) Zápisy schůzí obecního zastupitelstva 1923 – 1945, zápis ze dne 15.12.1922, schůze obecního zastupitelstva
- 160) Protokolní kniha zápis ze dne 27.3.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 161) Protokolní kniha zápis ze dne 27.3.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 162) Protokolní kniha zápis ze dne 27.1.1912, schůze obecního zastupitelstva
- 163) Protokolní kniha zápis ze dne 27.1.1912, schůze obecního zastupitelstva
- 164) Protokolní kniha zápis ze dne 7.9.1912, schůze obecního zastupitelstva
- 165) Protokolní kniha zápis ze dne 7.9.1912, schůze obecního zastupitelstva
- 166) Zápisy schůzí obecního zastupitelstva 1923 – 1945, zápis ze dne 9.1. 1929, schůze obecního zastupitelstva
- 167) Protokolní kniha zápis ze dne 3.8.1903, schůze obecního zastupitelstva
- 168) Protokolní kniha zápis ze dne 17.6.1903, schůze obecního zastupitelstva
- 169) Protokolní kniha zápis ze dne 16.12.1903, schůze obecního zastupitelstva
- 170) Protokolní kniha zápis ze dne 17.2.1904, schůze obecního zastupitelstva
- 171) Protokolní kniha zápis ze dne 5.5.1904, schůze obecního zastupitelstva
- 172) Protokolní kniha zápis ze dne 18.4.1908, schůze obecního zastupitelstva

- 173) Protokolní kniha zápis ze dne 25.5.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 174) Protokolní kniha zápis ze dne 25.5.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 175) Protokolní kniha zápis ze dne 28.6.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 176) Protokolní kniha zápis ze dne 16.12.1903, schůze obecního zastupitelstva
- 177) Protokolní kniha zápis ze dne 14.2.1906, schůze obecního zastupitelstva
- 178) Protokolní kniha zápis ze dne 25.5.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 179) Protokolní kniha zápis ze dne 16.12.1905, schůze obecního zastupitelstva
- 180) Protokolní kniha zápis ze dne 2.3.1912, schůze obecního zastupitelstva
- 181) Protokolní kniha zápis ze dne 31.12.1902, schůze obecního zastupitelstva
- 182) Protokolní kniha zápis ze dne 5.5.1904, schůze obecního zastupitelstva
- 183) Protokolní kniha zápis ze dne 13.3.1907, schůze obecního zastupitelstva
- 184) Protokolní kniha zápis ze dne 11.9.1914, schůze obecního zastupitelstva
- 185) Protokolní kniha zápis ze dne 8.4.1907, schůze obecního zastupitelstva
- 186) Protokolní kniha zápis ze dne 1.5.1907, schůze obecního zastupitelstva
- 187) Protokolní kniha zápis ze dne 1.5.1907, schůze obecního zastupitelstva
- 188) Protokolní kniha zápis ze dne 26.6.1907, schůze obecního zastupitelstva
- 189) Protokolní kniha zápis ze dne 11.1.1908, schůze obecního zastupitelstva
- 190) Protokolní kniha zápis ze dne 4.11.1909, schůze obecního zastupitelstva
- 191) Protokolní kniha zápis ze dne 4.5.1910, schůze obecního zastupitelstva
- 192) Protokolní kniha zápis ze dne 1.9.1910, schůze obecního zastupitelstva
- 193) Protokolní kniha zápis ze dne 6.2.1909, schůze obecního zastupitelstva
- 194) Protokolní kniha zápis ze dne 21.7.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 195) Protokolní kniha zápis ze dne 28.12.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 196) Protokolní kniha zápis ze dne 21.7.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 197) Protokolní kniha zápis ze dne 5.5.1904, schůze obecního zastupitelstva
- 198) Protokolní kniha zápis ze dne 30.6.1904, schůze obecního zastupitelstva
- 199) Protokolní kniha zápis ze dne 31.1.1911, schůze obecního zastupitelstva
- 200) Protokolní kniha zápis ze dne 25.2.1911, schůze obecního zastupitelstva
- 201) Protokolní kniha zápis ze dne 1.6.1911, schůze obecního zastupitelstva
- 202) Protokolní kniha zápis ze dne 1.11.1907, schůze obecního zastupitelstva
- 203) Protokolní kniha zápis ze dne 1.11.1907, schůze obecního zastupitelstva
- 204) Protokolní kniha zápis ze dne 13.12.1905, schůze obecního zastupitelstva
- 205) Protokolní kniha zápis ze dne 21.7.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 206) Protokolní kniha zápis ze dne 20.4.1902, schůze obecního zastupitelstva
- 207) Protokolní kniha zápis ze dne 5.2.1904, schůze obecního představenstva
- 208) Protokolní kniha zápis ze dne 2.1.1905, dražební protokol
- 209) Svoboda: 76
- 210) Protokolní kniha zápis ze dne 17.5.1907, dražební protokol
- 211) Protokolní kniha zápis ze dne 11.5.1907, schůze obecního zastupitelstva
- 212) Protokolní kniha, zápisy dražebních protokolů z rozmezí let 1901 až 1911
- 213) Protokolní kniha zápis ze dne 26.2.1908, schůze obecního zastupitelstva
- 214) Protokolní kniha zápis ze dne 30.12.1909, dražební protokol
- 215) Protokolní kniha zápis ze dne 9.1.1906, dražební protokol
- 216) Protokolní kniha zápis ze dne 17.5.1907, dražební protokol
- 217) Protokolní kniha, zápisy dražebních protokolů z rozmezí let 1902 až 1912
- 218) Protokolní kniha zápis ze dne 1.9.1910, schůze obecního zastupitelstva
- 219) Protokolní kniha zápis ze dne 8.12.1913, schůze obecního zastupitelstva
- 220) Protokolní kniha zápis ze dne 13.12.1913, schůze obecního představenstva
- 221) Pamětní kniha: 29
- 222) Pamětní kniha: 29
- 223) Protokolní kniha zápis ze dne 26.2.1910, schůze obecního zastupitelstva
- 224) Protokolní kniha zápis ze dne 3.3.1909, schůze obecního zastupitelstva
- 225) Protokolní kniha zápis ze dne 25.5.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 226) Protokolní kniha zápis ze dne 10.3.1908, schůze obecního zastupitelstva
- 227) Protokolní kniha zápis ze dne 10.3.1908, schůze obecního zastupitelstva
- 228) Protokolní kniha zápis ze dne 5.5.1904, schůze obecního zastupitelstva
- 229) Protokolní kniha zápis ze dne 25.5.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 230) Protokolní kniha zápis ze dne 25.5.1901, schůze obecního zastupitelstva
- 231) Protokolní kniha zápis ze dne 3.3.1909, schůze obecního zastupitelstva
- 232) Paměti Fr. Žampa: 454 – 455

- ²³³⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 27.1.1912, schůze obecního zastupitelstva
- ²³⁴⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 15.2.1915, schůze obecního zastupitelstva
- ²³⁵⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 6.5.1915, schůze obecního zastupitelstva
- ²³⁶⁾ Tamtéž
- ²³⁷⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 13.3.1914, schůze obecního zastupitelstva
- ²³⁸⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 12.3.1902, schůze obecního zastupitelstva
- ²³⁹⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 2.5.1903, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁴⁰⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 8.3.1913, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁴¹⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 21.5.1913, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁴²⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 3.8.1903, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁴³⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 26.2.1914, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁴⁴⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 4.12.1916, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁴⁵⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 10.7.1909, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁴⁶⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 21.5.1913, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁴⁷⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 8.12.1913, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁴⁸⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 4.12.1916, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁴⁹⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 17.6.1903, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁵⁰⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 13.12.1913, schůze obecního představenstva
- ²⁵¹⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 12.3.1902, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁵²⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 28.12.1901, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁵³⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 1.10.1907, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁵⁴⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 11.1.1911, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁵⁵⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 9.8.1902, schůze obecního představenstva
- ²⁵⁶⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 1.11.1907, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁵⁷⁾ Zákon domovský ze dne 3. prosince 1863 č. 105 ř.z. §26
- ²⁵⁸⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 27.3.1901, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁵⁹⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 21.3.1903, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁶⁰⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 27.1.1912, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁶¹⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 13.3.1917, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁶²⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 17.4.1909, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁶³⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 27.3.1901, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁶⁴⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 16.12.1903, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁶⁵⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 4.12.1916, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁶⁶⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 15.11.1902, schůze obecního představenstva
- ²⁶⁷⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 6.2.1909, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁶⁸⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 4.12.1916, schůze obecního zastupitelstva
- ²⁶⁹⁾ Protokolní kniha zápis ze dne 15.12.1917, schůze obecního zastupitelstva

SEZNAM LITERATURY:

- BEDNÁŘ, FR.: *Památník českobratrské církve evangelické*. Nákladem knihkupecké a vydavatelské akc. společnosti KALICH, v Praze 1924.
- ČEČETKA, F.J.: *Od kolébky do hrobu. Lidopisné obrázky z Poděbradska*, Praha 1900.
- ČEČETKA, F.J.: *Staré zřízení obecní*, Český lid číslo 12/1903, str. 4-8.
- DANKO, B.: *Repetitorium obcí a osad Československé republiky 1928*, vydal svým nákladem Bedřich Danko, nedatováno.
- DOLEŽAL, L.: *Popis panství poděbradského*, Praha 1890.
- DORAZIL, O.: *Světové dějiny v kostce*, Papyrus Vimperk 1992.
- DUDEK, F.: *Počátky řepného cukrovarnictví v Čechách*, práce Oblastního muzea v Poděbradech, řada B, 1973, č.9.
- FASTORA, L., KLADIWA, P.: *Obecní samospráva a lokální elity v českých zemích 1850-1918*, In: Český časopis historický 4/2004, s. 796-827
- FIEDLER, F.: *Základní problémy rakouské správní reformy*, Praha 1916
- FORST, FR.: *Bibliografie historicko-vlastivědné literatury okresu Nymburk*,
- FORST, FR.: *Okresní archiv v Nymburce. Městské archivy v Lysé nad Labem a v Sadské. Průvodce po fondech*. Praha 1958
- Historicko-vlastivědná bibliografie Středočeského kraje*, sv.2., Praha 1961.
- JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, ZD.: *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*, SPN Praha 1989.
- JANÁK, J.: *Domovské právo ve starém Rakousku a v ČSR*, In: Pocta akademiku Václavu Vaněčkoví k 70. narozeninám – UK, Praha 1975, s. 147-167
- KÁRNÍKOVÁ, L.: *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914*, Praha 1965.
- KLABOUC, J.: *Ke vzniku novodobých jednotek místní správy v Čechách v letech 1849-1963*, In: Acta regionalia – sborník vlastivědných prací – 1965, s. 168-171;
- KLADIWA, P.: *Obecní volby v Moravské Ostravě 1850-1908 a formování občanské společnosti*, in: Slezský sborník 2002, č. 1, s. 11-42
- Kolektiv autorů: *Dějiny zemí Koruny české II.*, Paseka, Praha 1992.
- Kolektiv: *Historie a současnost podnikání na Nymbursku a Poděbradsku*, Žehušice, Městské knihy 2001
- Kosmova kronika česká*, Nakladatelství Svoboda , Vydání 6, (Svoboda 2), Praha 1975

LAŠTOVKA, K.: *Počátky samosprávy v zemích českých*, In: *Miscellanea historico – iuridica*, Praha 1940, s. 155- 163

LUTOVSKÝ, M., PETRÁŇ, ZD.: *Slavníkovci*, Libri 2004

MAXIMILIAN RYTÍŘ Z OBENTRAUTŮ: *Samospráva obce v království Českém*, Praha 1863

MILLER, J.: *Z tradic selského rodu Vinduškova*, kniha třetí, Praha 1935.

Okresní záložny hospodářské 1882-1932. Almanach vydaný na paměť padesátiletého jejich trvání. Vydáno péčí svazu okresních záložen hospodářských v roce 1932, Tiskem "Noviny" v Praze.

PARGAČ, J., TOMANDL, M.: *Jedinec a vesnické společenství v lokálních vztazích solidarity, kooperace a subsidiarity*. In: SE, VIII, AUC, Praha: UK, 1995, s. 61–66

PARGAČ, J., TOMANDL, M.: *Úloha obecní samosprávy v životě vesnice v minulosti: vyhodnocení dotazníkové akce*. In: NV, X (52), 1993, s. 36–46.

PEKAŘ, J.: *Knih o Kosti*, Melantrich, Praha 1942.

Poděbradsko. Obraz minulosti i přítomnosti, Práce učitelstva okresu, Díl I. popis politického okresu Poděbrady 1906.

Poděbradsko. Obraz minulosti i přítomnosti, Práce učitelstva okresu a přátel školy Díl III., část třetí, Poděbrady 1938.

Poděbradský okres v číslech, Věstník Poděbradska číslo 8, 1905, str. 108

POKLUDOVÁ, A.: *Vývoj obecní samosprávy a obecní volby v Opavě v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století*, in: *Slezský sborník* 2003, 1, s. 17-51

Politický okres poděbradský ve dvacátém roce Československé samostatnosti, Poděbrady 1938.

ROBEK, A., SVOBODOVÁ, J.: *Kronika socialistické vesnice, Nymbursko a Poděbradsko*, Polabské muzeum Poděbrady, Poděbrady 1979.

ROUBÍK, F.: *Přehled vývoje vlastivědného popisu Čech*, Praha 1940

ROUBÍK, F.: *Vývoj správního rozdělení Čech v letech 1850-1868*, In: *Sborník Archivu ministerstva vnitra XII-1939*

ROUBÍK, F.: *Ke vzniku správního rozdělení Čech z roku 1850*, In: *Sborník Archivu ministerstva vnitra XI-1938*;

Seznam míst v království Českém. Sestaven na základě úředních dat k rozkazu c.k. místodržitele. V Praze. Tiskem místodržiteléské knihtiskárny 1913.

SKLENÁŘ, K.: *Slavníkovská Libice v dějinách archeologického výzkumu*, Časopis NM, řada historická, 151/1982, str.1-16.

Statistický lexikon obcí v české zemi. Úřední seznam míst podle zákona ze dne 14.dubna 1920 čís. 266 Sb.zák. a nař. Vydán ministerstvem vnitra a Státním úřadem statistickým na základě výsledků sčítání lidu z 1.prosince 1930, v Praze 1934.

SVOBODA, P.: *Pozdrav z Libice, aneb Libice v proměnách 20. století*, Vlastním nákladem, 2003

Tisíciletá obec Libice nad Cidlinou 981-1981, MNV Libice nad Cidlinou 1981.

TUREK, R., HÁSKOVÁ, J., JUSTOVÁ, J.: *LIVBVZ METROPOLIS. Tam, kde řeka Cidlina tratí své jméno*. MNV Libice nad Cidlinou k tisíciletému výročí první písemné zmínky o Libici (Datum neuvedeno).

TUREK, R.: *Slavníkovci a jejich panství*, Kruh Hradec Králové 1982

VANĚČEK, V.: *Dějiny státu a práva v Československu*, Orbis 1970

VEVERKA, J.: *Průvodce a popis Poděbradska*, Nymburk 1933

VINDUŠKA, J.: *Činnost obecního zastupitelstva v Libici nad Cidlinou*. FF UK, 1995

VINDUŠKA, J.: *Vývoj územní samosprávy na Poděbradsku a Nymbursku v letech 1848-1918*. Vlastivědný zpravodaj Polabí 36/2002

VINDUŠKA, J.: *Život v obci Libice nad Cidlinou v letech 1901-18 (1. a 2. část)*, Vlastivědný zpravodaj Polabí 33/1999 a 34/2000

Zákon ze dne 12. října 1875, č. 76 zemského zákoníku pro Čechy v příčině ochrany majetku polního

Zákon č. 27. ze dne 16. dubna 1864 říšského zákoníku o obecním zřízení

Zákon č. 222 ze dne 5. prosince 1896 říšského zákoníku o domovském právu, novela k zákonu o domovském právu ze dne 3. prosince 1863 ř. z. č. 105,

Zákon o zastupitelstvu okresním ze dne 25. července 1864 pro království České

Rukopis: František Žampa: Paměti (použito s laskavým svolením paní Boženy Němečkové z Libice nad Cidlinou).

ARCHIVNÍ MATERIÁLY:

Uloženy ve Státním oblastním archivu – Státním okresním archivu Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem:

Fond Obecní úřad Choťánky: *Knihá ústavu pro chudé r.1868-1931*

Fond Obecní úřad Kánin: *Trestní protokol pro obec Kánin*

Fond Obecní úřad Kluk: *Účetní kniha chudých 1863-1920*

Fond Obecní úřad Křečkov: *Knihá příjmů a vydání 1863-1931*

Fond Obecní úřad Libice nad Cidlinou: *Protokolní kniha obce libické od r.1901 až 1923*

Fond Obecní úřad Libice nad Cidlinou: *Zápisy schůzí obecního zastupitelstva 1923 -1945*

Fond Obecní úřad Libice nad Cidlinou: *Index k popisné kartotéce*

Fond Obecní úřad Libice nad Cidlinou: *Trestní protokol z let 1900 až 1910*

Fond ZDŠ Kněžice: *Školní kronika obecné školy v Kněžicích od roku 1842*

Fond okresní výbor Poděbrady: *Úřední korespondence mezi obcí Libice nad Cidlinou a okresním výborem Poděbrady v letech 1900 až 1918 - obecní volby*

Pamětní kniha obce Libice nad Cidlinou 1892-1964, uložena na Obecním úřadě v Libici nad Cidlinou.

Příloha č. 1

Tabulka docházky

Příloha č. 1

Prezenční listiny obecních výborů v Libici nad Cidlinou v období 1901 až 1918

Volební období		1900 (1901) až 1903	27.03.01	25.05.01	28.06.01	21.07.01	28.12.01	12.03.02	20.04.02	24.06.02	21.03.03
Členů + virilistů			13+1	12+0	12+1	17+0	12+0	12+2	15+0	15+0	14+1
Starosta	1	Soběslav Jiří	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Radní	2	Kříčka Josef	x	x		x		x	x	x	x
	3	Dvořák Jan	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	4	Svoboda František	x	x	x	x	x	x		x	x
	5	Bacílek František	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Virilní hlas		Haisl Eduard	x		x			x			
		Molnár Jan									x
		Poláček Matěj						x			
Zatupitelé	6	Brtek František	x	x	x	x					
včetně náhradníků	7	Brunclík František	x	x	x	x	x		x	x	x
	8	Havránek Josef	x			x	x		x	x	x
	9	Hubálek Josef	x	x	x	x			x	x	x
	10	Jeník Jan		x	x	x		x	x	x	
	11	Jeník Václav				x					
	12	Kubka Jan		x	x	x	x	x	x	x	x
	13	Mikšovský František	x	x	x	x	x	x	x	x	x
	14	Mikšovský Matěj				x				x	x
	15	Mukařovský Václav					x	x	x		
	16	Novák Václav	x			x	x	x	x	x	x
	17	Paroulek Josef			x	x	x	x	x	x	x
	18	Paroulek Václav	x								
	19	Pilný Václav							x		
	20	Vinduška Václav	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Volební období		1903 až 1906	02.05.03	17.06.03	16.12.03	16.01.04	17.02.04	05.05.04	30.06.04	08.02.05	25.03.05	10.05.05	13.12.05	14.02.06	28.02.06
Členů + virilistů			16+3	13+0	15+0	?+?	15+2	14+1	12+0	17+2	15+0	11+1	12+0	15+1	15+1
Starosta	1	Svoboda František	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Radní	2	Kubka Jan	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x
	3	Mikšovský František	x	x	x	x	x	x	x	x	x			x	
	4	Dvořák Josef	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x
	5	Hněvsa Jan	x		x		x	x	x	x	x		x	x	
Virilní hlas		Haisl Eduard	x				x	x		x		x		x	x
		Red. Salich (M. Poláček)	x							x					
Zatupitelé	6	Brunclík František	x		x		x		x	x	x			x	
včetně náhradníků	7	Buřil Josef	x	x			x	x	x	x	x	x	x	x	x
	8	Hněvsa František		x	x		x			x	x	x			
	9	Jiránek Karel	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	
	10	Lorenc Karel	x	x	x		x	x	x		x	x		x	x
	11	Molnár Jan	x				x	x		x		x		x	
	12	Novák Václav	x		x		x		x	x	x		x		
	13	Paroulek Josef	x	x	x			x	x	x	x		x	x	
	14	Pilný Václav	x		x			x		x	x	x	x	x	
	15	Svatoň Václav	x	x	x		x	x	x	x	x		x	x	x
	16	Veverka Václav	x	x						x		x	x		
	17	Vinduška Josef	x	x	x	x	x	x		x	x	x		x	
	18	Vinduška Václav	x	x	x		x	x		x	x		x	x	x

Příloha č. 2

Zákon ze dne 12. října 1875, č. 76 z.z. pro Čechy v příčině ochrany majetku polního:

I. O majetku a pychu polním.

§1

Majetek polní dává se ve zvláštní ochranu tohoto zákona.

Pokud běží o užívání zákona toho, považují se za majetek polní širé pole a veškeré na něm se nalézající, s provozováním polního hospodářství souvisící věci a zařízení.

K majetku polnímu sluší tudíž stejnou měrou pozemky, jako pole, louky, pastviny, zahrady, vinice, jakož i stromy ovocné a sady všeho druhu, úly, lisovny, sušírny, trdlíce a jiné přístroje k připravování lnu a konopě, polní boudy, ploty, ohrady, rybníky, sádky a přístroje k umělému plemenění ryb, díla k přivádění a odvádění vody, hráze, díla vodní a vodovody, polní studně, polní cesty, pěšiny, strouhy atd. počítati, rovněž i všechny plody a všecku úrodu dosud nesklizenou, kupy sena a plodin, stohy slámy, hospodářské nářadí a nástroje na poli ponechané, dobytek tažný a se pasoucí, mrvu atd.

§ 2.

Co pychy polní trestají se veškerá porušení majetku polního (§ 1.) a veškeré přestupky zapovědí v zákonu tomto obsažených aneb na základě tohoto zákona politickým úřadem (okresním úřadem, výborem obecním) v příčině ochrany majetku polního zvláště vydaných, pokud tato porušení anebo přestupky těchto zapovědí nepodléhají řízení dle zákona trestního anebo dle zvláštních zákonů a předpisů vydaných v příčině ochrany jiných odvětví zeměvzdělání, zvláště práv vodních, anebo v příčině vykonávání policie silniční.

§ 3.

Zvláště se prohlašuje za pych polní:

- a) nedovolené chození, položení se, ježdění koňmo a vozem v zahradách, na polích a lukách, jakož i na veškerých ostatních pozemcích, jakmile tyto jsou ohrazením, příkopy a strouhami pomezními, tabulkami zapovídacími anebo jinými znatelnými znameními výstražnými co uzavřené poznamenány;*
- b) nedovolené vstoupení na cesty, jež v čase, kdy hrozny anebo jiné plody polní a stromové dozrávají, k nařízení obecního starosty uzavřeny a tabulkami zapovídacími anebo jinými znameními znatelnými jakožto cesty zapovězené poznamenány jsou;*
- c) nedovolené odstranění aneb porouchání plotů, otevření přístrojů zavíracích na nich a odstranění tabulek zapovídacích anebo znamení výstražných;*
- d) nedovolené přešlapování pěšin aneb cest polních;*
- e) nedovolené zlomení aneb uříznutí kmenů, větví, ratolestí, květu aneb ovoce, pak oškubání listů se stromů aneb požitečných keřů, jakož i každékoliv jiné porouchání stromů aneb keřů, pak vytrhování kolu u stromů;*

- f) *nedovolené uříznutí neb utrhnutí klasů, lusků aneb rostlin jakéhokoliv druhu, pak žetí aneb trhání trávy na cestách a mezích polních;*
- g) *nedovolené bílení na mezích, hrázích a cize půdě vůbec, pak nedovolené sbírání aneb vykopávání kostí, hadrů aneb látek hnojných v zahradách aneb na polích, lukách aneb pastvinách a nedovolené kopání země, písku, šterku, kamenu, jakož i sbírání listí, zralého ovoce neb padavek na cizích pozemcích;*
- h) *nedovolené vkládání aneb házení kamenů, rumu, střepů, smetí neb snětí na cizé pozemky neb cesty;*
- i) *nedovolené užívání cizích senníků, polních bud, neb náradí a nástrojů na poli ponechaných, jakož i uschování, zavlečení neb porušení náradí a nástrojů těch;*
- j) *nedovolené přeházení neb roztroušení hromad země neb mrvy, hromad plodin neb steliva, kup sena, ovoce a stohů slámy, jakož i porouchání přístrojů k sušení krmiva na poli se nalézajících;*
- k) *svévolné pálení rašeliny.*

§4.

Svémocné zorání, okopání anebo jiné poškození společných polních cest aneb pěšin, postrčení aneb odstranění mezníků, pak uorání aneb ukopání cizé půdy tresce se, ač jestli trestním soudem se nestíhá, jakožto polní pých. Zapálení strnišť a hnojišť jest naprosto zapovězeno.“

Příloha č.3:

Katastrální mapa s vyznačenou obecní váhou p.č. 141

